

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਦਸੰਬਰ (December) 2014

ਜੀਵਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਿਯਾਨ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਲੜਨ ਉਪਰੰਤ ਕਰਕੀਦਾਨੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ ਤੋਂ ਚਿਖੜਾ ਪੈਛਾ ਤੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਨਵਾਦ “ਮਿਰ ਪਿਆਰੇ ਤੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ” ਉਪਰੰਤ ਚਿਕੁਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਵੀਹਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਦਸੰਬਰ, 2014
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੁੱਖ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ ਨੰ: - 9779816909

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
Email : atammarg1@yahoo.co.in,
http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

94172-14391, 94172-14382, 94172-14381,
96461-01996, 98889-10777, 9417214384,
9417214383

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਈਓਪ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ,
ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ -
ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379
Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408
ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-288-5000
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਠੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858
ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

*ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 9814612900

* ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ
ਸਕੂਲ (CBSE) - 0160-2255003

* ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ -
96461-01996

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB) ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਧਿਅਮ
95920-55581, 01602255004

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
98148-01860

* ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ -
94172-14382

* ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ.ਐੱਡ)
94172-14382

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ)
98157-28220, 98146-12900

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ	-	98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ	-	94172-14386
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ	-	98728-14385, 98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 4
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 6
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
3. ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ 9
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਸੰਤ ਬਚਨ 29
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
5. ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ 2014 ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ 30
6. ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸਰਗਰਮੀਆਂ 38
7. ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੇ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੇਇ... 46
ਸੰਤ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
8. ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 50
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
- 9 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ 52
ਭਾਈ ਮੱਦੂ ਤੇ ਭਾਈ ਢੀਂਗਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
10. ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) 59
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
11. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ-ਭਾਗ 2 62
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
12. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, 63
ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਉਤੇ 'ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ' 30-31 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਨਿਰਵਿਘਨਤਾ ਸਹਿਤ ਸਪੰਨ ਹੋਏ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਉਪਰਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਨ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਇੱਕ ਹੀਰੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਸੰਪਰਦਾ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਏ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਇਕ ਸੁਚੱਜੀ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪਰੋਤੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਹੀਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ।

ਦੁਨਿਆਵੀ ਯਾਦਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਜੀਅ ਦਾਨ' ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ -

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ
ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੨੪੯

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਕਦੇ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਜੀਅ ਦਾਨ' ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ -

ਚਰਣ ਕਮਲ ਧਿਆਨੁ ਹਿਰਦੈ
ਪ੍ਰਭ ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਇਕੁ ਖਿਨੋ ॥ ਅੰਗ- ੪੫੯
ਜਿਨ੍ਹਾ ਦਿਸੰਦਤਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਞੈ ਮਿਤ੍ਰੁ ਅਸਾਡੜੇ ਸੇਈ ॥
ਹਉ ਫੂਢੇਦੀ ਜਗੁ ਸਬਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ ਕੋਈ
ਅੰਗ - ੫੨੦

ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ

ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਬਾਣੀ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਹਨ ਭਾਵ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਅਤੇ ਧੋਅ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹਰ ਚੀਜ਼, ਹਰ ਕਾਰਜ 'ਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ, ਹਸਪਤਾਲ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਦਿ ਹੋਣ। ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਹਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ' ਅਤੇ 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ' ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਮੰਗ 'ਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ' ਜੋ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪੁਸਤਕ 'ਅਮਰ ਗਾਥਾ' ਵੀ ਜਲਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

'ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸੰਤਾਂ-ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਰਾਗੀ ਢਾਡੀ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ।

ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ 'ਅਨਮੋਲ ਕਾਰਜ' 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਅਮੋਲਕ ਦੇਣ ਹੈ-

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥
ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੧

ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਮਝਣ-ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਵਿਸਾਖੀ (ਅਪ੍ਰੈਲ 2015) ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਅੰਕ ਦਸੰਬਰ 2014 ਦਾ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਹੋਏ ਪ੍ਰਬਚਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ

ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ 'ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ' ਲੇਖ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ 'ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ' ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ 'ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ' ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। (ਮੈਟਰ ਵੱਧ ਜਾਣ ਕਾਰਨ 'ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਨੌਂ ਰਤਨ' ਲੇਖ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ।) ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਬਚਨ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕੀਏ।

ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਨ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜੀਵਨ ਲਾਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੁੱਖ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸਹਿਜ, ਅਨੰਦ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਇਹ ਮਹਾਨ ਦੇਣ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਾਸਾਰ

ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਅਵਲੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ 'ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ॥' ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਘਰ-ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਵਿਚ ਬੜੇ ਸੌਖੇ ਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਉ, 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੀਏ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੀਏ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਇਹੀ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ।

ਆਉ! ਇਸ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ "ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਉਸ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਕਲ੍ਹਾ-ਕਲੇਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।" ਆਪ ਪੜ੍ਹੀਏ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਾਈਏ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਜਨਵਰੀ 2015 ਵਿਚ ਅਗਲਾ ਅੰਕ ਨਵੀਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਕਿਰਨਾਂ ਵੰਡਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿਤੇ ਭਰਪੂਰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅਦਾਰਾ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

*****

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੁਸਤਕ 'ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ' ਬਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਸੰਬਰ 1998 ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਬਚਨ

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਾਰੇ ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਕਲਚਰ, ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਤਿੰਨਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਚਰ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਗੌਰਵ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਵੀਰਾਂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚੇ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਚਾ ਵੀ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਆਯੂ ਭੋਗ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਨਮਾਨ, ਸਮੂਹ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣੀ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਦੀ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਬੂੰਦ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਪੋਖਿ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪

ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ
ਕੰਠਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਹੁ ॥
ਮਨੁ ਬੋਧਿਆ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ
ਦਰਸਨਿ ਲਗੜਾ ਸਾਹੁ ॥
ਓਟ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ
ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹੁ ॥
ਬਿਖਿਆ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਈ
ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਗੁਣ ਗਾਹੁ ॥
ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹ ਮਿਲੀ
ਸਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮਾਹੁ ॥
ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ
ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਿਛੁੜੀਆਹੁ ॥
ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬੇਰੀਆ
ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ ॥
ਸਰਮ ਪਈ ਨਾਰਾਇਣੈ
ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਪਈਆਹੁ ॥
ਪੋਖੁ ਸੁਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖ
ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - 135

ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰੋਕਿਆਂ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਗੋਲ ਪਹੀਆ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਘੁੰਮਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਕਲਪਾਂ, ਜੁਗਾਂ, ਸਦੀਆਂ, ਸਾਲਾਂ, ਮਹੀਨਿਆਂ, ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭੂਤਕਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਪਿਛੇ ਛੱਡਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਵਿੱਖਤ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਭਵਿੱਖਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਪਲਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਤੀਬਰ ਗਤੀ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਉਹ ਕੁਛ ਹੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜੁਆਨੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਬੁਢੇਪਾ ਮੌਤ ਦੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ' ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਉਪਰ ਉਹ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡੋਲਿਆਂ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਅਉਲੀਏ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਲੰਘ ਗਏ। ਧਰਤੀ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਾਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ

ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਐਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਾਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁਛਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ, ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ, ਨਾਪ, ਤੋਲ, ਠੰਢਾ, ਤੱਤਾ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਭ ਨਾਪ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਛੁਪਾਏ ਅਨੇਕ ਭੇਤਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਸਮਰਥਾਵਾਨ ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਗੁਰੂ, ਸਾਧਕ, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਅਬਦਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਆ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਹੇ ਅਸਮਾਨ! ਤੇਰਾ ਫੈਲਾਓ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜਾਣੂੰ ਹੈਂ, ਕੀ ਤੂੰ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ? ਅਸਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮਾਤਾ ਧਰਤ ਮਹਤ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਅਉਲੀਏ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਖੁਰਾਕ ਲੈ ਕੇ ਵਧਦੇ ਫੁਲਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦੇ ਹਨ। ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਕੁਛ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਐ ਅਸਮਾਨ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ, ਪੁੰਨੀਆਂ-ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਸਥੂਲ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਰੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਅੰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੇ ਅਕਾਸ਼, ਤੂੰ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਲੀ ਨਾਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੌਤਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਗਲੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਸਲ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ -

ਬਾਬਾ ਬੋਲਤੇ ਤੇ ਕਹਾ ਗਏ
ਦੇਹੀ ਕੇ ਸੰਗਿ ਰਹਤੇ ॥

**ਸੁਰਤਿ ਮਾਹਿ ਜੋ ਨਿਰਤੇ ਕਰਤੇ
ਕਥਾ ਬਾਰਤਾ ਕਹਤੇ ॥**

ਅੰਗ - 480

ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸਮਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੇ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ! ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਦਬਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਸਥੂਲ ਤੱਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਘਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਧਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਲੀ ਅੰਸ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਲਾਂਭੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਉਲਾਂਭੇ ਸਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

**ਜਿਮੀ ਪੁਛੈ ਅਸਮਾਨ ਫਰੀਦਾ
ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ ॥**

ਜਾਲਣ ਗੋਰਾਂ ਨਾਲਿ ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ ॥

ਅੰਗ - 488

ਸੋ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕਦੇ ਸੁਖ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਦੁਖ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਗਮੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਵਿਜੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਜੁੜ-ਜੁੜ ਕੇ ਟੁਟਦੇ ਹਨ, ਵਿਛੜ-ਵਿਛੜ ਕੇ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਵਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ ਰਸ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਘ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੱਕਰ ਤੇ ਬਰਫ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਤਝੜ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰਿਆਵਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਬਨਸਪਤੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਤੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਰੁਤਾਂ, ਥਿਤਾਂ, ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾਅ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਆਦਮੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਟੁੱਭੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਕੇਵਲ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਧੋਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਹੁਲਾਰ, ਚਾਓ, ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਲਹਿ-ਲਹਾਉਂਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਮੌਸਮ ਦੇ ਕੋਪ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਨਾਲ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਤਝੜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਰਾਮਾਹ ਵਿਚ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਕੱਕਰ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਥਪੇੜਾਂ, ਦੀਆਂ ਬਰਫਾਨੀ ਹਵਾਵਾਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਤੋਟੇ,

ਵਿਘਨ, ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਸੁਖੜ ਮਾਲੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿਚ ਪਲਮਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਤ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਨਿੱਘ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਠੰਢੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਰੋਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਇਸ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਜਬਰਦਸਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਜੀਵਨ ਹਨ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹਨ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੁੱਖਾਂ, ਘਾਟਿਆਂ ਦੇ ਝੱਖੜ ਝੁਲਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਦੀ ਖੱਡ ਵਿਚ ਗਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਦਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਲਈ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭਾਵਲੀਨ ਹੋ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਯਾਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਲਿਵ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਸਰੇ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉਸ ਮੱਛੀ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ

ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾਕਿਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ

ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ

ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - 708

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥ ਅੰਗ - 9

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਝਰਨੂਟਾਂ ਦਿੰਦਾ, ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਛੋੜ ਕਟਦਾ ਪਿਆਰ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦੀਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਤੇ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖਾਂ, ਤਕਲੀਫਾਂ, ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਝੋਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ

ਕੰਠਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - 135

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅਣੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਲਗ ਕੇ ਛੋਕ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ

ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸ੍ਰਾਸ ਵੀ ਭੁਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ
ਦਰਸਨਿ ਲਗੜਾ ਸਾਹੁ ॥
ਓਟ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ
ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹੁ ॥
ਬਿਖਿਆ ਪੌਹਿ ਨ ਸਕਈ
ਮਿਲਿ ਸਾਹੂ ਗੁਣ ਗਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - 135**

ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਸਦੀਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਰਦਾਪੁਣਾ ਨਹੀਂ ਛਾਉਂਦਾ। ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਹੁਣੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮੁਰਦਾਪੁਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥ ਅੰਗ - 253**

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ 84 ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਦੁਖੀ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਰੋਂਦਾ-ਕੁਰਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੱਚੀ ਲਿਵ ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੀਤ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿਆਰ ਐਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ -

**ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥
ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥ ਅੰਗ - 278**

ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣੇ ਆਪਣੇ ਅੰਸ, ਜਿਸਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਜਾਂ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਮ ਜੋਤ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਉਂ ਅਭੇਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਪਾਣੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਉਹ ਨਾ ਮੈਂ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਤੂੰ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਆਪੇ ਆਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਏ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਠੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ
ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥
ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ
ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥ ਅੰਗ - 1375**

**ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹ ਮਿਲੀ
ਸਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - 135**

ਹੁਣ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਗੰਮਤਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਜੀਵ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਬਾਹ ਪਾ ਸਕੇ।

**ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ
ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਿਛੁੜੀਆਹੁ ॥
ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬੇਰੀਆ
ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ ॥ ਅੰਗ- 135**
**ਨਹੀ ਜਾਨ ਜਾਈ ਕਛੁ ਰੂਪ ਰੇਖੰ ॥
ਕਹਾ ਬਾਸ ਤਾਕੋ ਫਿਰੈ ਕਉਨ ਭੇਖੰ ॥
ਕਹਾ ਨਾਮ ਤਾਕੋ ਕਹਾ ਕੈ ਕਹਾਵੈ ॥
ਕਹਾ ਕੈ ਬਖਾਨੋ ਕਹੈ ਮੈ ਨ ਆਵੈ ॥**

(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਆਣ ਢੱਠੇ, ਸਭ ਆਸਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਏਕੰਕਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੀਘਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਉਹ ਨਰਾਇਣ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ ਇਹ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਬਿਰਧ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦੀਵੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪਿਓਂਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਸਮੇਂ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਸਰਮ ਪਈ ਨਾਰਾਇਣੈ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਪਈਆਹੁ ॥
ਪੌਖੁ ਸੁਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖ
ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - 135**

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ ਜਿਸਦੀ ਹੋਂਦ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸਦੀਵੀ ਹੈਂ, ਸਦਾ ਅਸਾਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈਂ, ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਸਦੀਵ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਪ੍ਰੀਤ ਮਾਇਆ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ, ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੂਪ ਘਰ ਮੰਦਰ ਹਨ, ਨਾਮਣੇ ਹਨ, ਸਬੰਧੀ ਪੁਤ੍ਰ ਧੀਆਂ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈ, ਅਸੀਂ ਭੀ ਤੰਤਿਆਂ ਝੋਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕੀਏ।

(*****)

ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥
ਅੰਗ - 256

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ
ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - 289

ਧਾਰਨਾ - ਮਹਿਮਾ ਤੇਰੀ ਨਾ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ,
ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ।
ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥
ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ
॥
ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥ ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥
ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ॥
ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ਕਰਤਾ ਕੇਲ ॥ ਆਪਿ ਬਿਛੋਰੈ ਆਪੇ ਮੇਲ ॥
ਇਕਿ ਭਰਮੇ ਇਕਿ ਭਗਤੀ ਲਾਏ ॥
ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਆਪਿ ਜਣਾਏ ॥ ੩ ॥
ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ॥ ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ
॥
ਨਹੀ ਲੇਪੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ੪ ॥ ੨੫ ॥ ੩੬ ॥
ਅੰਗ - ੮੯੪

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ।
ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ,
ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਕੰਨਾਂ ਦੇ
ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ
ਵਿਚਾਰੋ। ਪਰਖੋ, ਪਰਖ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ,
ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ -
ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥
ਅੰਗ - ੫੪੬

ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੋ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਪ ਨੇ
ਬਚਨ ਸੁਣੇ, ਬੜੇ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ

ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਪਤਾ ਹੈ
-

ਹਮ ਰੁਲਤੇ ਫਿਰਤੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛਤਾ
ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਕੀਰੇ ਹਮ ਥਾਪੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੬੭
ਇਥੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗਲੀਆਂ
'ਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ
ਸੋਝੀ ਹੈ, ਕੀ ਪਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਐਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਓਂ,
ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਓਂ। ਹੁਕਮ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ
ਤਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)
ਦਾ।

ਯੂ.ਪੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ 45
ਦਿਨ ਠਹਿਰੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ। ਸੰਗਤ ਉਠ ਕੇ ਖੜੀ
ਹੋ ਗਈ ਸਾਰੀ। ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ,
ਭਾਈ! ਰੋਂਦੇ ਕਿਉਂ ਹੋ, ਐਨਾ ਵੈਰਾਗ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ
ਹੈ? ਦੱਸੋ ਕੀ ਤਕਲੀਫ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ!
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, (ਭਾਅ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ
ਸੀ ਮੈਨੂੰ) ਭਾਅ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ
ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਸੀ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆ ਗਏ, ਇਹ
ਜਾਣੋ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਛੁੱਟੀ ਦਿਓ।

ਕੰਮ ਕਾਰ ਸੀ, ਫਾਰਮ ਚਲਾਉਣਾ, ਬੜਾ ਭਾਰਾ
ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ
ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ? ਮੈਂ
ਕਿਹਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਸਾਂਭੋ, ਮੈਨੂੰ ਛੁੱਟੀ
ਦਿਵਾਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਨੀ,
ਓਧਰ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸ ਨਿਕਲਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਓਧਰ ਤੇਰਾ
ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤੁਰਿਆ
ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਹੁਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਿਆ ਸੀ ਕਿ
ਤੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਪਤਾ ਕਿ ਫਿਲਮਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈਦੀਆਂ
ਨੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਏਸ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ
ਨੂੰ ਲਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਐਨੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੇ,
ਐਨਾ ਲਿਟਰੇਚਰ ਹੈ ਇਕ-ਇਕ ਤੁਕ ਦੇ ਉਤੇ। ਹੁਣ
ਪਿਛਲੇ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਵਿਚ, ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ ਸੀ ਸਾਡੇ।
world fame (ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਦੇ ਯੋਗੀ ਸੀ ਉਹ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਅਮਰੀਕਨ ਡਾਕਟਰਾਂ
ਨੂੰ, ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਰ

ਗਿਆ ਇਹ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਸਰੀਰ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਨਾਲੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਰ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਯੋਗ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਫੇਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ ॥ ਅੰਗ- ੯੩੨

ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ, ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਦਾਖਲ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੱਟੀ ਹੈ, 45 ਸਾਲ ਗੁਫਾਵਾਂ 'ਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪੜ੍ਹਿਆ ਵੀ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਹਾਂ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਡਾਕਟਰੇਟ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸੀ। ਆਕਸਫੋਰਡ ਦੀ ਡਾਕਟਰੇਟ, ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਡਾਕਟਰੇਟ, ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਡਾਕਟਰੇਟ, 2500 ਬੈਡ ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਏਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਰਖਾਈ। ਇਥੇ ਆਏ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਕਹੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ 156 ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ, ਭਰਮਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵੇਸ ਭੂਸ਼ਾ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਛ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਛ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ, ਸੋਚਣੀ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਉਹ ਕਾਇਲ ਹੋਏ। ਦੂਸਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਬਰਾਬਰੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਬਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿੰਦਾ ਪੀਰ ਨੇ, ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸੁਣਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਜਿੱਥੋਂ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣਿਆ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦਾ, ਪਹਾੜ ਦੇ ਉਤੇ ਖੜਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਚੋਟੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪੈਰ ਫਿਸਲ ਗਿਆ, ਪੈਰ ਫਿਸਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ,

ਉਪਰਲਾ ਸਰੀਰ ਫੇਰ ਉਪਰ ਦੀ ਲੋਟ-ਪੋਟਣੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, 500 ਫੁੱਟ ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਐਨੇ ਚਿਰ 'ਚ ਬੜੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰੇ, ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰੁੜਦੇ ਗਏ। ਕੋਈ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਾ, ਨਾ ਮਹਾਤਮਾ, ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ, ਨਾ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ, ਨਾ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਤਾਂ ਬਹੁੜੇਗਾ ਹੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਮੀਲ ਗਹਿਰੀ ਖੱਡ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਥੱਲੇ ਦਰਿਆ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਅੰਤਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ 28 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ, ਫਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਸਦਾ ਅੰਤ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਆ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਸਮਾਂ। ਓਹੀ ਦਿਨ ਹੈ ਅੱਜ, ਓਹੀ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਧਿਆਉਂਦਾ, ਅੰਤ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਬਚ ਗਿਆ ਮੈਂ, ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਮਿੱਤ ਖਰਚ ਕਰਾਂਗਾ। ਤੇਰੀ ਜੋ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਉਹਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕਰਾਂਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਫੁੰਗਰੀ ਆ ਗਈ ਮੇਰੇ ਪੇਟ 'ਚ ਵੜ ਗਈ। ਪੰਜ ਸੌ ਫੁੱਟ ਥੱਲੇ, ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਮੀਲ ਹੇਠਾਂ, ਵਿਚਾਲੇ ਲਟਕਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਫੜਨ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਮੈਂ, ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਹੈ, ਲੱਤਾਂ ਉਤੇ ਨੂੰ ਨੇ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੰਜ ਔਰਤਾਂ ਆਈਆਂ, ਇੱਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਦੇਖ ਤਾਂ ਥੱਲੇ ਬੰਦਾ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਲੱਤਾਂ ਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਲੱਤ ਹਿਲਾਈ ਤਾਂ ਐਸੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਿਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ, ਲੰਮਾ ਰੱਸਾ ਪਾ ਕੇ, ਮੇਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਉਹ, ਮੇਰੇ ਲੱਕ ਨਾਲ ਰੱਸਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਰੱਸਾ ਫੜ ਕੇ ਤੇ ਉਹ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਤੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਉਤੇ ਖਿਚਿਆ ਤਾਂ ਖੂਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਹੁਤ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਝੋਂਪੜੀ 'ਚ ਲਿਟਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਬਚ ਗਿਆ, ਇਲਾਜ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਤੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਬਚਨ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਐਡੀ ਉੱਚੀ ਬਾਣੀ, ਉਹਦੇ ਮਾਲਕ ਤੁਸੀਂ, ਇਹਨੂੰ ਲਕੇ ਕੇ ਕਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫੈਲਾ ਰਹੇ। ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ

ਹੈ, ਕੋਈ ਗਾਈਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਫਿਰੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਸੀ, ਉਹ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਕਰੀ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਓ? ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿਚ ਕਰਕੇ, ਘਰ-ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜੇ ਆਸ਼ਰਮ ਨੇ। ਸੋ ਐਸਾ ਨਿਹਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੇਟਿਆਂ ਵਰਗੇ ਨੇ ਸਾਡੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮੈਂ ਵਰਤਾਰਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਨੇ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਬੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਹਾਂ, ਕਿਸਾਨੀ ਕਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਪਸੰਦ ਕਰਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸੋਚਿਆ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਸਭ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਰੋਜ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤੂੰ ਚੁਣ ਲਿਆ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਘਰ-ਬਾਰ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਦਿਤੀ? ਸੋ ਮੈਂ ਅਭਾਰੀ ਹਾਂ ਸਭ, ਬੜੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਨੇ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਓ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹਾਂ।

ਸੋ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸੇਧ ਦਿਤੀ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਕਰੇ, ਸਾਨੂੰ ਰਸਤਾ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਥਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਨਾਟਕ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਕੋਈ ਉਹਦਾ ਹੋਰ ਭਾਵ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਨਾਟਕ ਦਾ ਜੋ ਪਲਾਟ ਹੈ ਉਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਜੇ ਇੱਕ ਵੀ ਬਚਨ, ਇੱਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਭਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ, ਉਹ ਕੁਛ ਵੀ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣਾ, ਖਾਕ ਬਣ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਲੜਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ, ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਨਾਟ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਐਸੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। 5000 ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ ਸੀ, 5000 ਸਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕਦਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸੀ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਸਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਇਆ। ਐਨੀ ਗੁਲਾਮੀ ਆ ਗਈ, ਐਨੀ ਬੇ-ਗੈਰਤੀ ਆ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਗਏ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਰਮਾਂ-ਧਰਮਾਂ-ਪਾਖੰਡਾਂ ਦਾ ਐਨਾ ਹਨੇਰਾ ਫੈਲ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ -

ਕੁੜ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੫

ਕੁੜ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਜੀਵਨ 'ਚ ਪੈ ਗਈ। ਸੱਚ ਦਾ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ। ਲੇਕਿਨ ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ inject (ਉਭਾਰਨ) ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਸਹਿ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦੱਸਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੀਗੇ, ਗੋਰਖ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਗੋਰਖ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇ, ਗੋਰਖਬਾਣੀ, ਹੈਰਾਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਨਾ ਸੰਪੰਨ ਪੁਰਸ਼ ਸੀਗਾ, ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਾ ਉੱਠ ਸਕਿਆ, ਬ੍ਰਹਮ ਮੰਡਲ 'ਚ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਕਾ ਨਾ ਹੋਈ। ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਏਸ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾ ਲਿਆ -

ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕੀਏ ਕੁਕਾਜਾ।

ਪ੍ਰਭ ਲੋਗਨ ਕਹ ਆਵਤ ਲਾਜਾ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਸੋ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਜਾਚ 200 ਸਾਲ 'ਚ ਦੱਸੀ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਪ 10 ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ, 10 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਣੇ। ਇਕੋ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ 10 ਸਰੀਰਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਿਆ। ਅੱਡ-ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਵੀ। ਇੱਕ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, 'ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ-ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ, ਇਥੋਂ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਤੋਂ travel (ਚਲਦੀ) ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ

ਹੋਈ। ਸਮਝੋ ਮੇਰੀ ਗੱਲ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਰਖ-ਪਰਖ ਕੇ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋਤ ਠਹਿਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਜੋਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਠਹਿਰ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾ ਗਿਣੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ, ਅੱਜ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ, ਲਗਨ ਵਾਲੇ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਬਾਣੀ, ਅਵਸਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ ਇਹਦੇ, ਇਸ ਬਾਣੀ 'ਚੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਰੰਟ ਉਠ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਮੰਤਰ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਬਲ ਹੁੰਦਾ। ਸੱਪ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਦਿੰਦੇ, ਉਹ ਬਲ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਥਾਹ ਬਲ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ latest (ਆਧੁਨਿਕ) ਹੈ ਜੋ reformed (ਪੁਰਨ ਸਤਿ) ਹੈ ਜੋ ਕੁਛ ਧਰਮ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਭਟਕ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰੋ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਨੇ ਸਾਧੂ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਤ ਜਿਹੜੇ ਨੇ, ਸੰਤ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਬਚੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ। ਜਿਹੜੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਤ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀ ਹੈ

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ॥

ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੩

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਸੰਤਾਂ 'ਚ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋ ਕਿਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਟੀਚਰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਲੇਕਿਨ ਸੰਤ ਕਦੇ ਵੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਆਦਰਯੋਗ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ, ਆਦਰ ਕਰੋ। ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਗੁਰੂਆਂ 'ਚ ਮੈਂ ਇਕ ਫਰਕ

ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਓ, ਕੱਚੇ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕੱਚੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਸੀ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆ, ਤੁਹਾਡੇ ਬੀਬੀ ਜੀ (ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਕੋਈ ਮੰਜਾ ਦੇ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਹੋਰ ਕੱਪੜਾ ਲੀੜਾ, ਦੁੱਧ ਵਗੈਰਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਾਲਟੀ ਭੇਜ ਦਿਤੀ, ਘਿਉ ਦਾ ਡੱਬਾ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਆਏ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ, ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਸਾਡਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰੂ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੀ, ਪਲੰਘ ਡਾਹਿਆ ਹੋਣਾ, ਕੱਪੜਾ ਵਿਛਾਇਆ ਹੋਣਾ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਅੰਦਰ ਨੇ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਗਿਆ, ਪਰਾਲੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਬੀੜੀਆਂ ਪੀਵੇ। ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਇਕ ਦਮ ਘਬਰਾ ਕੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਹੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਜੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਫਲਾਣਾ ਸੀ।

ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਯੂ.ਪੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਛੇ ਕਰੋੜ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਜਾਟਵ, ਕੁਰਮੀ ਤੇ ਹੋਰ ਜਾਤਾਂ ਨੇ, ਧੀਮਰ ਨੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ। ਇਥੋਂ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੂਜੇ ਨੇ ਕੁਰਮੀ ਵਗੈਰਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦਸਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਦਿਓ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਦਿਓਗੇ ਉਹ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਅੰਨਾ ਗੁਰੂ ਹੈ -

ਅੰਨਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ ਸਭੁ ਸਾਥੁ ਮੁਹਾਵੈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੫/੨

ਤੀਸਰਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਐਨੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਦਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸਭ। ਚੌਥਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਵਧੂਤ, ਉਹ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਅਗਾਂਹਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਰ

ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਪੰਜਵਾਂ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਜੋ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਏਗਾ, ਮੇਰੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਯੂ.ਪੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇਹੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਗਣਿਤ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਮਾਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਥੇ। ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਮਾਸਟਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਹੈ, ਉਸਤਾਦ ਉਰਦੂ ਦਾ ਅੱਖਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅੱਖਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ mix ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਕੋਈ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਦਿਆ ਦਿੰਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲਓ, ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਸਾਰੇ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਕੀਦਤ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਲੰਘਣਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਦੂਸਰੇ ਜੇ ਦਸਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਜਿਸਨੂੰ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਰਸਤੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਰਸਤੇ ਸੰਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੇਕਿਨ ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਨੇ ਵੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖ ਭਾਈ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਾਬੇ ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸਾਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬੇਮਤਲਬਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਬਿਲਕੁਲ ਡਾਵਾਂਡੇਲ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ. 88 ਲੱਖ ਗਿਣਤੀ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਦਸ ਸਾਲ ਬਾਅਦ 1861 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ 13 ਲੱਖ 45 ਹਜ਼ਾਰ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੈਨਸਿਸ ਦਾ ਆਫੀਸਰ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦੱਸ ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚ 76 ਲੱਖ ਸਿੰਘ ਘਟ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 1871 ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੱਖ ਜਾਂ ਡੇਢ ਲੱਖ ਸਿੱਖ ਸ਼ਾਇਦ ਬਚ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੱਠ ਲੱਖ 55 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਜਿਹੜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਛੇਤੀ ਦੇ ਕੇ

ਗਿਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿ ਜਾਏ। ਲੇਕਿਨ 4 ਲੱਖ, 45 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਖਤ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗਿਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਓਸ ਵੇਲੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਤਾ ਪਾ ਦਿਤੀ, isolate (ਵੱਖ) ਕਰ ਦਿਤੇ ਅਸੀਂ। isolate (ਵੱਖ) ਕਰੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹਦਾ ਗਰੁੱਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਗ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਆਪਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਚਲ ਪਿਆ, ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਵਾਂ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਨਾ ਕਹੋ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਓਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਚੌਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਚੌਰ ਹੁੰਦਾ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਤੇ ਚੌਰ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਚੌਰ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਰਿਵਾਜ ਹੀ ਸੀਗਾ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੱਖੀਆਂ ਹਟਾਉਣ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਚੌਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਲੇਕਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਐਤਕੀ ਸਮਾਗਮ 'ਤੇ ਆਏ, ਤਾਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਭਰਮ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉੱਚਾ ਥਾਉਂ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਮੰਗਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਅਧੀਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੈ ਨਾਲ ਸਟੇਜ 'ਤੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਗਏ, ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕਰਦਾ, ਗਲਤੀ ਹੈ ਇਹ ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੌਤਕ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਬੜੀ ਹੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀਚਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਸਾਧਨ ਦੱਸਿਆ, ਬਾਕੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਗੈਰਾ ਪੜ੍ਹੋ ਤੁਸੀਂ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਹੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ-ਚੌੜੇ ਸਾਧਨ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ। ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿਤਾ ਕਿ -

ਸਾਚ ਕਹੋਂ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪੁਭ ਪਾਇਓ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਪਿਆਰ ਦੇ ਉਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੀ

ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਰਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਕੁਰੱਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ, ਸਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੫

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਨੇ, ਉਹ ਹਨ -

ਜੜ ਤੜ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨੇ। ਸੋ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਆਪ ਨੇ ਦਿਤਾ। ਉਸੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਾ ਲਈਆਂ। ਸੋ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜੋ ਕੀਮਤ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਨੇ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਾ ਸਮਰਪਣ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਸੋਹਣੀ ਜਿਹੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਐਨੀ ਕਮਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੱਚਾ ਘੜਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਲਗਦੇ ਸਾਰ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਆਹ ਨਹੀਂ ਉਹਨੇ ਗੱਲ ਸੋਚੀ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਨੇਮ ਪੁਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਘੜਾ ਲੈ ਕੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਵੜ ਗਈ। ਘੜਾ ਖੁਰ ਗਿਆ ਤੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਰੁੜ ਗਈ। ਸੱਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁੰਨੂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੀ-ਲੈਂਦੀ ਥਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਗਿਰ ਗਈ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਭੁੱਜ ਕੇ ਮਰ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਇਕ ਬਲੇਚ ਨੇ, ਇਹ ਕਥਾ ਹੇਠਾਂ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੁਣਾਈ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਵੇਰੇ ਇਹਨੂੰ ਸਾਡੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਿਓ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤਾਂ ਗਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਨਾਤ ਲਵਾ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਲਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹਦਾ ਅਸਰ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਵਿਚਾਰਿਆ ਤੁਸੀਂ? ਇਕ ਔਰਤ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਚੌਥੇ ਕੁ ਦਿਨ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਓ ਜੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਹੈ ਘਰੋਂ, ਸੁਨੇਹਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਕਰਦੇ ਓ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਹੈ ਉਹ। ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਗੁਰੂ

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਿਤਾ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰਨਾ ਪੈਂਦੈ,

ਔਖੀ ਖੇਡ ਪਿਆਰ ਦੀ।

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛੱਡਿ ਆਸ ॥

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।

ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।

ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।

ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।

ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮੂਲੇ।

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੭/੪

ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਸਵਾਲ ਕਰਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨੇ, ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਐਸੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਘੁਲ-ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਐਸੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਅਸਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਐਸੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਭਿੱਜਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਫੇਰ ਭਿੱਜਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਲ ਲਿਆਓ। ਤਿੰਨ ਬਾਟੇ ਲੈ ਕੇ ਆਓ। ਤਿੰਨ ਬਾਟੇ ਮੰਗਾ ਲਏ ਤੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਪਤਾਸ਼ੇ ਪਾ ਦੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿ ਡਲਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆ ਕੇ ਪਾ ਦੇ। ਤੀਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪੱਥਰ ਪਾ ਦੇ। ਪਹਿਰ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲਿਆਓ ਭਾਈ ਬਾਟੇ। ਪਤਾਸ਼ੇ ਕੱਢ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪਤਾਸ਼ੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ। ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਗਾਰਾ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਕੱਢ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇ ਗਾਰਾ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਪੁੱਪ ਸੀ, ਗਰਮੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਤੀਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਾਲਾ ਦੇਖ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਗਿੱਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਆਹ ਹਵਾ ਆਈ ਹੈ ਗਰਮ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ

ਹਨ, ਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ 'ਚ ਘੁਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਗਿਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲੀ ਸਿੱਖੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ। ਉਹ ਵੀ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, 'ਕਾਵਾਂ, ਕੁੱਤਿਆਂ, ਗਧਿਆਂ ਦੀ ਜੂਨੀ ਪੈਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਿਆ' ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਚਾਉ ਉਠਦਾ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕੇਵਲ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਚੱਲ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਮੂਹਰੇ ਲੱਗਾਂਗੇ, ਲੰਗਰ ਵੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਛਕਿਆ ਕਰਾਂਗੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮਿਲਿਆ ਕਰੂੰ, ਲੋਕ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਈਏ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ ਲੇਕਿਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ।

ਦੂਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਿਰਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਰਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸਨੂੰ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਰਿਦੇ 'ਚ ਉਸਦੇ ਵਸਦਾ। ਸੋਝੀਹੀਣਾ ਜੀਵਨ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਹੁਲ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਹੁਲ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕੁਛ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਹਿਰਸੀ ਸਿੱਖ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਧੰਦੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ। ਉਹ ਨਿਗੁਰੇਪੁਣ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ, ਧੰਦੇ ਦੇ ਵਸ, ਇਕ ਬੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵਪਾਰ ਚਲੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਕਰਦਾ ਵੀ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਫਸ ਗਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਪੈਸੇ ਲਓ। ਕਹੇਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਚੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ। ਮਤਲਬ ਜਿੰਨੀਆਂ ਨਿਕੰਮੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਦੇ ਦਊਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਚੌਥੀ ਸਿੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਵਾਂ ਜੋ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵਨੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਪਛਾਣ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ?

ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਦੀਵਾਨ ਲਗ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ, ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈਆਂ, ਹੋਰ

ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚੋਂ ਵੀ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਭਾਈ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਓ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਇਓ। ਅਜੇ ਠਹਿਰੇ ਹਫਤਾ ਭਰ। ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਈ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕੰਮ ਬੜਾ ਖਰਾਬ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਡੰਗਰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਪੜ੍ਹੋਸੀਆਂ ਨੂੰ, ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਸੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਤਾਂ ਲੰਘਾ ਲਏ, ਚੋਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੱਗੇ, ਅਗਾਂਹਾਂ ਪਹਿਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਮੋੜ ਦਿਆ ਕਰਨ। ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਚਲੇ ਗਏ, ਪਹਾੜੀ ਵਲ ਨੂੰ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ। ਉਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਸੋਚ ਆਪਣੀ ਰਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਭਰਾਵੇ! ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੁਕਮ ਕਿ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਜੁਬਾਨ ਬੋਲ ਪਏ ਕਿ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤੀਏ ਆਪਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਮਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਾਹ ਐਨਾ ਚਾੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਰੂੰ ਵੀ ਲਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਗਿਲਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬਣਾ ਲਓ ਮੁਰਦਾ, ਅਰਥੀ 'ਤੇ ਪਾ ਲਓ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਚਲੇ ਚਲੇ ਤੇ ਲੰਘਿਓ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਦੀ, ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗਾ। ਦੋ ਸੌ-ਤਿੰਨ ਸੌ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਦੀ ਜਦੋਂ ਲੰਘੇ, ਮਾਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜਦੋਂ ਸੁਣੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਬੜਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੀ ਪਿਆਰਾ, ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਗਈ, ਮਰ ਗਿਆ ਬੀਮਾਰ ਸੀ ਰਾਤ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਓ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਏਥੇ ਹੀ ਜਾਂ ਪਿੰਡ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ ਸਸਕਾਰ ਇਥੇ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਰੋ ਫੂਸ ਇਕੱਠਾ। ਫੂਸ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਹੁਣ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰੱਖ ਦਿਓ ਅਰਥੀ। ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿ ਲਿਆ ਭਾਈ! ਅੱਗ ਲਿਆ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ, ਉਹ ਜਲਦੀ-ਜਲਦੀ ਲੱਕੜੀ ਲਿਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਦੂਰ ਲਾਈਂ, ਨੇੜੇ ਨਾ ਲਾਈ, ਉਹ ਦੂਰ ਲਾਈ ਜਦੋਂ ਤਿੜ-

ਤਿੜ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਘਾਹ ਦੀ, ਛਾਲ ਮਾਰੀ, ਕਿਧਰੇ ਰੱਸੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਨੱਠਿਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਦਿਤੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੜੋ-ਫੜੋ। ਤਿੰਨ ਸੌ ਬੰਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਰਦਾ ਤਾਂ ਸਣਦੇਹੀ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਨੱਠਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਨੀ ਕਾਹਲ? ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਭੁੱਲ ਮੰਨੀ।

ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੇ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਘਰ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਹਾਂ ਉਹਨੇ ਸਭ ਕੁਛ ਆਪ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ, ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਦਿਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਆਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ ਅੱਜ। ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਸੰਗਰਾਮ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਫੇਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ! ਕੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਬਿਨਾਂ ਆਗਿਆ ਹੀ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਹਾਂ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਸ਼ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਗਲਾ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਬਚ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਜੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹੀ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਕਹਿੰਦੇ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਰਥ ਸੋਚ-ਸੋਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਦੇ ਆਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ? -

ਧਾਰਨਾ - ਰੋਜ਼ੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਨੂੰ,
ਤੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਵੇ ਬੰਦਿਆ।

ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ
ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ ॥
ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ

ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੦

ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰਸਿੱਖ! ਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ।

ਫੇਰ ਇਹਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋਇਆ, ਸਾਨੂੰ ਸੁਣਾ?

ਅਰਥ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਸ਼ੱਭਰ ਹੈ ਸਭ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੱਥਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਲੇਗਾ? ਤੂੰ ਨੱਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਅਰਥ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਚੱਲ ਲੈ ਜਾਹ, ਸਾਡੀ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਜਾਈਂ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ। ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੇਈਂ।

ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਕਥਾ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਥਾ ਸੁਣੋ, ਆਦਰ ਕਰੋ ਪਰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਘੇਰ ਲਿਆ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖ ਸਿੱਖ! ਚੋਰੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨੱਠਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਚਾਹੇ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਰਾ ਲਾਉਣਾ ਪਵੇ, ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਕਥਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਟੱਬਰ ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ। ਉਹ ਕੀ ਕਰਨਗੇ ਵਿਚਾਰੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਭੁੱਖੇ ਮਰਨ, ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਣ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ, ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਕਥਾ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। 15-20 ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਹੀ ਗਿਆ। ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਬੱਧਾ-ਰੁਧਾ ਹੁਣ ਕਥਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ। ਓਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਨਾ ਆਇਆ, ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੇਵਾ 'ਚ ਲਾ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦੇਈਏ। ਇੱਕ ਬੋਰੀ ਕਣਕ ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਓ ਬੀਬੀ ਆਹ ਖਾਓ, ਪੀਓ, ਹੋਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਖੇਤਾਂ 'ਚੋਂ ਲੈ ਆਇਆ ਕਰੋ। ਉਹ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਜਦ ਆਏਗਾ, ਫੇਰ ਠੀਕ ਹੈ। ਹੌਂਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਪਾਲਣਾ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੜਕੀ ਸੀ ਉਹਦੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਬੇ!

ਆਪਾਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨ ਦਾਨ 'ਤੇ ਪਲਾਂਗੇ, ਤੂੰ ਵੀ ਤਕੜੀ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਵੀ ਤਕੜੀ ਹਾਂ। ਆਪਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੀਏ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਆਈ ਜਾਏਗਾ ਆਪਾਂ, ਕੱਪੜੇ ਲੀੜੇ ਵੀ ਆਈ ਜਾਣਗੇ। ਉਹ ਜੋ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ ਵੱਡਾ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਹ। ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਬੀਬੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋੜ ਹੈ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਛੇਤੀ। ਪੀਹਣ ਵੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਕੰਮ ਨੇ ਘਰ ਦੇ। ਘਰ ਲੀਪਣਾ ਸਮਾਰਣਾ ਵੀ, ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਹੀ ਆ ਜਾਓ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਗਈਆਂ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸੋਹਣੇ ਮਠਿਆਨਿਆਂ 'ਚੋਂ ਜਾ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਲਿਆਓ, ਘਰ ਲੀਪਣਾ ਹੈ ਤੇ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲਓ ਤੁਸੀਂ। ਜਿੰਨਾਂ ਕੱਚਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਲਿਪ ਸਾਫ ਕਰ ਲਓ। ਉਹ ਕਹੀ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮਿੱਟੀ ਲੈਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਦੋ ਚਾਰ ਕਹੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਕੁਛ ਖੜਕਾ ਸੁਣਿਆ, ਲੜਕੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਬੇ! ਕੁਛ ਖੜਕਦਾ ਹੈ ਥੱਲੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੱਢ। ਜਦੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਪੋਲਾ-ਪੋਲਾ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਵਿਚ ਗਾਗਰ ਪਈ ਹੈ, ਵੱਕਣ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਰਕਤ, ਬਾਪੂ ਉਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਦੌਲਤ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ। ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਨਿਹਫਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਚੁੱਕ ਲਿਆਈਆਂ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਸੀ ਉਸੇ ਬੀਬੀ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਈਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਆਹ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਦਾਮੇ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਅੰਤ ਦੌਲਤ ਸਾਡੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਉਹ ਲੱਗੀ ਕਿ ਬੀਬੀ ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਂ ਅਣਜਾਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸਾ ਕਿਵੇਂ ਖਰਚੀਦਾ ਹੈ। ਲਿਆਓ ਮੈਂ ਖਰਚ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਈ ਅੱਠ ਨੌਂ ਖੂਹ ਦੀ। ਚੁਬਾਰੇ ਵਾਲਾ ਵਧੀਆ ਘਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਨੌਕਰ ਰੱਖ ਦਿਤੇ, ਪਸ਼ੂ ਸੋਹਣੇ ਲੈ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੇ ਖੁਰਲੀਆਂ 'ਚ। ਏਧਰ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਆਹ ਸਿਰੋਪਾ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਬਰਕਤਾਂ ਦੇਣ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕਾਹਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ, ਟੱਬਰ ਸੀਗਾ, ਮਰ-ਮੁਰ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂਆਂ 'ਤੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਕਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਉਥੇ ਦੇਖਣਗੇ, ਮੈਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪਲਦੇ ਸੀ ਉਹ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਨਿਹਚੇ ਤੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤੇ ਤੇ ਤੇਰਾ ਨਿਹਚਾ ਟੁੱਟਿਆ

ਹੀ ਰਿਹਾ। ਜਾਹ, ਘਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕੀ ਪਤਾ ਕੀ ਬਰਕਤ ਪਾ ਦਿਤੀ ਹੋਣੀ। ਜਾ ਕੇ ਦੇਖ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਵੇਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਉਵੇਂ ਹੀ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਕੱਚਾ ਘਰ ਤਾਂ ਢਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਚੌਬਾਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਘਰ ਹੈ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਰ ਗਏ, ਮੇਰਾ ਘਰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਬ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਆਇਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਡੰਗਰ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇੱਥੇ ਤਾਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮਰ ਗਏ ਵਿਚਾਰੇ ਭੁੱਖੇ। ਘਰ ਦੱਬ ਲਿਆ।

ਐਨੇ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ ਖੇਡਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਬਾਪੂ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ। ਉਹ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਇਹ ਵੀ ਗਿਆ ਨੱਠ ਕੇ ਕਿਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਹੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਟੋਲ੍ਹਾਂਗਾ? ਪੁੱਛਾਂ, ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਏਧਰ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਵੀ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਮਰੇ ਦੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬੇਬੇ! ਬੇਬੇ! ਬਾਪੂ ਆ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਭੁੱਖੇ ਮਰਾਂਗੇ।

ਉਹ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਕੀ ਗੱਲ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਤੂੰ ਕਰੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਾਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਜਾਹ ਭੁੱਲਿਆ! ਤੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਗੁਰੂ 'ਤੇ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਜਾਹ ਜਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੌਤਕਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿਤਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ, ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਕ ਪੰਦੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਇਕ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਹਿਰਸ ਦੀ। ਜਿਥੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਦਕ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਦਕੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ-

ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਉਹਨੇ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਸਭ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਮਨ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਾਵੇ,
ਮੇਰਾ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਸਿਲ ਚਟਣ ਫਿਕੀ।
ਤਿਖੀ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਹੈ ਉਹ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ।
ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਨ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਿ ਮਿਕ ਨਮਿਕੀ।
ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ ਏਤੁ ਘਰਿ ਹੋਇ ਇਕਾ ਇਕੀ।
ਦੁਆ ਤੀਆ ਵੀਸਰੈ ਸੁਣ ਕਕਾ ਕਿਕੀ।
ਸਭੈ ਸਿਕਾਂ ਪਰਹਰੈ ਸੁਖੁ ਇਕਤੁ ਸਿਕੀ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 2/੯

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਦੁਖ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ -

ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ
ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ ॥
ਜੇ ਭੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ
ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਸੁਖ ਮਨਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੭

ਉਹਦੀ ਬਿਰਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਦੁਖ ਆ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਹਨੂੰ -

ਕੋਤਿਆ ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਦ ਮਾਰ ॥
ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੫

ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਸੁਖ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਤੇ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ। ਨਿਹਚੇ ਦਾ ਐਨਾ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਡੇ ਨਿਹਚੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ, ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਦੇਖ ਲਈ ਉਥੇ ਹੀ ਡੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਗੁਰੂ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਦਸਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਵੀ ਕਦੇ ਛਿਪਦਾ ਹੈ? ਸੂਰਜ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰ ਲਓ ਚਲੇ ਧਰਤੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਨਿੱਘ ਦੇਣ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਦੁਪਿਹਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ 24 ਘੰਟੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਦੇ ਵੀ -

ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੪

ਗੱਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦਾ

ਹੈ। ਐਨਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ ਉਹ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਵਿਛੜਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰੇਕ ਦੇ। ਉਹਨੂੰ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਜਾਣ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀ ਲੈਣੀਆਂ, ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਬੇਮੁਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿੰਨਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਹਾਂ-ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹਤਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਓ, ਹਤਿਆਰਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਾਹਬੇ ਵਿਚ ਪੁੱਛੀਆਂ ਸੀ ਇਹ ਇਹ ਗੱਲਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹੱਤਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ, 96 ਕਰੋੜ ਪਾਪ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਕਰੇ, ਉਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਹੱਤਿਆ। ਹੱਤਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਭਲਾਮਾਣਸ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਉਸਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਗੁਰੂ ਮਾਰਨਾ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅੰਦਰ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਪੇਟ ਵਿਚ। ਬੜਾ ਗਲਤ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਹੱਤਿਆ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ। ਚੌਥੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵਕਤ ਪਏ 'ਤੇ ਪੈਸਾ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਵੀ ਚੱਲ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਪੈਸਾ ਮਾਰ ਲੈਣਾ, ਉਹਨੂੰ ਰਿਣ ਹੱਤਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਪੰਜਵੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਘਾਤ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਘਾਤ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੇ ਹੱਤਿਆ ਨੇ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ, ਛੇ ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਲਓ, ਇਹਨੂੰ 96 ਕਰੋੜ ਨਾਲ ਜ਼ਰਬ ਦੇ ਦਿਓ ਤੇ ਇਹ 5 ਅਰਬ, 76 ਕਰੋੜ ਪਾਪ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਇੱਕ ਹੱਤਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਤਿਆ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਲਓ, 5 ਅਰਬ ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ਕਰ ਲਓ, ਇਹਨੂੰ 1000 ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿਓ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਉਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੱਤਿਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਓ ਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਤਿਆਰੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਓ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਣ ਕੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਇਕ ਲੁੰਠੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਦਾ ਪਾਪ ਗਿਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਾ ਬੇਮੁਖ ਦਾ ਕਦੇ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇ, ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖੀ ਭੇਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਸਿੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਵਨੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਦੋ ਸਿੱਖੀਆਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਉਹ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਵਾਸਤੇ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਾਸਤੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰੀਏ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਸਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਗਲ ਜੰਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ -

ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ॥

(ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ॥ਚੌਪਈ)

ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁ-ਬੁੱਧੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ, ਉਹਨੂੰ ਹਟਾਓ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਐਸਾ ਸੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਕਿ ਗੈਰ ਮੁਸਲਿਮ ਨੂੰ ਜਿਊਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਅਣਖ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹੋ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਜ਼ਾਲਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਬਾਬਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਮਥੁਰਾ ਫਤਹਿ ਕਰਿਆ, ਉਹਨੇ ਤਉਜਕੇ ਬਾਬਰੀ 'ਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਗੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਮੁੰਡੇ ਛਾਂਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਣੇ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਇਕ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਇੱਕ ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਕੈਦ ਹੋਇਆ ਉਥੇ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਟੈਂਟ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕਰਮ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕਤਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਤੰਬੂ ਤੱਕ ਖੂਨ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਤੰਬੂ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਫੇਰ ਲਾ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਐਨਾ ਖੂਨ ਗਿਰਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੰਬੂ ਕੋਲ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ। ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਤੰਬੂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਅੱਜ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾਵੰਦ ਤਾਲਾ! ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਐਨੇ ਕਾਫਰ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ, ਹਲਕੇ ਹੋਏ ਕੁੱਤੇ ਫਿਰਨ ਫੇਰ ਤਾਂ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰ ਫੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ, ਜਫਰਨਾਮੇ ਵਿਚ -

*ਚੁ ਕਾਰ ਅਜ ਹਮ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ-ਅਸਤ,
ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬ ਸਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ।*

(ਜਫਰਨਾਮਾ ੨੨ ਨੰ:)

ਜਦੋਂ ਜਿਊਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਧਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬੇਪੱਤ ਹੋ

ਕੇ ਆਦਮੀ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਸਤਰ ਚੁੱਕ ਲੈਣਾ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ-

ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ.....॥ ਅੰਗ - ੧੨੪੦

ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰੇ, ਲੇਕਿਨ ਨਿਆਂ ਕਰੇ। ਨਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਖਾਹਮਖਾਹ ਖਤਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, -

ਫਤੇ ਸਾਹ ਕੱਪਾ ਤਬਿ ਰਾਜਾ।

ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸੋ ਬਿਨੁ ਕਾਜਾ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰ ਲਿਆ ਉਹਨੇ। ਯੁੱਧ ਆਪਣੀ ਤੰਗਦਿਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਸਮਝਾਇਆ, ਰਵਾਲਸਰ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਸਮਝਾਇਆ ਲੇਕਿਨ ਮੰਨਿਆ ਨਾ ਕੋਈ। ਅਖੀਰ ਵੱਡਾ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਹੈ। ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਕਿ 10 ਲੱਖ ਫੌਜ deploy ਕਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ। ਚਾਹੇ ਨਾਕਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਚੱਲ ਕੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਐਸਾ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਕਿ ਨਾ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪੱਤੇ ਰਹੇ, ਨਾ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਛਿੱਲਾਂ ਰਹੀਆਂ। ਭੁੱਖ ਦਾ ਦੁੱਖ ਅੱਡ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਲਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ। ਚਿੱਠੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਕੁਛ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਨ ਡੋਲ ਗਏ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਡੋਲੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦਿੰਦੇ। ਉਹ ਰਾਏ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਛੋਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਤਾਂ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

ਸਮੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਉਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਰੋਸਾ ਸੀ। ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸੀਗੇ, ਨਿਹਚਾ ਤਾਂ ਆਇਆ, ਸੰਤ ਦਾ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਸੰਤ ਹੋਇਆ ਭਾਈ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਰੋਸਾ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੀਗੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਏ।

ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ, ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ। ਅਖੀਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਰੋਸਾ ਕਰਿਆ? ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਆਪ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਕੋਇਆਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਤਰਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਕ ਪਿਆ। ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ। ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਆਪ ਡੂੰਘਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਬੋਲਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਣ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ। ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਆਖਰੀ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਡੋਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਰਾਏ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਬੱਚ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਹੋਇਆ, ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਤੇ ਸਭ ਕੁਛ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਈਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿੱਥੋਂ ਸਿੱਖ ਲਈ। ਅਖੀਰ ਗੱਲ ਇਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਇਕ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਖਾ ਲਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ। ਬੇਦਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਡੋਲ ਜਾਣ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਹੀ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਕਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਾਮਨ ਦਿਤੇ। ਉਥੇ ਵਿਚਾਰ ਚੱਲੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਹੈ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ, ਇਹਦੀ ਆਨ ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਾ ਰੱਖੀਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤਾਂ ਨਾਸਤਕ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਆਣ ਰੱਖਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਫਲਸਫਾ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਬੇਗਾਨਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਲੇਕਿਨ ਆਣ ਉਹਦੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰੱਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਪਤਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਹੱਲਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਜਦ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਹਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪਾ ਗਏ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰਸਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁਛ ਸਿੰਘ ਲੰਘ ਗਏ, ਕੁਛ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ। ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਵਿਦਿਆਧਰ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਮਣ ਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਸਰਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਏ, ਉਹ ਨੇ ਜਾਲ ਦਿਤੇ। 102 ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਹਿਤ ਸਰਸੇ ਦੇ ਉਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਸੀ। ਪੈਸਾ ਫੇਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹੱਲਾ ਹੋਇਆ 1984 'ਚ, ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਆਏ ਸੀ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਉਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ। ਉਹ ਪਹਾੜ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ 'ਚ ਆਈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗਣ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੋਂਦੇ ਨੇ, ਸੱਤ ਦਿਨ ਰੋਈ ਗਏ। ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਨੇ, ਸੱਤ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗਣ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੋਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਸੋਚੋ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਗਏ, ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਿਸਟਰ ਡਾਕਟਰ, ਐਨਾ ਵੈਰਾਗ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਰਦੇ ਓ। ਜੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਢਾਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂ। ਜੇ 4 ਕਰੋੜ 'ਚ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ 10 ਕਰੋੜ ਲਾ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾ ਰਹੇ ਨੇ, 880 ਕਰੋੜ ਦਾ estimate ਹੈ। 1400 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਲੱਗਣਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਉਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਰੋਂਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕਦੇ ਓ, ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਓ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸੋ ਲਿਟਰੇਚਰ ਕਿੱਥੋਂ ਆਏਗਾ ਜਿਹੜਾ ਜਾਲ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਣਗੀਆਂ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਐਨਾ ਅਣਜਾਣਪੁਣਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਫੋਟੋਸਟੇਟ ਕਾਪੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾ ਪੜ੍ਹ ਲਏ।

ਸੋ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਸਰਸਾ

ਦੇ ਵਿਚ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਰਸਾ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਹਨੇਰਾ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿ ਲਿਓ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਚੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁੜ ਦੇ ਲਾਲੇ 'ਚ ਬਾਂਹ ਪਾ ਕੇ, ਲਿਬੇੜ ਲਵੇ ਤੇ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦਵੇ, ਜਿੰਨੇ ਤਿਲ ਲਗ ਜਾਣ, ਜੇ ਐਨੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾਵੇ ਤਾਂਵੀ ਨਾ ਉਹਦਾ ਇਤਬਾਰ ਕਰੇ। ਅਪੇਖਕ ਬਾਤ ਹੈ ਇਹ, ਲਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸੀ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਕੌਣ ਸੀਗਾ, ਸਾਡੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਬਾਬੀ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਮਨੁੱਖ, ਮਨੁੱਖ 'ਚ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਫੇਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪਰਖ ਕੇ ਦੇਖੀਏ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਰਸੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜਾਓ ਕਿੱਥੇ ਕਰਿਆ? ਨਿਹੰਗ ਖਾਂ ਕੋਟਲੇ ਦੇ ਕਰਿਆ। ਭਾਈ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਖਤ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਚਲੇ ਗਏ। ਜੇ ਇਹ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧੋਖਾ ਦੇਣਗੇ, ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਹਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਹੀ ਕਿਉਂ ਵੜਦੇ। ਕਿਲੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਸੀ ਉਹਨੇ। ਫੌਜ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਆ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੱਲ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਫੌਜ ਆ ਗਈ, ਕਿਲੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਲੱਗੀ, ਨਿਹੰਗ ਖਾਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤੇ, ਲੇਕਿਨ ਜਿੱਥੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਉਹਨੀਂ ਸੀਗੇ, ਉਹ ਕਮਰਾ ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਖੋਲ੍ਹੋ, ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਕਮਰਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਖੋਲ੍ਹਣਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ! ਕੋਈ ਵੀ ਪਠਾਣ ਬੇ-ਗੈਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ਤੇ ਲੜਕੀ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਮਰਾ? ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੱਬਾ ਜਾਨ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ਹੈ ਅੰਦਰ। ਕਹਿੰਦੀ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਬਚਨ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਅੱਬਾ ਜਾਨ! ਤੇਰੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਕਿ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਮੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਭਰ, ਕੰਵਾਰੀ ਰਹਾਂਗੀ। ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ। ਉਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਮਾੜਾ ਕਹਿ ਦੇਈਏ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਾਛੀਵਾੜੇ। ਕੌਣ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆ ਕੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਲੋਅ ਵਾਲਾ ਪੀਰ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਗੱਲ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ ਦੇ ਉਤੇ ਫੈਲਾਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੌਮਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਕਾਢ ਸੀ ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਾਡੇ ਸਿੰਘ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਦੱਬੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਇਥੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਇਕ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਮੰਡ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਤਾਂ ਇਕ ਬਾਣ ਚਲਾਇਆ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਕੋ ਵਾਰੀ 10,000 ਗਿਰ ਗਿਆ ਧਰਤੀ 'ਤੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ। ਸਾਰਾਗੜੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲੜਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਬਹਾਦਰ ਡਟੇ ਰਹੇ, ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ। ਇਹ ਜੋ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਯੁੱਧ ਸੀ, ਕੁਛ ਹੋਰ ਬਚਿੱਤਰਤਾ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਯੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਬੜੇ ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜੋ ਤੇਜ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਤੇਜ ਮੈਂ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿੰਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ-

ਧਾਰਨਾ - ਦਿਤਾ ਖਾਲਸਾ ਤੈਨੂੰ, ਤੇਜ ਆਪਣਾ ਮੈਂ।

ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ॥

ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈਂ ਸਾਰਾ॥

ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ॥

ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ॥ (ਸਰਬ ਲੋਅ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਪੂਰਾ ਤੇਜ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗੇ, ਇਕ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਕੀਹਦੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਚੱਲੇ ਓ? ਸਾਨੂੰ ਕੌਣ ਮੱਤ ਦਏਗਾ, ਸਾਡੇ ਕਾਰਜ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖੋ, ਪਿਆਰਿਓ! ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ! ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ? ਸਾਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਚੜ੍ਹੇ ਦਿਹਾੜੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ problem (ਸਮੱਸਿਆ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵਰਤਾਂਗਾ। ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਮੇਰੇ ਜਿੰਨਾਂ ਕਰੋ। ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਘਰ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਛਕਾਓ, ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਇੱਛੋਗੇ ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਹੁਣ ਇਹਦੇ 'ਚ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਣ ਹੈ? -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖੁ ਪਾਪੁ ਦੇਖੁ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੫

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੰਜ ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣ, ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਜੋਤ ਵਰਤੇਗੀ। Invisible (ਅਦਿੱਖ) ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਜਿਹੜੀ ਕੋਈ ਇੱਛਿਆ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਰੂਪ 'ਚ ਕਹਿਣਗੇ, ਮੈਂ ਮੰਨ ਲਵਾਂਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਲਗਾ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਵੇਰੇ ਯੁੱਧ ਕਰਾਂਗਾ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਨੇ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਓ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਸਿੱਖ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਓ। ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਪੁਰਜਾ-ਪੁਰਜਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਗੁਰਮਤਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਚਾਹੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਕੇ ਜਾਓ, ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਜਾਓ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ, ਦੁਬਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰੋ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਦਿਤਾ ਪੰਜਾਂ ਅੱਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਕ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਮੈਂ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ, ਰਾਤ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੈ - 'ਪੀਰ ਏ ਹਿੰਦ ਮੇਂ ਰਵੀ' ਹਿੰਦ ਦਾ ਪੀਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਫੜ ਲਓ ਜਿਹਨੇ ਫੜਨਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਓ, ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਥੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਾਲਵੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਅੱਜ ਆਪ ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਦੇ, ਰਾਇਕੋਟ ਤੋਂ ਉਰਲਾ ਪਿੰਡ ਜੋ ਲੰਮਾ

ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਪ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਏ ਓ? ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਆਰਾਮ ਕਰੋ ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਚਲੇ ਜਾਓ ਪਰ ਹੁਣ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲਓ ਥੋੜ੍ਹਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਤਰ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਬਾਕੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਨੂੰ ਗਏ ਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਗਏ ਨੇ, ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਉਡਦੀ-ਉਡਦੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਹੰਦ ਵਲ ਨੂੰ ਗਏ, ਜਾਂ ਸਰਹੰਦ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਏ। ਤੁਸੀਂ ਬੰਦਾ ਭੇਜੋ, ਕੋਈ ਸਵਾਰ ਭੇਜੋ, ਜਾ ਕੇ ਖਬਰ ਲੈ ਕੇ ਆਵੋ। ਉਹਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਉਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਫੜਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਛੁਪਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਰੋੜਾ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਿਪਾਹੀ ਭੇਜਾਂ, ਇਹ ਵੀ ਜਦੋਂ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਨਗੇ ਇਹ ਵੀ ਫੜੇ ਜਾਣਗੇ। ਜੇ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਜੋ ਮਾਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਰਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਤਕੜਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ 40 ਕੋਹ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ। 40 ਕੋਹ ਮਤਲਬ 96 ਕਿਲੋਮੀਟਰ। ਮਹਾਰਾਜ! 10 ਯੋਜਨ ਮਤਲਬ 40 ਮੀਲ ਉਹਨੂੰ ਜਾਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੇਜ਼ ਬੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਖਬਰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਤੱਕ ਮੁੜ ਆਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੁਲਾਓ ਉਹਨੂੰ। ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਹਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਨੇ ਇਹ ਯੁੱਧ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ? ਕਾਰਨ ਕੀ ਸੀ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਅਭਿਮਾਨ ਸੀ, ਡਰ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਹਦੇ ਕਰਕੇ ਅਕਾਰਨ ਛੇੜਾ-ਛਾੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੁੱਧਾਂ ਨੇ ਵਧਦੇ-ਵਧਦੇ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ। ਸਾਡਾ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਗਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਇਕੋ ਹੀ ਜੋਤ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਅਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕਰਿਆ, ਉਹਦੇ ਹੁੰਦੇ-ਹੁੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਹੋਈ ਗਏ। ਦੁਪਿਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਮਾਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! 40 ਕੋਹ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਹੈ, 60 ਮੀਲ ਦਾ, 100 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤਕਰੀਬਨ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਆਪੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਲੈਣੀ ਹੈ ਗੱਲ ਸਾਰੀ। ਪਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜਾਣਾ, ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਆਉਣਾ, ਉਹ ਤਕੜੇ ਦਮ ਦਾ ਹੈ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਉਹ ਰਾਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਫੇਰ ਬਚਨ ਕਰਨ ਲਗ

ਗਏ। ਘੰਟੇ ਕੁ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਫੇਰ ਓਹੀ ਗੱਲ ਉਹਨੇ ਦੋਹਰਾ ਦਿਤੀ? ਤੀਸਰਾ ਬਚਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੇਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਘੰਟੇ ਕੁ ਬਾਅਦ। ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖੋ, ਤਾਂ ਦਰਖਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੋ। ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਨੇ, ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ, ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਓਗੇ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਚਿੱਠੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਨਵਾਬ ਦੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇਰੇ ਕੱਲ ਨੇ ਤੇ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਛਲ ਨਾਲ, ਕਪਟ ਨਾਲ, ਦੀਨ ਭਾਈ ਹੈਂ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਰੱਖ ਛੱਡ। ਮੇਰੀ ਫੌਜ ਆਈ ਕਿ ਆਈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਫੜ ਲਵਾਂਗੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਬੜੀ ਜਾਗੀਰ ਦਿਵਾਵਾਂਗਾ। ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਹੋਏਗੀ, ਰਾਜ ਦੀ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਵਾਪਸੀ ਡਾਕ ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇ। ਜਵਾਬ ਕੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ, ਕਹਿੰਦਾ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਪੀਰ ਨੇ। ਪੀਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿਵੇਂ ਮੁਰੀਦ ਕਟ-ਕਟ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮੇਰੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇੱਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੋਈ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੋਹ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਸੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰੋ। ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਆਵੇ ਉਹ ਮਿੱਤਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੯

ਬਚਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਬੇਮਤਲਬਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੀਸਰਾ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਨਾ ਸੋਚੋ। ਦਰਖਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੋ। ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਦੱਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਪਰਛਾਵਾਂ ਜਿਹਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਨੇ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਅਜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਪਰਛਾਵਾਂ ਕੀਹਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਉਸਨੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮਾਹੀ ਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਆ ਗਿਆ, ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਲੱਘੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਾ ਬਈ ਮਾਹੀ! ਕੀ ਖਬਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ? ਖਬਰ ਕੀ ਉਹਨੇ ਦੇਣੀ ਸੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦਸ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬੋਲਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ

ਜਿੰਨੀ ਬੈਠੀ ਸੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੁਛ ਦਸ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਨੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਉਕੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਧਰ ਰਿਹਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਧੀਰਜ ਧਰੋ, ਆਪਾਂ ਬਚਨ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਈਏ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ ਨੇ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਮਾਹੀ! ਤੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਬਚਨ ਦਸੇ ਨੇ ਉਹ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਰਸਾ ਪਾਰ ਕਰਿਆ, ਰਾਤ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪ ਦੱਬੂ ਦੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਦੱਬੂ 'ਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਲੰਘਾਇਆ। ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਥੱਲੇ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਆਸ਼ਕੀ ਕੁੰਮੀ ਉਹਦੇ ਠਹਿਰ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜਾਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਬੰਦਾ ਗੰਗੂ, ਉਹ ਬੜਾ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਠੱਗੀ ਕਰੀ। ਮਾਇਆ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲਈ ਸਾਰੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਗੜ ਗਿਆ। ਮੁਰਿੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਨਵਾਬ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਤ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਠੰਢਾ ਬੁਰਜ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਓ। ਸਵੇਰੇ ਕਚਹਿਰੀ ਲੱਗੇਗੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਵਸਤਰ ਦਿਤਾ, ਵਸਤਰ ਜਿਹੜੇ ਮੋਟੇ ਸੀ ਉਹ ਗੰਗੂ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਪਤਲੇ ਵਸਤਰਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੋਦੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਸੁਲਾਇਆ। ਸਵੇਰ ਹੁੰਦੇ ਹੀ, ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੈ ਕੇ ਆਓ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੋਰਿੰਡੇ ਵਾਲਾ ਹੀ ਠਾਣੇਦਾਰ ਜੋ ਸੀ ਉਹ ਲੈਣ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਇਹ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ। ਉਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਹਾਲੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਕਰਨੇ ਨੇ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਇਥੇ ਹੀ ਆ ਕੇ ਕਰ ਲਏ। ਉਹਨੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ। ਲੈ ਕੇ ਆ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ। ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਧੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ। ਦਰਬਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਓ। ਦੇਖੋ ਬੱਚਿਓ! ਕੋਰਟ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਰਿਆਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਝੁਕ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਾਮ ਕਰੋ। ਉਸ ਨੇ ਝੁਕ ਕੇ ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਲਾਇਆ ਉਹਨੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਬੱਚਿਓ! ਕੋਰਟ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਇਹ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜ਼ੋਰਾਵਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ! ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਤੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਵੀਰ ਜੀ! ਇਹ ਸੀਸ ਜੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਝੁਕਣ। ਜਦੋਂ ਆਪਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੀਸ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਤਾਂ ਝੁਕ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਪਾਮਰ ਨੇ ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਏ ਸੀਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੁਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਅਰਪ 'ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ,
ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਨਿਵਣੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਸੀਸ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇਰਾ ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ-

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ
ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੮

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।
ਸਭਿ ਤੇ ਬਡੇ ਕਾਲ ਕੇ ਕਾਲੂ।
ਤਿਸ ਆਗੇ ਹਮ ਅਰਪੇ ਸੀਸ।
ਸਕਲ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਜਗਦੀਸ਼।
ਇਹ ਨਰ ਪਾਮਰ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈਂ।
ਕਿਮ ਇਨ ਆਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੯੫੧

ਕੋਈ ਹੈ ਤਰੀਕਾ ਕਿ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਦੇਈਏ। ਸਾਰਾ ਦਰਬਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋ ਪੈਣੇ ਸੀ। ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕਿੱਡੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੀਸ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਨਿਵਣੇ। ਪਰ ਉਥੇ ਇਕ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਪਰ ਜਿਹਨੂੰ ਝੂਠਾ ਨੰਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਵੀ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਸਾਰਾ ਦਰਬਾਰ ਚੁੱਪ ਹੈ, ਕਈਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਜਲ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹੈਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਨਵਾਬ ਦੀ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਕੀ ਕਰੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਕਿੰਨੇ ਸੁੰਦਰ ਨੇ, ਕਿੰਨੀ ਖਿੱਚ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕਿੰਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਹਸਮੁੱਖਤਾ ਹੈ, ਨੇਤਰ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਰੰਗੀਨ ਨੇ। ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧੁਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਉਹ ਬੋਲਿਆ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਸੁਣ ਲਈ ਗੱਲ? ਪਾਮਰ ਦਸਦੇ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੰਨੀ ਕਰੜੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਖੜੱਪਾ ਸੱਪ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਪੋਲੀਏ ਨੇ, ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਇਹ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਛੱਡਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੋਚ ਰਹੇ ਓ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਛੱਡਣ ਜੋਗੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਇਹ ਬੱਚੇ ਨਾਗਾਂ ਦੇ,
ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦੇ ਛੱਡਣੇ ਜੋਗੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਕਿੰਨੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਕਰੜੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ -

ਇਹ ਨਾਗਨ ਕੇ ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ।
ਨਖ ਸਿਖ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰੇ ਅਤਿ ਖੋਟੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੯੫੧
ਨਹੁ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤਾਈਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਨੇ।

ਨਹਿੰ ਨਬਾਬ ਕੋ ਕਰਹਿੰ ਸਲਾਮੁ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੯੫੧
ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ?

ਡਰਪਤਿ ਨਹੀਂ ਬਿਲੋਕਿ ਤਮਾਮੁ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੯੫੧
ਭੇਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਡਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।

ਇਨ ਕੇ ਉਰ ਹੰਕਾਰ ਬਡੇਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੯੫੧
ਦੇਖੋ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ।

ਕਿਮ ਇਹ ਝੁਕਹਿੰ ਨਬਾਬ ਅਗੇਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੯੫੧
'ਕਿਵੇਂ ਨਵਾਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣ' ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਣ

ਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਕਸ ਲਈਆਂ। ਘੂਰ ਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਓਏ ਬੱਚਿਓ! ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਤਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਤੁਹਾਡੇ ਦੇ ਭਰਾ ਓਥੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਨੇ। ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜ਼ੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ ॥

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੋ ਅਲਪ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੭

ਮੇਰਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ

ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ ਕਿ ਉਹ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰ ਦਏਗਾ? ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਤੇਰੇ 'ਚ ਤਾਕਤ ਹੈ? ਉਹ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਚੰਦਰਮਾ, ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਛਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਫੂਹ ਸਕਦਾ। ਕੌਣ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਏਗਾ? ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਅੰਗਸੰਗ ਹੈ -

ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੪

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੱਚਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਡਰ ਕੀਹਦਾ ਮੰਨੀਏ -

ਸੋ ਡਰੈ ਜਿ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦਾ..... ॥ ਅੰਗ - ੮੪

ਡਰਦਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਾਪ ਕਮਾਂਵਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਨੇ ਨਿਰਭਉ ਜਪ ਲਿਆ -

ਸੋ ਕਤ ਡਰੈ ਜਿ ਖਸਮੁ ਸਮਾਰੈ ॥

ਡਰਿ ਡਰਿ ਪਚੇ ਮਨਮੁਖ ਵੈਚਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੬੭੭

ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਲੀਵਾਰਸ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਡਰੀਏ।

ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ -

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ ਸਾਰੇ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ-

ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਡਰੀਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੈ ਸਾਡੇ। ਅਸੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰ ਦੇਈਏ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਮੰਨਣਾ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਗੁੜ੍ਹਤੀ 'ਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਦੇਖੋ ਅਜੇ ਵੀ ਸੁਣ ਲਓ, ਤੁਸੀਂ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਓਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੀਨ 'ਚ ਆ ਜਾਓ, ਸ਼ਰਾ ਕਰ ਲਓ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬੱਚੇ ਜਾਣ ਕੇ ਪਾਲਾਂਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੌਜ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਪਿੰਡ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਐਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ, ਫੇਰ ਅੱਲਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਓਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ? ਗੱਲ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਇਕ-ਇਕ ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਧੁਨ ਹੈ ਕੋਈ ਰੋਮ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਧੁਨ ਨਾ ਆਵੇ। ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਕਿਵੇਂ ਦੇਈਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਅੱਲਾਹ 'ਚ ਤੂੰ

ਫਰਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ? ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੱਚਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਮੌਤ ਦਾ, ਮੌਤ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਮੌਤ ਦੇ ਉਤੇ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਜਿੱਤ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਮੌਤ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਇੱਕ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਸਰੇ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਮਰਦੇ। ਸਰੀਰ ਮਰਦਾ ਹੈ -

ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲਿ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਲੇ ਛਾਡਿ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ ॥

ਅੰਗ-੧੪੨੯

ਬਾਕੀ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਓ, ਫੇਰ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਾਂਗੇ? ਜਾਂ ਤਾਂ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਕਿ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮਰੇਂਗੇ? ਇਥੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਨੇ ਪੈਗੰਬਰ ਪੀਰ ਔਲੀਏ,
ਦਿਸਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਜਗ 'ਤੇ।

ਜਿਮੀ ਪੁਛੈ ਅਸਮਾਨ ਫਰੀਦਾ ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ ॥

ਜਾਲਣ ਗੋਰਾਂ ਨਾਲਿ ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ ॥ ਅੰਗ - ੪੮੮

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਡੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਏ ਨੇ।

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,

ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਅੰ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥

ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ

ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥

ਪੀਰ ਅੰ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ

ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥

ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਦੱਸ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਾਂਗੇ? ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਾਰਣ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਓਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾ ਕਰ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਰਾ ਦੇ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ) ਅਸੀਂ ਜੁੱਤੀ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਐਡਾ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਮ ਛੱਡੀਏ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਐ ਬੱਚਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ਮੌਤ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੌਤ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਈਏ? ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ, ਆਪਣੇ ਪੜਦਾਦਾ

ਜੀ, ਕਿੱਡੇ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿ ਲਏ, ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿ ਗਏ, ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਉਬਾਲੇ ਗਏ। ਰੇਤਾ ਸੀਸ ਉਤੇ ਗਰਮ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਵੀਰ ਜੀ! ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਵੰਸ ਦੀ ਜੋ ਰੀਤ ਹੈ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ -

ਹਮਰੇ ਬੰਸ ਰੀਤਿ ਇਮ ਆਈ।

ਸੀਸ ਦੇਤਿ ਪਰ ਧਰਮ ਨ ਜਾਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੯੫੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਤੇਰੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਾੜਨ ਵਾਸਤੇ ਸੀਸ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਪੜਦਾਦੇ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਦਾਦੇ ਨੇ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੀਸ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਹਵਾ ਚੱਲੇਗੀ, ਹਨੇਰੀ ਚੱਲੇਗੀ, ਉਹਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਪਾਪ ਦਾ ਰਾਜ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਤਿਹਾਸਾਂ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪਾਪ ਕਰੇ ਨੇ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੀਸ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਨਾ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਡਰਾਵਾ ਦਿੰਦੇ ਓ, ਮੌਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ-

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰੇ ਜਗ ਸਾਰਾ,

ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ।

ਮੌਤ ਦਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਡਰਾਵਾ ਦਿਓ। ਦੇਖੋ, ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਤੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਤੇਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਜਦ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ਫੇਰ ਸਿਆਣਾ ਬੰਦਾ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਜਾਏਗੀ। ਅਸੀਂ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਈਏ, ਦੀਨ ਤੋਂ ਗਿਰ ਜਾਈਏ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਨਰਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਹਿਣਾ। ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥੀਂ ਤੁਰਨਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਇਥੇ ਰਿਹਾ ਨਾ ਜਗਤ ਉਤੇ,

ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜਾਵਣੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੌਣ ਮੂਰਖ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ ਤੇ ਕੂੜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਰੁੱਝ ਜਾਵੇ।

ਕਹਾਂ ਮੰਦ ਮਤਿ! ਤੂੰ ਬਿਰਮਾਵੈਂ।

ਕੂਰ ਪਦਾਰਥ ਪਰ ਨ ਲਭਾਵੈਂ।

ਧਰਮ ਸਾਚ ਹੈ ਸਦ ਹੀ ਸੰਗ।

ਕੋ ਅਸ ਮੂਰਖ ਕਰਹਿ ਜੁ ਭੰਗ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੯੫੨

ਮੂਰਖ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਭੰਗ ਕਰੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਕੋਲ ਇਕ ਸੀਗਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਤੂੰ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲੈ। ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਗਿਆ ਉਹ। ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਝੁਠਾ ਨੰਦ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਬਾਕੀਆਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰੀਏ? ਹੈ ਕੋਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਨਵਾਬ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਏ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੁਹਾਡੇ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਚਮਕੌਰ 'ਚ। ਤੁਸੀਂ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲਓ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਕੀ ਅਸੀਂ ਐਨੇ ਕਾਇਰ ਹਾਂ। ਇਹ ਸ਼ੀਰਖੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਨ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਜੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਖੇਲ੍ਹਣ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਐਡੀ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਓ, ਇਹ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਕਰ ਰਹੇ ਓ ਤੁਸੀਂ। ਦੀਨ-ਏ-ਇਸਲਾਮਤ ਲਾਹਨਤ ਪਾਏਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮਨਸੂਬਾ ਸੋਚ ਰਹੇ ਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਿਆ ਕੀ ਹੈ? ਵਿਗਾੜਿਆ ਕੀ ਹੈ? ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਤੇਰੇ ਬੱਚੇ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬੱਚੇ। ਹਾਂ, ਬੱਚੇ ਜਵਾਨ ਹੋਣਗੇ, ਸ਼ਸਤਰ ਚੁੱਕਣਗੇ, ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖਿਆ, ਫੇਰ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ 'ਚ ਲੜਾਂਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਆਹ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਵੱਢ ਦਿਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਸਭਾ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ।

ਮਾਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਲੋਅ ਵਾਲੇ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸ਼ਸਤਰ ਚੁੱਕਦਾ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ 'ਚ ਚਿਣ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਛਾਤੀ ਤਕ ਚਲੀ ਗਈ ਕੰਧ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਜਲਜਲਾ ਆਇਆ, ਭੁਚਾਲ ਆਇਆ, ਕੰਧ ਇੱਟ-ਇੱਟ ਹੋ ਕੇ ਗਿਰ ਗਈ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਕੰਬਲ ਪਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ, ਹੋਸ਼ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਿਉਂ ਪੁੱਛਦੇ ਓ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਜਲਾਲਦੀਨ ਨਾਮ ਦਾ ਜਲਾਦ ਆ ਗਿਆ, ਦੋ ਭਾਈ ਸੀਗੇ। ਜਦੋਂ ਨਵਾਬ

ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਕੀ ਦੱਸਾਂ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਠਹਿਰ ਕੇ ਫੇਰ ਦੱਸਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਲਾਦਾਂ ਨੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਭਾਰੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਮਣ ਦੇ ਗੋਡੇ ਰੱਖ ਕੇ, ਗਰਦਨ ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਜਿਹਬਾ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਛੂਰੀ ਘੁਮਾ ਕੇ ਗਰਦਨ ਕੱਟ ਦਿਤੀ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਨਿਤਰਿਆ, ਇੱਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਨਿਤਰਿਆ, ਇਕ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਏ ਸੀਗੇ ਜਿਹੜੇ ਸਭਾ ਛੱਡ ਗਏ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਨੇ, ਪਲੰਘੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਵਾਲਾ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਟੇਡਰਮੱਲ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਹ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਧਨ, ਘਰ-ਬਾਰ, ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲਵਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਆਉਂਦੇ ਤੱਕ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲਾਲ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆ ਗਏ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਮਾਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਇਹ ਦਿੱਬਯ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਏ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਓਂ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰਿਆ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਾਠ ਕਰਿਆ, ਤੇ ਸਵਾਸ ਖਿਚਿਆ, ਬ੍ਰਹਮ ਰੁੰਦਰ ਥਾਈਂ, ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਥਾਈਂ ਸਵਾਸ ਕੱਢ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਵੇ ਜਾਏ ਨਿਸੰਗ

ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ-ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ।

ਤੁਸੀਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹੋ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ 14 ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ ਮਿਸਟਰ ਕਾਬਨ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਆਪਣੀ ਮੇਮ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕਿ ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਕੀ ਕਸੂਰ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਜਾਹ ਬਈ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਮਾਂ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮਾਂ ਓਸ ਭੀੜ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਆ ਗਿਆ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੀ, ਛੱਡ ਦਿਤਾ? ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਪਤਾ ਤੂੰ ਕਿਹੋ

ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਵੇਂ? ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਲੰਕਤ ਕਰ ਦੇਵੇਂ। ਜਾਹ, ਉਰੇ ਆ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਜੁਗਤ ਦਸਦੀ ਹਾਂ। ਜੁਗਤ ਦੱਸ ਦਿਤੀ, ਉਹ ਸਿੰਧਾ ਮਿਸਟਰ ਕਾਬਨ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸਾਢੇ ਛੇ ਫੁੱਟ ਉਚਾ ਸੀ, ਦਾੜ੍ਹੀ ਧੁਨੀ ਤਕ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ, ਬੱਚੇ ਨੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਫੜ ਲਈ, ਨਾਲ ਲਟਕ ਗਿਆ, ਬਬੇਰਾ ਛੁਡਾਇਆ, ਐਸਾ ਜੋਸ਼ ਆਇਆ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨਾਭੇ ਦਾ, ਰਸਾਲਦਾਰ ਸੀਗਾ, ਉਹਨੇ ਕਿਰਚ ਕੱਢ ਕੇ, ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਕੱਟ ਦਿਤੀਆਂ। ਜਦ ਬਾਹਾਂ ਕੱਟ ਗਈਆਂ, ਉਹ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗਿਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਗਰਦਨ ਕੱਟ ਦਿਤੀ। ਮਾਂ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡਣ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੌਣ ਪੰਨਭਾਗੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਬੱਚਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਮਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ, 28 ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋ ਜੀ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਥਾਈਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ 'ਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਆਪਾਂ ਚੱਲੀਏ ਹੁਣ, ਮਿਸ਼ਨ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪੂਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਜੋਤ ਨੂੰ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰਮੁਖ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ

ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ

ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੯

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ, ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਹਿੰਦੇ, Mr. You are too late. (ਤੁਸੀਂ ਆਉਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ) ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੱਲ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਪਿਆ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹਨੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਸਰੀਰ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਉਹਦੇ ਚੇਲੇ ਸੀ - ਈਸਾਈ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ। ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਲੜ ਪਏ ਆਪਸ ਵਿਚ। ਹਿੰਦੂ ਕਹਿਣ ਅਸੀਂ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਈਸਾਈ ਕਹਿਣ ਅਸੀਂ ਸੀਮੈਂਟਰੀ 'ਚ ਲਿਜਾਣਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਕਹਿੰਦੇ

ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਬਰ 'ਚ ਲਿਜਾਣਾ ਹੈ। ਡੀ.ਸੀ ਵੀ ਆ ਗਿਆ, ਐਸ.ਪੀ, ਪੁਲਿਸ ਸਾਰੀ ਆ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਹਨ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਸੱਤ ਨੇ ਤਾਂ ਪੰਗਾ ਹੀ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਲੜਾਈ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਪਸ ਵਿਚ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜਦ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਮਰੇ ਨੂੰ, ਉੱਠ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ Mr. I have cancelled my death programme. ਉੱਠ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜਾਓ ਈਸਾਈ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤੋਂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਓ ਸਾਰੇ, ਹਿੰਦੂ ਜਾਓ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੱਤ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਈਸਾਈ, ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਚਾਰ ਦਿਨ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ। ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਮਿਸਟਰ ਸਵਾਮੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਫੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਹਿ ਜਾਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ, ਗੱਲ ਕੀ ਕਹਿਣੀ ਹੈ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਅਸੀਂ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਬਈ ਸਵਾਮੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੱਲਿਆ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਲੋਪ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਓਥੋਂ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕੀ ਖਾਲੀ ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ? ਕਿੱਡੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਗੱਲਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿੱਡੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਿੰਨਾ ਛੋਟਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਟੈਂਡਰ ਮੱਲ ਨੇ ਮੋਹਰਾਂ ਵਿਛਾ ਕੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਿਆ। ਐਨੇ ਜਦ ਬਚਨ ਹੋਏ, ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਇੱਕ ਦੀ ਵੀ ਅੱਖ ਸੁੱਕੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਹੁੱਬਕੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਹਉਕੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਕਈ ਤਾਂ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੇ ਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਹਦੀ ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰ ਲਓ ਓਨੀ ਥੋੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਬਈ
ਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਧਰਮ ਰੱਖਿਆ,
ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਹੋਵੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਦਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋ ਕਿ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ, ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ

ਕਰ ਗਏ। ਉਹ ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਬਈ
ਜਸ ਸਦਾ ਗਾਊ ਦੁਨੀਆਂ,
ਐਸੀ ਕਰਨੀ ਜਗਤ 'ਤੇ ਕਰ ਗਏ।

ਕਬੀਰ ਜਾ ਤੂੰ ਜਨਮਿਆ ਜਗਤ ਮਹਿ, ਜਗ ਹਸੇ ਤੂੰ ਰੋਏ,
ਐਸੀ ਕਰਣੀ ਕਰ ਚਲਹੁ ਪਿਆਰੇ ਤੂੰ ਹਸੇ ਜਗ ਰੋਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਉਣਾ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਜਗਤ ਦੇ ਉਤੇ, ਧੰਨ ਹਨ ਉਹ ਜਿਸਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਕੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗਿਰਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਲੱਖਾਂ, ਕਰੋੜਾਂ ਨੂੰ, ਬੇਹਿਸ ਹੋਇਆਂ-ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੀਊਂਦੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ। ਐਨੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ, ਕਾਹੀਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕਰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸੀ। ਬਚਨ ਸੁਣੀ ਗਏ ਤੇ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਕੁਰੇਦੀ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬੂਟਾ ਪੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਓ ਬਈ, ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ, ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਿਆ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਆਂ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਰਹੇਗੀ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਵਾਲੀ ਵਾਰਸ? ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਬਚਿਆ? ਪਿੰਡਾਂ-ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਏ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਲੱਭਿਆ ਇੱਕ ਬੰਦਾ, ਉਹਦੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ, ਸੜਕ ਦੀ ਫੁੱਟਪਾਥ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਬਾਬਾ! ਏਕ ਪੈਸਾ-ਬਾਬਾ ਏਕ ਪੈਸਾ। ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪੈਸਾ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਮੰਗਤਾ ਲੱਭਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਦੇ ਵਿਚੋਂ। ਸੋ ਪਾਪ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਫਲੀਭੂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਧਰਮ ਸਦਾ ਹੀ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ-ਬੱਚੇ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਉਤੇ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਰਿਹਾ, ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨੇ ਗੁਣ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤਰ ਐਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਨੇ ਕਿ ਆਦਮੀ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਅਕਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ ਵਿਚ ਬੋਲੋ। ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

*****

ਸੰਤ ਬਚਨ (ਭਾਗ ਤੀਜਾ)

(ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ - ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਅੱਜ 17 ਮਈ 1962, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਸੀ। ਕੱਲ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਸ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀਆਂ ਅਥਾਹ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਨੂੰ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਸ਼ਬੀਹ (ਉਦਾਹਰਣ) ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਤੱਕ ਜੀਵ ਦਾ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਯਥਾ ਯੋਗ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ, ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਬਿਰਾਜ ਗਏ। ਅੱਜ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨੇ ਬਹੁਤ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਇਤਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਆਸਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ, ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਏ, ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸਾਧਨ ਦੱਸੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਈਏ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਬਾਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸਤਿ ਹੈ। ਜੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਐਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਾਧਕ ਕਿਉਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਟਕਦੇ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਸਰੀਰ ਹੀ ਆਸਾ ਤੇ ਮਨਸ਼ਾ ਦੀ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਪੁਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਕੇ, ਜੋ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੀਆਂ ਥਪੇੜਾਂ ਸਹਿੰਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਸਹਿਸ ਸਿਆਣਪਾਂ ਨਾਲ, ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਮਨ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਿਕਲਣੋਂ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ
ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਜਗਾਏ ॥
ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਬੰਧੁ ਹੈ**

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਏ ॥ ਅੰਗ - 559

ਜੇ ਆਸਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਗੁਰਮੁਖ, ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਰੱਖ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਦਿਵਾਲੀਏ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਵਾਂਗੂੰ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ 'ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ' ਚੋਟਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

**ਆਸਾ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮਿਆ ਆਸਾ ਰਸ ਕਸ ਖਾਇ ॥
ਆਸਾ ਬੰਧਿ ਚਲਾਈਐ
ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਚੋਟਾ ਖਾਇ ॥ ਅੰਗ- 61**

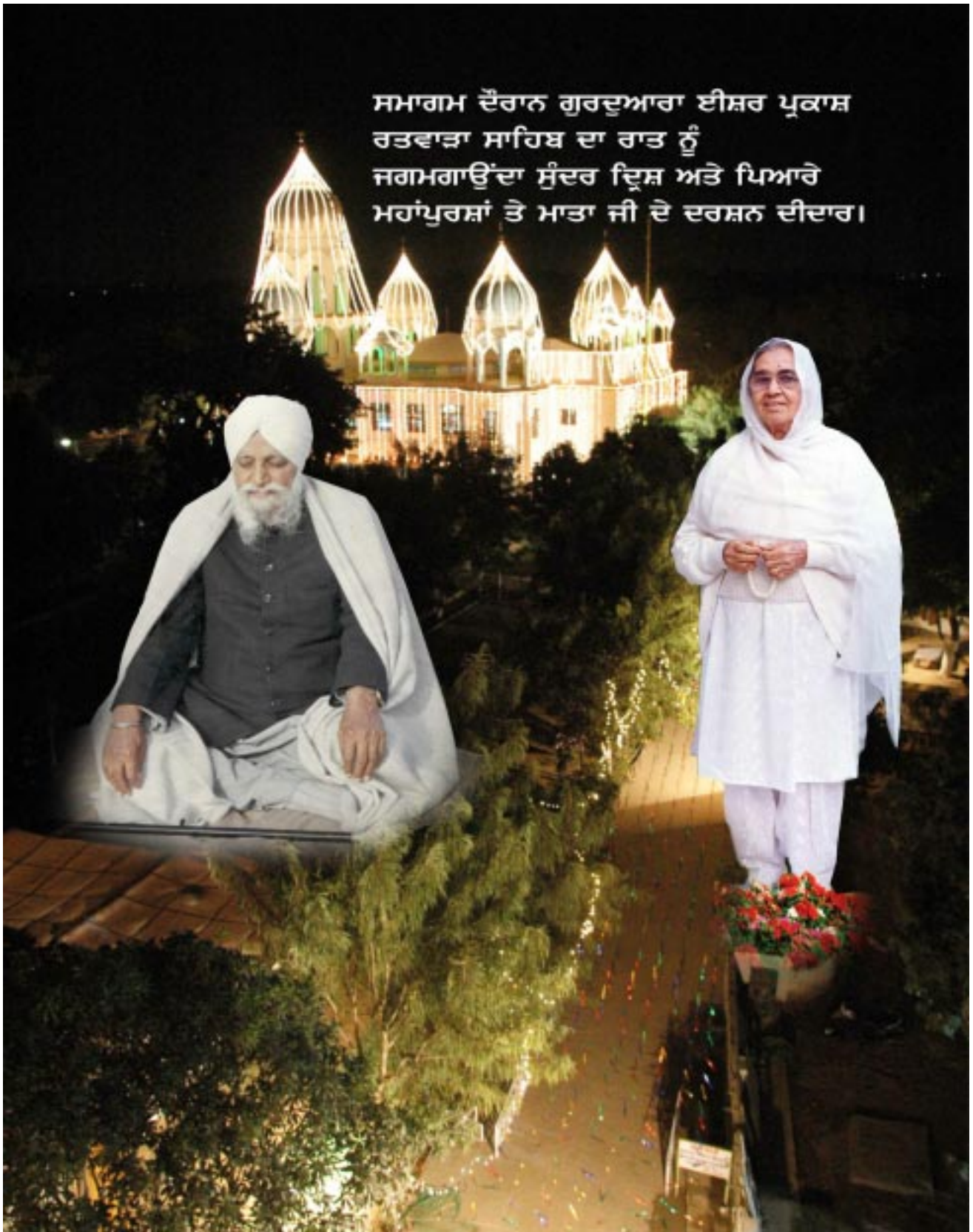
ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਕ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਸਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾ ਫੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜੰਮਦਾ-ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਪੁਛਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਦੱਸੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਓਹੀ ਨਾਮ ਦਵਾਈ ਬਣ ਕੇ ਭੁੱਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਆ ਜਾਵੇ, ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਦਿਬਯ ਚਖਸੂ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੇ ਉਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਸੱਤਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਪਰਖ ਕੇ, ਆਤਮਾ ਤੇ ਅਨਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਮਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ -

**ਆਸਾ ਕਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ
ਆਸਾ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਆਸਾ ਪੂਰੀਆ
ਸਚੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਅੰਗ - 517**

ਘਟ ਅੰਤਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾ ਤੇ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਣ ਦੀ ਸੋਝੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਅਹੰ ਬਿਰਤੀ 'ਮੈ' ਤੇ 'ਮੇਰੀ' ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੁਖ ਆਪੇ ਵਿਚ ਲੈਅ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 42 'ਤੇ)

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਾਤ ਨੂੰ
ਜਗਮਗਾਉਂਦਾ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ।

ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ

ਆਈਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ - ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨੇਤਾ।

ਕੂਹਾਨੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਲਲਤ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੂਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ ਆਈਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ - ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨੇਤਾ।

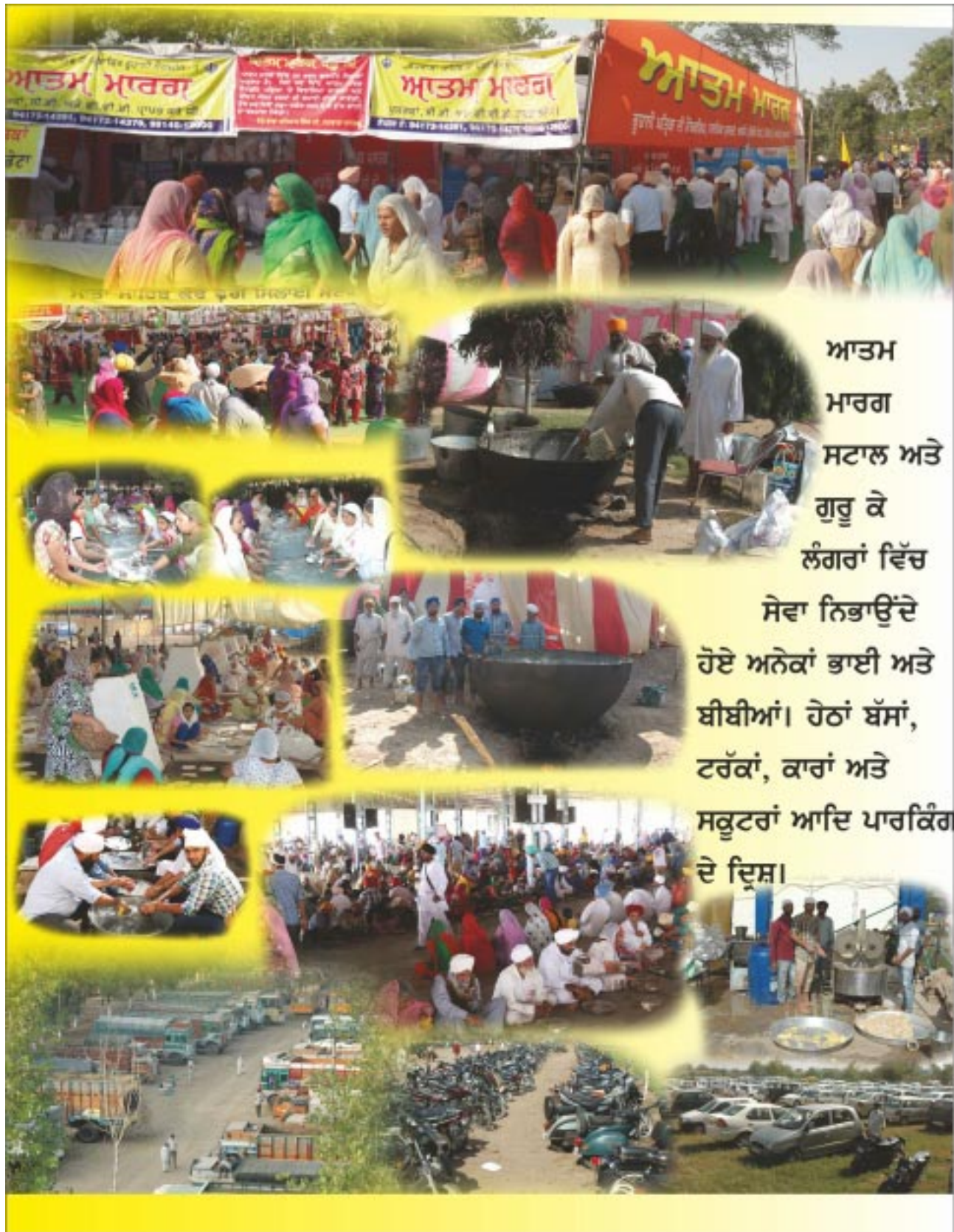

ਅਸਥਾਨ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇ, ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ, ਕਵੀਸ਼ਰ ਅਤੇ ਕਥਾਵਾਚਕ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ।

ਆਤਮ
 ਮਾਰਗ
 ਸਟਾਲ ਅਤੇ
 ਗੁਰੂ ਕੇ
 ਲੰਗਰਾਂ ਵਿੱਚ
 ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ
 ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਈ ਅਤੇ
 ਬੀਬੀਆਂ। ਹੇਠਾਂ ਬੱਸਾਂ,
 ਟਰੱਕਾਂ, ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ
 ਸਕੂਟਰਾਂ ਆਦਿ ਪਾਰਕਿੰਗ
 ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
 ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ
 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ
 ਅਧਿਆਪਕ ਕੀਰਤਨ
 ਅਤੇ ਵਾਰਾਂ ਆਦਿ
 ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।

ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਪੁਦਰਸ਼ਨੀ, ਪੁੱਛਗਿੱਛ, ਰਿਹਾਇਸ਼, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਕਟਰੋਲ ਰੂਮ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਝੇ ਸੇਵਾਦਾਰ।

ਭਾਵਾ ਨਵਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮਨੋਹਰ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਨਵੀਂ ਉਤਠਾਅਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਏ, ਨਾਨ ਸਮੇਥਿਤ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਚੰਬਰ ਪਰਿਵਾਰ ਇੰਲਲੋਡ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੇਂ ਨੀਕੇ ਮਿਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਵੀਂ ਭੰਡਪਰ - ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਨਵਸਿੰਠ ਅਤੇ ਬੀ. ਐਫ. ਕਾਨਜ ਰਰਵਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਆਲਠਾਂ।

ਮਿਤੀ 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ 2014 ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਪੰਨ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ

ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਮਿਤੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ - ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਦੂਜਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਮਿਤੀ 31 ਅਕਤੂਬਰ - ਮਾਨਯੋਗ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਤੀਜਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਮਿਤੀ 1 ਨਵੰਬਰ 2014 - ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ-ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ - 30 ਅਕਤੂਬਰ 2014 - ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸਜਾਵਟ - ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ 30 ਅਕਤੂਬਰ 2014

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਜਾਰੀ ਰਖਦਿਆਂ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕ-ਸੇਵਕਾਂ ਵਲੋਂ ਮਿਤੀ 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਸਿਰਜੇ ਗਏ 222'X500' ਫੁੱਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ, ਦੂਰ ਨੇੜੇ, ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਕਥਾ, ਕੀਰਤਨ, ਵਿਖਿਆਨਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਟੇਜ, ਪੰਡਾਲ ਅਤੇ ਪਾਲਕੀ ਦੀ ਦਿਖ ਅਤੇ ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ ਸਜਾਵਟ ਤੋਂ ਦੈਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਝਲਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਰੋਪੜ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵੀਰਾਂ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰਕੇ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਟਾਲ - ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਸਟਾਲ ਸਜਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਸੀਡੀਜ਼, ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓ ਇਤਿਆਦਿ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਪਾਨ ਦੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਕੰਘੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ, ਕਛਹਿਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਮੈਡੀਕਲ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਜਲ-ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਟਾਲ, ਸਿਲਾਈ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਦੋ ਸਟਾਲਾਂ ਉਪਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹਨ - 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸਟਾਲ ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮਿ. ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਸਤਨਾਮ ਕੌਰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਹਨ - ਰੋਪੜ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਮੋਹਾਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ

ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਵੀਰ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ।

ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਆਪਰੇਸ਼ਨ - ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਅੰਦਰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ

348 ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ਾ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ 1020 ਮਰੀਜ਼ ਵੇਖੇ ਗਏ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਿਲਕੁਲ ਫਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਮੈਡਮ ਐਸ.ਕੇ ਗਰੇਵਾਲ, ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਸ: ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦਾਂ ਵਾਲੇ ਮਰੀਜ਼ ਵੇਖੇ। ਡਾਕਟਰ ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ, ਡਾਕਟਰ ਐਸ.ਕੇ. ਬਾਂਸਲ, ਡਾਕਟਰ (ਬਰਗੇਡੀਅਰ ਰੀਟਾਇਰਡ) ਐਮ.ਐਲ, ਕਟਾਰੀਆ, ਡਾਕਟਰ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਆਮ-ਦਵਾਈਆਂ) ਵਾਲੇ ਮਰੀਜ਼ ਵੇਖੇ। ਡਾਕਟਰ (ਕਰਨਲ ਰੀਟਾਇਰਡ) ਐਨ.ਕੇ ਭਾਟੀਆ ਨੇ ਦਿਲ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਵੇਖੇ। ਡਾਕਟਰ ਮੈਡਮ (ਕਰਨਲ ਰੀਟਾਇਰਡ) ਐਸ. ਅਨੇਜਾ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੌਰਟਿਸ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਡਾ. ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੱਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਡਾ. ਸ. ਐਮ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੋ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਸ਼ਿਵਾਨੀ ਬਾਂਸਲ, ਡਾਕਟਰ ਕੁਲਜੀਤ ਕੌਰ, ਡਾਕਟਰ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਡਾਕਟਰ ਦਿਵੇਸ਼ ਜੇ. ਬੈਨਰਜੀ, ਡਾਕਟਰ ਗੌਰਵ ਪਵਾਰ, ਡਾਕਟਰ ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਡਾਕਟਰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਹਨ, ਡਾਕਟਰ ਹਰਮੇਸ਼ ਸਿੰਘ, ਡਾਕਟਰ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਡਾਕਟਰ ਨੀਰੂ, ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ ਤੇ ਭਰਪੂਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੈਂਪ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਵਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੱਖਰ ਪਰਿਵਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਲਈ। ਜਿਸ ਵਿਚ 348 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਲੈਨਸ ਪਾਏ ਗਏ। ਐਨਕਾਂ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਵੀ ਨਾਲ ਫਰੀ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਵੀ ਫਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਸੈਕਟਰ 26 ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਹੋਮਿਓਪੈਥੀ ਦਾ ਕੈਂਪ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ 79 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਫਰੀ ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ ਗਈ।

ਨਿਯੁਕਤਿਰਾਪੀ ਦਾ ਸੈਂਟਰ ਡਾਕਟਰ ਅਜਯ ਗਾਂਧੀ ਵਲੋਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ 80 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਫਰੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਰੀਜ਼ ਕਾਫੀ ਅਰਾਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ 10 ਨਰਸਾਂ (ਨਰਸਿੰਗ ਸਕੂਲ) ਵਿਚੋਂ ਭੇਜ ਕੇ ਇਸ

ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਇਆ। ਪਿੰਡ ਪੜਛ ਤੋਂ ਸ: ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫਾਰਮਾਸਿਸਟ ਅਤੇ ਅਮਨ ਸਿੰਘ ਫਾਰਮਾਸਿਸਟ (ਖਰੜ ਤੋਂ) ਤਿੰਨੋਂ ਦਿਨ ਦਵਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਭ ਦੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਹਸਪਤਾਲ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਟਾਫ ਬੀਬੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਨਵਜੋਤ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ, ਰੇਡੀਓ ਗਰਾਫਰ ਮਿ. ਮਾਈਕਲ, ਬਾਬਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਈ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹੋਇਆ।

ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਐਡੀਸ਼ਨ ਰਿਲੀਜ਼ - ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਚਿਤ “ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ” ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਸੋਧਿਆ ਐਡੀਸ਼ਨ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅੱਧੀ ਭੇਟਾ ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਵਿਖੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦੀ ਅਤੁੱਟ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਉਸਰੀ ਡਿਊਟੀ ਵਿਚ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਕੈਂਟਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਐਲ.ਸੀ.ਵੀ ਓਪਰੇਟਰ ਸੋਸਾਇਟੀ ਫੇਜ਼ 9, ਮੋਹਾਲੀ, ਐਲ.ਸੀ.ਵੀ ਓਪਰੇਟਰ ਸੋਸਾਇਟੀ ਪੀ ਟੀ ਐਲ ਚੌਕ ਮੋਹਾਲੀ ਨੇ ਸ. ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਰੋਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ।

ਮਿਤੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ - ਗੁਰਗੱਦੀ ਵਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਸਜਾਏ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨਾਂ ਉਪਰੰਤ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਦੀ ਨਿਤ ਰਹਿਣੀ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ -

*ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੫*

ਅਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਨਿਤ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਕੈਸੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਨ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਐਸੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਰਹੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਨਵੇਂ ਉਸਰੇ 222'X500' ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ 8.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭਤਾ ਹੋਈ

ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੋਕਲ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਿਆਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਇਸ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਮਨ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ -

ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਅੰਬਾਲੇ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯੂ.ਪੀ ਵਾਲੇ, ਰਾਗੀ ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ, ਗਿਆਨੀ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਮੱਖਣ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ (ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ), ਕਾਕਾ ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦਿੱਲੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰੁਦਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਸੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਦਸਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਰੋਸਾਏ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ-ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪੁਰਾ ਬਣਾਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਵਨ ਹਨ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ 1604 ਈ. ਵਿਚ ਸਪੰਨ ਕੀਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪਾਸਾਰ ਕੀਤਾ, ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਸਿਆ, 'ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਚੇਲਾ।' ਇਸੇ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ - 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥ (ਅੰਗ 982) ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪਰਪੱਕਤਾ ਹਿਤ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ 250 ਸਾਲ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ ਜੁਗੇ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-

*ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ॥
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥*

ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਤਮਕ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ-ਬਾਣੀ ਵਿਚ, ਦਰਸ਼ਨ-ਦੀਦਾਰ ਖਾਲਸਾ-ਪੰਥ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਰਾ ਸਿਖ ਜਗਤ ਪਾਲਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਤਾ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਨਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਭਰਵਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।

ਸਤੋਤਰ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਪੰਨਤਾ ਹੋਈ। ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਟੇਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲੀ। 24 ਘੰਟੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤੇ। ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਜਹੇੜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਬਾਬਾ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨੁੜ ਅਤੇ ਬਰਸਾਲਪੁਰ, ਲਾਡਵੇ, ਜਾਂਡਲੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਮਿਤੀ 31-10-2014 ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ - ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਹੈ : ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਜੁੜ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਹੀ ਬਹਾਦਰ ਕੌਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ - ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ

ਅੱਜ ਮਿਤੀ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2014 ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ਾ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਿਨ ਹੈ ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਸਵੇਰੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੋਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ-ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਜੱਥੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਮੁੱਖ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਕਥਾ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੋਪੜ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਲੋਕਲ ਜੱਥਿਆਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਟਾਲਾ, ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਂਡਰਾਂ, ਭਾਈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਮਨੀਲਾ ਨੇ ਵੀ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ, ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਵੀਸ਼ਰਾਂ ਦੁਆਰਾ

ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਪਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦਿਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਸਮੂਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਮਿਲਵਰਤਨ ਨਾਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਮਿਲਕੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਹੋ ਬਲਵਾਨ ਕੌਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ 'ਸੰਤ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਉਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਉਪਰੰਤ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਤੋਂ ਆਏ ਗੁਰੂ-ਜਸ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਲੇ ਰਾਗੀ ਜੱਥਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਰਾਗੀਂ, ਕਥਾ ਵਿਖਿਆਨਾਂ ਰਾਗੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ - ਗਿਆਨੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਸਰਬਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਉਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਚਾਹਲ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਅਲਹੋਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਸ. ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬਡਾਲੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਐਨ.ਕੇ.ਸ਼ਰਮਾ, ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ, ਸ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਸਿਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ, ਸ. ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ।

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਬਖਾਨ ਕੀਤਾ। ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਸ. ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਥੇਦਾਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਥੇਦਾਰ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਤਨ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਦਸਦਿਆਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਰਲ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, 'ਜਿਵੇਂ ਮਿਲਦੈ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ, ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਜੋਤ ਰਲ ਗਈ।' ਦੀ ਅਗੰਮੀ ਧੁਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ

ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਪੈਸ਼ਨਿਗੋਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਪਟਿਆਲਾ, ਯੂ.ਪੀ ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਅਤੇ ਫੋਕੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ। ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਰੱਜ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ, ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ, ਵੀਡੀਓ ਆਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਰਚੀਆਂ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕੀਤੇ।

ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਅਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਵੀ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਅਨੇਕ ਸਟਾਲ ਲਗਾਏ ਗਏ। ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਪਾਰਕਿੰਗ, ਜਲ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਏ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ।

‘ਪੰਥਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਫਖਰ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅੱਜ, ਮਿਤੀ 1 ਨਵੰਬਰ 2014 ਨੂੰ, ਤੀਜਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.30 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬੀਬੀ ਉਜਾਗਰ ਕੌਰ ਦੇ ਜੱਥੇ ਵਲੋਂ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਜੇ ਹੋਏ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਲੋਕਲ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਆਏ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਿਆਂ, ਸੰਤਾਂ-ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜੱਥਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਮਲਿਤ ਸਨ - ਭਾਈ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਰੁਦਰਪੁਰ ਵਾਲੇ, ਕਾਕਾ ਹਰਮਨ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ ਦਿਲੀ ਵਾਲੇ, ਕਾਕਾ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬਟਾਲਾ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ ਭਿੱਖੀ ਵਿੰਡ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੰਬਿਆਂ

ਵਾਲੇ, ਬੀ.ਐਡ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਰਤਨ, ਭਾਈ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਢਾਡੀ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ, ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲੇ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਨੂੜ ਵਾਲੇ, ਡਾ. ਸਰਬਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂ. ਪਟਿਆਲਾ, ਭਾਈ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਥਾਵਾਚਕ, ਸ. ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੁੱਖੀ ਨੀਲਪਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ, ਸੰਤ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜਵੱਦੀ ਕਲਾ। ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮੂਰਤ ਸਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਐਨ.ਆਈ.ਆਰਜ਼ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ’ ਦਾ ਨਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ. ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਲੂਕਾ, ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਭਾਗ ਮੰਤਰੀ, ਬੀਬੀ ਅਮਨਜੋਤ ਕੌਰ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਪਲੈਨਿੰਗ ਬੋਰਡ ਮੋਹਾਲੀ, ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਐਮ.ਐਲ ਏ ਮੋਹਾਲੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਮੁੰਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਸਮਾਦਮਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉਸਾਰ ਦਿਤਾ। ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਹਰ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਸਾਥ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ। ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪਾਇਆ ਸੀ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 45 ਤੇ)

**ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ
ਜਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਨਿ
ਤਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਵਾਸਾ ॥**

ਅੰਗ - 634

ਇਕ ਸਾਖੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਦਾ ਨਾਟ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ਵੇਈ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰਕੇ ਸੱਚਖੰਡ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਕੇ 'ਸੋ ਦਰ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ -

**ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ
ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ ॥
ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ
ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ ॥
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ
ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥**

ਅੰਗ - 14

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਮੰਡਲ (Earth Planet) ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕੰਮ ਅਜੇ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਏਕੰਕਾਰ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਵੰਡਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਪ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਾਂ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੇ ਉਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ ਜਿਸ ਦੇ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ -

**ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ
ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥**

ਅੰਗ - 1

ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਵੀ ਇਸ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਲਾ।" ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ-

**ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥**

ਅੰਗ - 1

ਦਾ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾਈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਿਆਲਾ ਪਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇਣ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਦੱਸਣ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੀ ਰੱਖਿਆ। ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ, "ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਤੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਭੇਦ ਜਾਣੇਗਾ ਉਸਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ।" ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਇਆ ਹੈ -

**ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ
ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਈ ॥
ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁੰਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ
ਨਾਨਕੁ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥**

ਅੰਗ - 442

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - 864

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਐਸਾ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੱਦਿਆ ਅਤੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਕਾਰੇ ਲਾਇਆ -

**ਹਉ ਢਾਢੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਖਸਮ ਕਾ
ਹਰਿ ਕੈ ਦਰਿ ਆਇਆ ॥**

ਅੰਗ - 150

ਸੱਚੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦਾ ਸਿਰੋਪਾਓ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਈ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਪਰ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ॥

ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੋਲਾਇਆ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿਲਾਇਆ ਹਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਇਕ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ'। ਮੁਲਾਂ-ਮੁਲਾਣੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਇਹ ਜੋ ਕੁਫਰ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪਾਸ ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਸਤਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸੇਧ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਲਾਹ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੱਛ-ਕੱਛ, ਸੂਰ, ਸੱਪ, ਅੱਧਾ ਸ਼ੇਰ, ਅੱਧਾ ਮਨੁੱਖ, ਨਿਰਸਿੰਗ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਪੱਥਰ ਤਰਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਖੁਦਾ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਖੁਦਾ ਪ੍ਰਸਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਨਾਨਕ ਕੁਫਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਕੁਫਰ ਦੀ ਉਸਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਨਿਪਟਾਰਾ

ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ, ਮੁਲਾਂ-ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦਾ ਅਨੁਆਈ, ਆਦਮੀ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਤੱਕ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਬਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਤਿ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗਿਰਾਵਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਚੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਦੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੁਦਾਵੰਦ ਅਲਾਹ ਤਾਲਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚੀ ਨਮਾਜ਼ ਜੋ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

**ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ
ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥
ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲ ਦੁਇ
ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ ॥
ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ
ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ॥
ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ
ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸਦਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੁੜਿਆਰ ਕੁੜੈ ਕੁੜੀ ਪਾਇ ॥**

ਅੰਗ - 141

ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਪੰਜ ਨਾਂ ਰੱਖੇ ਹਨ - ਪਹਿਲੀ ਸੁਬਹ, ਨਮਾਜ਼ੇ ਪੇਸ਼ੀਨ, ਨਮਾਜ਼ੇ ਦੀਗਰ, ਨਮਾਜ਼ੇ ਸ਼ਾਮ, ਨਮਾਜ਼ੇ ਖੁਫਤਨ। ਪਰ ਜੋ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਸੱਚ ਦੀ, ਦੂਜੀ ਹਲਾਲ ਦੀ, (ਘਾਲ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਬੁਹ ਦੇਇ ਨਾਨਕ ਰਾਹ ਪਛਾਣੇ ਸੇਇ) ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ; ਤੀਜੀ ਖੈਰ ਦੀ, (ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਦੀ) ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ), ਚੌਥੀ ਨੀਅਤ ਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੀ (ਵਡਿਆਈ ਹਰੀ ਦੀ)। ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਅਸੀਂ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਬਿਸਮਿੱਲਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕੂੜ ਹੀ, ਪਾਖੰਡ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾਉਣਾ ਕੋਈ ਅਸਾਨ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਣ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਔਲੀਆ, ਸੰਤਾਂ, ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਲਾਹ ਸੁਟੇ ਜਿਵੇਂ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਜੰਗਾਲ ਲਾਹ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਗੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਮਰਨ ਤੇ ਜੀਉਣ ਦਾ ਭਰਮ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਖੁਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ। ਰੱਬੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਚੱਲੇ, ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ

**ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ
ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨੁ ਮੁਹਾਣੈ
ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥
ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ
ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ
ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥ ਅੰਗ-141**

ਤੀਸਰੀ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਮਿਹਰ ਦੀ ਮਸੀਤ ਬਣਾਵੇ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਆਸਣ ਸਿਦਕ ਦਾ ਬਣਾਵੇ। ਹੱਕ ਤੇ ਹਲਾਲ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਬਣਾਵੇ। ਲੱਜਾ ਦੀ ਸੁੰਨਤ, ਸ਼ੁਭ ਆਚਰਣ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾ ਰੱਖ ਕੇ ਸੱਚਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣੇ। ਸ਼ੁਭ ਕਰਨੀ ਦਾ ਕਾਹਬਾ, ਸੱਚ ਨੂੰ ਪੀਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਲਮਾ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਬਣਾਵੇ। ਮਾਲਾ - ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ ਇਹ ਮਾਲਾ ਬਣਾਵੇ; ਭਾਵ ਉਸਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਲਾਜ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਰਹੇਗੀ।

**ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸੱਲਾ
ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥
ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥
ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ
ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥
ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥**

ਅੰਗ - 141

ਕੇਵਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ ਨਾਲ, ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਖੋਹ ਕੇ ਖਾਣਾ, ਬੇਈਮਾਨੀ ਨਾਲ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਧਨ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਤੇ ਫੇਰ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਹਰਾਮ ਦੇ ਮਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮਾਲ ਪਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਹਲਾਲ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸਮਝਣਾ ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਠੀਕ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਸੰਸਾਰ ਕੂੜ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੂੜ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਵੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕੇਵਲ ਮਸਜਿਦ 'ਚ ਜਾ ਕੇ, ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸੱਚਾ ਬਣਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਦੱਸੋ, ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਕਹੋ ਤਾਂ

**ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ
ਉਸੁ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥
ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ
ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥
ਗਲੀ ਭਿਸਤਿ ਨ ਜਾਈਐ ਛੁਟੈ ਸਚੁ ਕਮਾਇ ॥
ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ
ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਗਲੀ ਕੁੜੀਈ ਕੁੜੈ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥**

ਅੰਗ - 141

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ। ਉਸ

ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਂਪਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ, ਇਹ ਮੈਂ ਸਹੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਜਿਵੇਂ ਕਿ

**ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ
ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ
ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ॥**

ਅੰਗ- 1350

ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਅਸਾਡੇ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਬਣ ਜਾਣ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ (ਸ਼ਾਮਿਲ) ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਝੱਟ ਹੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਪੱਕਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਜਾਂ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਬਾਦਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਨਮਾਜ਼ ਕਜ਼ਾ (ਖੰਡਤ) ਹੋ ਗਈ। ਜੋ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਮਾਜ਼ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ। ਨਮਾਜ਼ੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਜ਼ੀ (ਮੁਖ ਜੱਜ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਦੇਖੋ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਉਸਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਸਦੀ ਤਕਸੀਰ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਦੀ, ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ, ਇਮਾਮ ਦੀ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਉਪਰ ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਫਤਵਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ, ਵਾਇਦਾ ਫਰਮੋਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਏ ਸੀ, ਆਪ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਆਇਆ; ਮੈਂ ਪੰਜ ਵਕਤ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ, ਮੈਂ 24 ਘੰਟੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਅੱਲਾਹ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਧ ਘੰਟਾ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਝੱਟ ਹੀ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਜਿੰਨੇ ਸਾਰੇ ਦੀਨੇ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ; ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਮਾਇਨੇ ਰਖਦਾ ਹੈ?

ਨਵਾਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਲੁਟਾਉਣ ਤੇ ਵੀ, ਤੱਕੜੀ ਦੀ ਤੇਰਾਂ-ਤੇਰਾਂ ਦੀ ਧੁਨ ਲਾ ਕੇ ਸਭ ਸਮਾਨ, ਚੀਜ਼ਾਂ, ਰਾਸ਼ਨ ਵੰਡ ਕੇ ਫੇਰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਵਾਧਾ ਨਿਕਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੜੀ ਤਾਅਜ਼ੀਮ (ਸਤਿਕਾਰ) ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ; ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ; ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ, ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਵੋ।” ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰਾ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਹਿੰਦ ਵਾਲੇ ਇਸਨੂੰ ਮਾਇਆ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਸੂਸ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਕਰ ਦਿਤੀ; ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪਾਖੰਡ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਮਾਜ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ। ਨਮਾਜ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਫੁਰਨੇ ਰੁਕ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਭੁੱਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਕੋ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣ ਭੇਜੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸੁਰਤੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਆਪ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਨਮਾਜ਼ ਵਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਈ ਤੇ ਆਪ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਏ। ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਰੰਗ ਦੇ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣੇ ਹਨ, ਆਹ ਘੋੜਾ ਮੇਰੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਖਰੀਦਣਾ ਹੈ, ਆਪ ਛੁਟੀ ਲਾ ਕੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਆਹ ਘੋੜੇ ਮੇਰੀ ਬੰਧੀ ਵਾਸਤੇ ਖਰੀਦਣੇ ਹਨ ਤੇ ਆਹ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖਰੀਦਣੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਤੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਐਧਰ ਉਧਰ ਹਿੱਲਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੇ ਦੋ ਉਂਗਲਾਂ ਆਪਣੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿਚ ਦੱਬ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ! ਇਹ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਆਪ ਖੁਦਾ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਚਦਿਆਂ-ਟਪਦਿਆਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਸਚਮੁੱਚ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ।”

ਪਾਸ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਗੱਲ ਸੰਭਾਲੀ, ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੀ ਸੀ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਵੀ ਅਜੀਬ ਹੈ; ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਪੜਦੇ ਦੀ ਗੱਲ ਪੜਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਛੇੜ ਹੀ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੁਣ ਕਰੋ। ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਅੱਧਾ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਰਤ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੂਈ

ਹੋਈ ਘੋੜੀ ਦੀ ਵਛੇਰੀ ਵੱਲ ਚਲੀ ਗਈ ਜੋ ਐਧਰ-ਉਧਰ ਛਲਾਂਗ ਮਾਰਦੀ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਕੇ ਵਿਚ ਖੁਹੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਕੋਈ ਉਚੀ ਮੋਣ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਹੋਈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਖੁਹੀ ਦੀ ਮੋਣ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ, ਵਛੇਰੀ ਨੂੰ ਮੋੜਦੇ ਰਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ, ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਸਚਾਈ ਹੈ। ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਤੋਂ ਡਰ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਵਛੇਰੀ ਮੋੜਦਾਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ? ਇਹ ਕਿਧਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਹੋਈ? ਕੀ ਪੈਗੰਬਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦੱਸੀ ਸੀ? ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨਿਰੁਤਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ, ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਸਭ ਪਾਖੰਡ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜਿਉਂ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਸਦਾ ਹੀ ਭੁੱਲੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਟਾਈਮ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਬਲ ਦੱਸੋ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਨਮਾਜ਼ੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਨ ਪਾਰੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿੱਚਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਤੋੜ ਕੇ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਦੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਸੁਖੰਨ ਸਾਧਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨੂੰ ਨਾਮ

ਦੇ ਵੇਗ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸੁਧ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਧੁਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ (ਆਸਾ ਤੇ ਮਨਸ਼ਾ) ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਲਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਇੱਛਿਆ ਤੇ ਸੰਕਲਪ ਉਠਣੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਨਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੁੱਟ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥
ਰਾਮ ਨਰਾਇਣੁ ਕਰੈ ਕਹਾਏ ॥
ਗੁਰ ਤੇ ਵਾਟ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਪਾਏ ॥**

ਅੰਗ - 413

**ਤਿਸੁ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ਜਿ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥**

ਅੰਗ - 424

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਮੁਰਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਕੱਟੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ।

ਐਨੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਈ ਸਰੀਰਾਂ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਭੰਡਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਅਸਾਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਲਵੋ, ਅਸਾਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇਵੋ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ 41 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਣਗੇ। ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਸ਼ਸਤਰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਵਿਚ ਸਸ਼ਭੋਤ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਬਖਸ਼ੀ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਹੀ, ਉਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦਿਆਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਵਿਚ ਆਪ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣਦੇ ਰਹੇ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ 1995 ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਮਾਨਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਕਰ-ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਯੂ.ਪੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਰਹੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਕਢਾਈ ਸਿਲਾਈ ਦਾ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ, ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਸਦਾ-ਸਦਾ

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 5.50 ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਅਰਦਾਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੁੱਚੀ ਸਪੰਨਤਾ ਹੋਈ।

ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸਟਾਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਮੈਡੀਕਲ ਸਹਾਇਤਾ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ; ਕੰਘੇ, ਕੜੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸਿਲਾਈ ਕਢਾਈ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਨੁਮਾਇਸ਼, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਕੇਂਦਰ, ਪਾਰਕਿੰਗ ਇਤਿਆਦਿ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਲਈ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਸਟਾਲ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਮਰਪਿਤ ਰਹੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਸਮੋਏ ਸੰਗਤਾਂ ਸਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਦਾ ਹੋਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਨੇ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ, ਤਿੰਨੋਂ ਦਿਨ, ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਬੜੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਪੰਨ ਹੋਏ।

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ..

ਸੰਤ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ',

ਪੋਹ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 6 ਅਤੇ 7 ਪੋਹ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ 'ਅਨੰਦਾਂ ਦੀ ਪੁਰੀ' (ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਕੀਤਾ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ। 6 ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾਕੇ ਬੰਦੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਅੰਨ-ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਗੁਰੀਲਾ ਯੁੱਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਤੋਰਿਆ -

ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ।
ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੁ ਮਹਿ ਸਾਕਾ।
ਸਾਧਨਿਹੋਤਿ ਇਤੀ ਜਿਨਿ ਕਰੀ।
ਸੀਸੁ ਦੀਆ ਪਰ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ।
ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ।
ਸੀਸੁ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਗੁ ਨ ਦੀਆ।
ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕੀਏ ਕੁਕਾਜਾ।
ਪ੍ਰਭ ਲੋਗਨ ਕਹ ਆਵਤ ਲਾਜਾ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਤਿਲਕ ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਜੰਝੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ, ਜਦੋਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਹਾਕਮ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਸਵਾ-ਸਵਾ ਮਣ ਜਨੇਊ ਉਤਾਰ ਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਫੇਰ ਅੰਨ ਜਲ ਛਕਣਾ ਹੈ। ਕਿੱਡਾ ਕੱਟੜ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - ਪਹਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - metal type (ਸਖਤ ਧਾਤ ਦੀ ਕਿਸਮ) ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਐਨੇ ਸਖਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ aim of life ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ eat drink and be marry for we shall have to die.

ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਸਉਣਾ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਹੈ ਮਰਣਾ ॥
ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ
ਪ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥ ਅੰਗ-੧੨੫੪

ਦੂਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ animal type ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਭੇਡਾਂ, ਭੇਡਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕੱਟੜਤਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕੱਟੜ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰੇਗਾ, ਕਟੜ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਪਿਆਰੇ ਲਗਣਗੇ। ਇਸਾਈ ਕਟੜ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਾਈਅਤ ਦੇ

ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ। ਕੱਟੜਤਾਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕਰਮਕਾਂਡ ਉਹ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੇ ਵਿਚ ਫਸਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਨੇ ਇਹ ਗਿਆਨੀ, ਧਿਆਨੀ, ਪੰਡਤ, ਪੁਜਾਰੀ, ਜਮਾਤ, ਮੁਲਾ-ਮੁਲਾਣੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਲਾਮ ਸੂਫੀ ਮਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਅਤ, ਤਰੀਕਤ, ਮਾਰਫਤ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਹਕੀਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ universal man (ਸਰਬਸਾਂਝਾ ਇਨਸਾਨ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ। vegetable ਕਿਸਮ ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਜਿਵੇਂ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਚੰਦਰਮਾ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਪੁਨਿਉ ਪੂਰਾ ਚੰਦ ਅਕਾਸ ॥ ਅੰਗ-੨੪੪

ਕਿੰਨੀ ਠੰਢਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਰਾਤ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ universal man (ਸਰਬਸਾਂਝਾ ਇਨਸਾਨ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ as a moon type ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਰਮਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਠੰਡਕ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ moon type (ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ) ਇਨਸਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 6 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਘੇਰਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅੱਜ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕੋਲ 'ਸਿੰਘ' ਆ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅਸੀਂ ਰਣ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਬੜੇ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਏ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਹੈ! ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਦੱਸੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਇਕ ਸਾਧ ਹੈ 'ਘਨਈਆ' ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੁਗਲ ਖਾਂ ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਠਾਣ ਨੇ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਜਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਕੇ ਆਵਾਂਗਾ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਉਸ ਪਠਾਣ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ ਮਰਨ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਧ 'ਘਨਈਏ' ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, 'ਕਿ ਬਲਾਓ ਘਨਈਆ ਜੀ ਨੂੰ' ਉਹ ਕਿਥੇ ਹਨ? ਵੇਖਿਆ

ਗਿਆ, ਕਿ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਨ, ਰਾਤ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਮਸ਼ਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਪਾਣੀ-ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਘਨਈਆ ਜੀ ਓਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚਕੇ, ਉਸਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਇਕ ਅਦਨੇ ਸਿਖ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਅਜ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ -

ਕੋਟਿ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਰਾਜ ਪਾਏ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਮਖ ਬੁਲਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੬੭੩

ਜੇ ਪਿਆਰਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾ ਲਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਗਲ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰੀਆ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕੀ ਹੁਕਮ ਹੈ? ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਕ ਸ਼ਕਾਇਤ ਆਈ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਕੀਹਨੂੰ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀਆਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਬਗਾਨੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਫੇਰ ਦੂਸਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ-

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ-੨੭੨
ਜਿਨ ਕੈ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਬਿਸੁਆਸੁ ॥
ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਸੁਆਮੀ ਕੀ ਸੋਭਾ ਆਨਦੁ ਸਦਾ ਉਲਾਸੁ ॥
ਅੰਗ-੬੭੭
ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਅੰਗ-੮੪੬

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ, ਤੇਰੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲੀ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪਣਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆਈ, ਸੂਝ ਮਿਲੀ, ਤੇਰੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲੀ, ਪੂਰਬਲਾ ਕਰਮ ਜਾਗਿਆ -

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰੁ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੋਰੁ ਮਿਲਤੁ ਹਰਿ

ਨਾਨਕ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੪
ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਜਾਗ ਗਈ ਜਾਗੇ ਹੋਇਆਂ
ਦੀ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ -

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥
ਅੰਗ-੨੯੩

ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਸਚੁ ਨੇਤ੍ਰੀ ਪਾਇਆ ॥
ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣੁ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੋਰੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ
ਹਰਿ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਪਾਵਣਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੪

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੧
ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੂਆ ॥
ਚਿੰਤ ਬਿਸਾਰੀ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟੋਤਾ ॥
ਨਾਨਕ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਜਿਹ ਨੇਤ੍ਰਾ ॥ ਅੰਗ-੨੪੬

ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨਾ ॥
ਭਰਮ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸ ਗਿਆਨ ਗੁਰ ਅੰਜਨਾ ॥
ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਪ੍ਰਭ ਨਿਰੰਜਨ
ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੫੬

ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਦੀਆ
ਇਨ੍ਹੀ ਨੇਤ੍ਰੀ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੦
ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਨਾਮ ਬਿੰਜਨ ਭਏ ਸਗਲ ਸੀਗਾਰਾ ॥
ਅੰਗ - ੫੪੨

ਰਸਕ ਬੈਰਾਗੀ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਘਨਈਆ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕਵਿਤਾ ਰੂਪ
ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਆ
ਪਿਆ ਸ਼ਿਕੈਤ ਲਗਾਵੇ।

ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਤੁਰਕ ਨੂੰ
ਪਾਣੀ ਆਣ ਪਿਲਾਵੇ।

ਆਪਣਾ ਹੋ ਕੇ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹਯਾ
ਦੇਖੋ ਕਹਿਰ ਕਮਾਵੇ।

ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਲਸ਼ਕਰ
ਸਿੱਖਾਂ ਨੀਰ ਪਿਲਾਣਾ।

ਨਾ ਕਿ ਵੈਰੀ ਰਣ ਤੱਤੇ
ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗ ਖਿਡਾਣਾ?

ਰਣ ਤੱਤੇ ਦੀ ਨੀਤੀ - 'ਮਾਰਨ'
ਜਿਉ ਕਿਉ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੋਹੀਏ।

ਜੋ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਾਵੇ
ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਹੀਏ।

ਸੱਦ ਕਨ੍ਹਯੇ ਗੁਰਾ ਨੇ ਪੁਛਿਆ

ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ।
 ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਰੰਗਰਤੜੇ ਨੇ
 ਬਿਨੀਤੀ ਮੁਖੇ ਅਲਾਈ।
 ਤੈਨੂੰ ਪਿਆ ਪਿਲਾਵਾ ਪਾਣੀ
 ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਦੇ ਸਾਈ।
 ਤੁਰਕ ਅਤੁਰਕ ਨਾ ਦਿਸਦਾ ਮੈਨੂੰ
 ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਦਿਸ ਆਈ
 ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿਆਰ ਪਰੋਤਾ
 ਉਸ ਦੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵਾ
 ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾ
 ਪਾਣੀ ਉਨੂੰ ਪਿਲਾਵਾ
 ਹੱਸੇ ਤੇ ਗਲ ਲਾਇਆ ਪਿਆਰਾ
 ਡੱਬੀ ਹੱਥ ਫੜਾਈ
 ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਲੱਮ ਬੀ ਰੱਖੀ
 ਲੋੜ ਪਈ ਤੇ ਲਾਈ।
 (ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ)

ਐਸਾ ਅੰਜਨ, ਉਹ ਸੁਰਮਾ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ
 ਪਿਆ, ਉਹ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ
 ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਾਕਾਰ
 ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖਦਾ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ
 ਸੀ, ਆਪਣਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਸੰਸਾਰ ਨਜ਼ਰ
 ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਬੇਗਾਨੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਜਦ
 ਤੋਂ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ, 'ਹੁਣ
 ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ
 ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ
 ਠੀਕ ਹੈ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿ ਪਾਣੀ ਤੂੰ ਮੁਗਲਾਂ
 ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਪਤਿਸ਼ਾਹ। ਗੁਰੂ
 ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ? ਕਹਿੰਦਾ, 'ਨਾ
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ
 ਪਲਾਇਆ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ
 ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਪਲਾਇਆ ਕਿਹਨੂੰ? ਕਹਿੰਦਾ
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਇਹ ਗਿਆਨ ਦਾ
 ਸੁਰਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ, ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ
 ਪਿਆ, ਏਹਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਬੇਗਾਨੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ
 ਆਏ, ਆਪਣੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਏ, ਪਰ ਅੱਜ ਤਾਂ ਇਹ
 ਅਵਸਥਾ ਹੈ -

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥
 ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ-੧੨੯੯

ਜਦ ਤੋਂ ਆਹ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ।
 ਫੇਰ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਬੈਰੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ
 ਨਹੀਂ -

ਇਕੁ ਸਜਣੁ ਸਭਿ ਸਜਣਾ ਇਕੁ ਵੈਰੀ ਸਭਿ ਵਾਦਿ ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਦੇਖਾਲਿਆ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਬਾਦਿ ॥
 ਅੰਗ - ੯੫੭

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ
 ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ -
 ਜੜ੍ਹ ਤੜ੍ਹ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ ॥
 ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਰਮਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,
 ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
 ਪਿਆ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਬੁਰੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ
 ਤੋਂ ਪੈ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਤਾਂ -

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
 ਅੰਗ-੧੩੬੪

ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਨ।
 ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ-੧੩੬੪

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੂਝ ਆ ਗਈ, ਆਮ
 ਇਕ ਬੁਝਾਰਤ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 ਕਿ ਇਸ ਬੁਝਾਰਤ ਦਾ meaning (ਮਤਲਬ) ਕੀ ਹੈ?
 ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸੂਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਏਥੇ
 ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਏਥੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ
 ਵਿਚ ਉਹ ਹੀ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ
 ਦੂਸਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ -

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ ॥
 ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ-੧੩੮੧

ਦੇਖਿਆ ਹੈ -

ਬੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੁਰਾਈ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣੇ।
 ਬੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਲਾਈ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰ
 ਜਾਣੇ। ਇਹ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਾਣੇ।

ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦਰ ਹੈ, ਏਸ ਦਰ
 ਦੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ -

ਕਬੀਰ ਜਿਹ ਦਰਿ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ
 ਹਟਕੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
 ਸੋ ਦਰੁ ਕੈਸੇ ਛੋਡੀਐ ਜੋ ਦਰੁ ਐਸਾ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ-੧੩੬੭
 ਪੋਖੁ ਸੁਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥

ਅੰਗ-੧੩੭

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੇਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ
 ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕੈਸੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਇਹ -

ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥
 ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ਬਾਝੁ ਸਚੇ ਨਾਹ ॥

ਦਰਿ ਵਾਟ ਉਪਰਿ ਖਰਚੁ ਮੰਗਾ ਜਬੈ ਦੇਇ ਤ ਖਾਹਿ ॥
 ਅੰਗ - ੪੭੩
 ਸਲਾਮੁ ਜਬਾਬੁ ਦੇਵੈ ਕਰੇ ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਥਾ ਜਾਇ ॥
 ਅੰਗ - ੪੭੪

ਜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ pledge (ਪ੍ਰਤਿਗੀਆ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਪ੍ਰਤਿਗੀਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੈਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋ ਗਏ, ਫੇਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਾ ਰਿਹਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥
 ਈਯੈ ਨਿਰਗੁਨ ਉਯੈ ਸਰਗੁਨ
 ਕੋਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥ ਅੰਗ-੮੨੭

ਇਹ ਤੇਰੀ ਇਕ ਖੇਡ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਤਿਚਰੁ ਆਖਦਾ ਜਿਚਰੁ ਹੈ ਦੁਹੁ ਮਾਹਿ ॥
 ਅੰਗ-੭੫੭

ਜਦੋਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਦਾਤੀ, ਇਸ ਨਾਰੀ ਦੀ, ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ, ਦਵੈਤ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਵਾਸਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਮਾਂ, ਭੈਣ, ਧੀਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਉਲਟ ਕੇ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਰਕ ਹੈ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਲਗਾਈਏ ਉਹ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਜ ਰਮਾਇਣ ਦੇ ਇਸ ਕਾਂਡ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਲੰਕਾ ਦੀ ਅਸ਼ੋਕ ਵਾਟੀਕਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰਹੇ ਓਥੋਂ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸਫੈਦ ਹੈ। ਹਨੂੰਮਾਨ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਤਾਂ ਲਾਲ ਹੈ। ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਸੰਵਾਦ ਹੋਇਆ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਸੰਵਾਦ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਠੀਕ ਹੋਈਏ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਵੇਖੋ, ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰਾਵਣ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਸੀਤਾ ਜੀ ਸਨ, ਤਾਂ ਹਨੂੰਮਾਨ ਉਥੇ ਗਏ, ਪੂਰੇ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਅਖਾਂ ਲਾਲ ਸਨ, ਇਹ ਲਾਲ ਅਖਾਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਆਇਆ, ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਚਿਟੇ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਾਂਤ ਆਤਮਾ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਰੰਗ ਸਫੈਦ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ

ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਹਨ। ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣਿਆਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਹੈ। ਬੇਗਾਨੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਦਵੈਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਕਲੇਸ਼ ਨੇ ਅਸਿਮਤਾ ਹੈ, ਅਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਅਵਿਨਿਵੇਸ਼ ਹੈ। ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ ਅਸਲੀਅਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਟਿਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਇਹ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰਾਏ ਰੂਪ ਤੇ ਚਲੀ ਜਾਵੇ -

ਰੂਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੈ ਸਾਦੈ ਗੰਢੁ ॥
 ਲਬੈ ਮਾਲੈ ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ ਮਿਚਲਿ ਉਘੈ ਸਉਤਿ ਪਲੰਘੁ ॥
 ਅੰਗ-੧੨੮੮

ਕਿੰਨੀਆਂ ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਜਾਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਚਲੀ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸਾਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਕਾਰ ਧਿਆਨ ਹੈ, ਸਾਕਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਇਹ ਜੁਗਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਅੱਖਾਂ ਜਦੋਂ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇ ਨਾਲ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਦੂਜਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਿਹੜਾ 'ਨਾਮ', ਹੁਣ 'ਨਾਮ' ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, 'ਨਾਮ' ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਹੋ ਗਈ -

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥
 ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ ॥ ਅੰਗ-੫੨੦

ਉਹ ਜੇਹੜੀ ਅੰਤਸਕਰਣ ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਲ ਪਈ ਹੈ -
 ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
 ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥
 ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥
 ਅੰਗ-੬੫੧

ਕੋਹਲੂ ਦੀ ਲੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਧੋਵੇ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ, ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਮੈਲੀਆ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤਕ ਲਗਦਾ ਹੈ -

ਮਨ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ -

ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ ਕਿਉ ਪਾਧਰੁ ਜਾਣੈ ॥
 ਅੰਗ-767

ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਇਹ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਦਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ -

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥
 ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ ॥ ਅੰਗ-੫੨੦
 ਚਲਦਾ.....

ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਐਡੀਟਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ'
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ (30, 31, ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ) ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਹੈ। 30 ਅਕਤੂਬਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਗਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਗੀ ਜੱਥਿਆਂ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ - 31 ਅਕਤੂਬਰ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਸਭ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਅਕੀਦਤ ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਤੀਜਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ ਮਿਤੀ 1 ਨਵੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਜੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆਨਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਵੀ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਤਿੰਨੇ ਸਮਾਗਮ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਬੜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਸੰਪੰਨ ਹੋਏ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਰੀਪੋਰਟ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਾਗਮ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਚੱਜੇ ਕਲਾਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਜਾਏ ਗਏ, ਸਮੂਹ ਸੇਵਾਵਾਂ - ਸਟੇਜ ਅਤੇ ਪੰਡਾਲ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਸਜਾਵਟ, ਲੰਗਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਡਾਕਟਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਪਾਰਕਿੰਗ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਸਟਾਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਇਤਿਆਦਿ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਸੁਚੱਜੇ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਹੋਈ।

ਦਸੰਬਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਤੀਪਿਆਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਦੁੱਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਸੰਬਰ ਸੰਨ 1704 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਸੰਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਜੋਗੀ ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਖਾਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਦਲ 'ਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤੀਰਥ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਰ ਕਣ ਅਮਰ-ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਹੀ ਦਿਲ-ਕੰਬਾਊ ਦਾਸਤਾਨ 'ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਦੀਵਾਰ' ਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਿੱਕੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ - (ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਾਕਾ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ। ਸੌ-ਸੌ ਵਾਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ ਐਸੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਾਨ, ਅਣਖ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਿਤ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਟੁੰਬਿਆ ਹੈ। ਜਿੰਦਾਂ ਭਾਵੇਂ ਅਨਭੋਲ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਬਾਬਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਬਾਬਾ' ਪਦ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੱਪਾ-ਚੱਪਾ ਧਰਤੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਅਲਮਸਤ ਕੋਈ ਅਗੰਮੀ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓਂ, ਪਿਆਰ ਵੰਡੋ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਵੰਡੋ! ਉਮਰਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿੰਦ ਭਾਵੇਂ ਛੋਟੀ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਵੱਡੀ, ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਅੰਦਰ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋਵੇ, ਮਨ ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ; ਕੂੜੀਆਂ ਵੰਡਾਂ, ਈਰਖਾ, ਦ੍ਰੋਣ, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਪਾਕ ਹੋਵੇ, 'ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਐਸੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ 'ਤੇ ਧਰਤੀ ਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਐਸਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਹੋਂ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਛਾਈ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿਸੇਗਾ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਲੰਗਰ, ਛਬੀਲਾਂ, ਦੁੱਧ, ਚਾਹ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਬੱਚੇ, ਨੌਜਵਾਨ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਹ ਰੋਕ, ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਤਰਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੰਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਵੇ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹਰ ਸੜਕ ਐਸਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਹਨ - ਨਾ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਸਿੱਖ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਨਾ ਛੋਟੇ, ਨਾ ਵੱਡੇ, ਨਾ ਉਚ, ਨਾ ਨੀਚ। ਕਿਸੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਹਰ ਕਤਰਾ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮਹੱਲ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਅਣਚਾਹੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਚੇਤੰਨ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਰਜੇ ਤੇ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਜੌਹਰ ਸਨ ਜੋ ਕੌਮ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਫਖਰ ਬਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ, ਗੁਰੂ ਦਾਦਾ, ਗੁਰੂ-ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਦੀ ਸੂਰਮਗਤੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਜੋ ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਨੂੰ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਘਟਨਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਜੁਟਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਾਰਗ 'ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਹੈ, ਧਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਪਰ 'ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲ' ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਹੀ ਚੱਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ' ਦਾ ਅਮਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ 'ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ' ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗਤ ਪੰਗਤ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ, ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਇਹੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਸਭ ਲਈ ਇਕੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੀ -

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥
ਕੂੜ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਤਨੁ ਕਰੇ ਹਛਾ ਧੋਇ ॥

ਅੰਗ- 468

'ਸੱਚ' 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦਿਆਂ ਪੰਜਵੇਂ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ 'ਕੂੜ' ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸੰਪੰਨਤਾ ਹਿਤ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 1699 ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 'ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੈ ਮੌਤ ਕੀ ਹੈ?' ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਸ ਦੀ ਬਲੀ ਮੰਗੀ, ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਨ ਹਿਤ ਨਿੱਤਰੇ - ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਰਾਮ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਭਾਈ ਧਰਮਦਾਸ, ਪੁਰੀ ਤੋਂ ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਰਾਇ, ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲਣ ਨਾਲ 'ਖਾਲਸੇ' ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ

ਤੋਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ 'ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ' ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋਰੀ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਵਰਣ ਭੇਦ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਰਹਿਤਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆ, ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਬਚਨ ਲਿਆ -

‘ਦੇਹੁਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਓਈ,
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭੁਮਾਉ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 'ਸੁਪਰਮੈਨ' (ਪੂਰਨ ਪੁਰਸ਼), ਸੱਚ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ-ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਮਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ, ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਬਣੇ, ਯੁੱਧ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਜੰਗ ਲੜਨ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਖਾਲਸਾ ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਖਤਰੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਰਬੱਤ ਸਿੱਖ 'ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ' ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਲਈ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਕਠਨ ਸੀ। ਸਭ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਬਾਟੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਚ ਨੀਚ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਪਹਾੜੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਉਹ ਵੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ।

ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦਲਾਵਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲੜਕੇ ਰੁਸਤਮ ਖਾਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਭਾਰੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਭੇਜਿਆ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਚਾਰ ਯੁੱਧ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ। ਆਖਰੀ ਯੁੱਧ 22 ਦਿਸੰਬਰ 1704 ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ।

ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਭਾਵੇਂ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ, ਪਿਆਰ ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਕਾਰਨ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੰਜ-ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁਝਣ ਲਈ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਭੇਜਦੇ, ਜੋ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ 'ਤੇ ਟੁੱਟ ਪੈਂਦੇ। ਸੈਂਕੜੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਦਿਆਂ ਆਪ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਗੜ੍ਹੀ ਦੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾਂਦੇ, ਮੁਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭੜਥੂ ਪਾਈ ਰਖਦੇ। ਜਦੋਂ ਗੜ੍ਹੀ ਚਾਰੇਂ ਪਾਸਿਆਂ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ ਨੰ. 61 ਤੇ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਮਦੂ ਤੇ ਭਾਈ ਢੀਂਗਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-17)

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵ ਤਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ ਇਹ ਸਥਿਰ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ। ਚਾਹੇ ਸਵਰਗ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਧਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ - ਪੁੱਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਬੀਮਾਰੀ ਇਹ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਵੋ ਫੇਰ ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ, ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ,
ਜਦੋਂ ਓਟ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲ ਗਈ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਫੇਰ ਇਹ ਆਸਾ ਮਨਸਾ, ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਚੌਥੇ ਪਦ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਹਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ -

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਦੋਊ ਬਿਨਾਸਤ
ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ॥ ਅੰਗ - ੩੫੬

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਛੇ ਬੰਧਨ ਨੇ। ਸੱਤਵਾਂ ਬੰਧਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੰਮਣਾ। ਅੱਠਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਰਨਾ। ਇਹ ਬੰਧਨ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਇਹ ਸਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਚੱਕਰ ਪੁਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ,
ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ਨੇ।

ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ ॥
ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥
ਅੰਗ - ੧੫੬

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੰਮਣ ਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬੰਧਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਨਾ ਅਰਬਾਂ ਸਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਜੰਮ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਦਿਖਾਈ

ਦੇ ਕੇ ਫੇਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਓਨਾਂ ਚਿਰ 'ਚ ਅਸੀਂ ਮਸਤੀ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਓਨੇ ਚਿਰ 'ਚ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਆਇਆ। ਮੇਰੇ ਜਿੰਨਾਂ ਅਮੀਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ, ਮੇਰੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੇ, ਮੇਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਕਿਉਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈਂ। ਮੁਨਿਆਦ ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਕੋਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਇਥੇ ਕੀ ਮੁਨਿਆਦਾਂ ਤੇਰੀਆਂ,
ਪਾਣੀ ਦਿਆ ਬੁਲਬੁਲਿਆ।
ਜੈਸੇ ਜਲ ਤੇ ਬੁਦਬੁਦਾ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ਨੀਤ ॥
ਜਗ ਰਚਨਾ ਤੈਸੇ ਰਚੀ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਮੀਤ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ ਕਦੇ ਛੋਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੱਡਾ ਪਹਿਲਾਂ ਫਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਜਨਮ ਤੋਂ ਦੂਜੇ 'ਚ ਆ ਕੇ, ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਫੇਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਧਾਰ ਲਏ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ - 'ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ' (ਅੰਗ-156) 24 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ, ਰੁੱਖ ਤੇ ਬਿਰਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਚਾਰ ਲੱਖ ਚੌਪਾਏ, ਦੋਪਾਏ, ਇਕ ਪਾਏ, ਸੌ ਪੈਰ ਵਾਲਾ, ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਰ ਵਾਲਾ, ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪੇਟ ਭਾਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਚਲਦੇ ਨੇ ਸੱਪਾਂ ਵਰਗੇ। ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਫੰਘਾਂ ਨਾਲ ਉਡਦੇ ਨੇ। ਬਾਕੀ ਪਾਣੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨਾ ਚੱਕਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਓਹੀ ਗੱਲ। ਫੇਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਓਹੀ। ਕਿਤੇ ਫਿਰਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਾਮਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਇਹਨੂੰ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦਾ, ਜਗਾਉਂਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਇਹਨੂੰ ਜਾਗ, ਐਸੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਇਸ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਸਦੀ ਹੈ ਸਾਰੀ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਝੂਠ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ, ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ, ਮੇਰਾ ਬਾਪ, ਮੇਰੇ ਪੋਤੇ, ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ, ਪੜਦਾਦਾ; ਸੁਪਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਤਿ ਹੈ ਸੰਸਾਰ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਸਤਿ ਤੂੰ ਮੰਨ ਵੀ ਲਵੇਂ ਦੇ ਘੜੀ ਵਾਸਤੇ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਤਿ ਹੈਗਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਦਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੁਛ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੁਛ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਸਤਿ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਖੇਡ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਖੇਡ ਚਲਦੀ ਹੈ,

ਸਤਿ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਖੇਡ ਸੰਕੋਚ ਲਈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਏਕੰਕਾਰ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਏਕ ਮੁਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੁਪ ਅਨੇਕ॥

ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ॥ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਜਦੋਂ ਖੇਲ ਨੂੰ ਅਖੇਲ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਫੇਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਸਤਿ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕਿਉਂ ਬਣਦਾ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਬੰਧਨ ਆਦਮੀ ਦੇ ਗਲ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਟੁੱਟਦਾ ਕਦ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਨ ਗਾਈਅਹਿ ਤਜੀਅਹਿ ਅਵਰਿ ਜੰਜਾਲ ॥

ਜਮਕੰਕਰੁ ਜੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆਲ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੮

ਨੌਵਾਂ ਬੰਧਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦਾ। ਐਡਾ ਅਧਿਆਸ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨੀ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਮੈਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੁਮਾਲੇ ਚਾੜੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦਾ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤਾਂ ਓਹੀ ਹੈ-

ਆਗਿਆ ਸਮ ਨਹੀ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ।

ਜੇ ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣੇਗਾ। ਜੇ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਫੇਰ ਕੀ ਫਾਇਦਾ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ। ਬਚਨ ਮੰਨ ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਜੇ ਤੂੰ ਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਸਮਝਾਉਣ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬੱਚਾ ਹੁੰਦੇ ਤੋਂ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਆਹ ਮਿਲੇਗਾ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ, ਤੂੰ ਜਮਦੂਤਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਨਰਕ ਮਿਲਣਗੇ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਔਖਾ ਹੋਏਗਾ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾ, ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਕੇ ਤੂੰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰਸਤਾ ਲੱਭੇਗਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਪੀ ਐਚ.ਡੀ ਤੇ ਡੀ.ਲਿਟ ਤੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੁੱਕਦੇ ਨੇ ਇਹਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਹ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਇਹ ਤੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਵਿਚ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਫਿੱਟ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਰ ਦਿਤਾ। ਲੇਕਿਨ

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪ ਵਸ ਗਿਆ, ਕਣ-ਕਣ ਦੇ ਵਿਚ। ਆਪ ਹੀ ਉਸਨੇ ਇਹਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਮਸਾਲਾ ਕਿਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਸਾਡੀ ਗੱਲ। ਤੂੰ ਹੈਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਪੰਜ ਤੱਤ ਦੀ ਦੇਹ ਹੈ -

ਪਾਂਚ ਤਤ ਕੇ ਤਨੁ ਰਚਿਓ ਜਾਨਹੁ ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਦੇਹ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈਂ, ਕਿਉਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਇਹਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਸੋਹਣੀ ਜਿਹੜੀ ਦੇਹੀ ਹੈ ਤੇਰੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਸੰਵਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਇਹ ਰਹਿਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਾਹਦਾ ਮਾਣ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੋਹਣੀ ਦੇਹੀ ਨੇ ਖਾਕ ਬਣ ਜਾਣੈ,

ਕਾਹਦਾ ਮਾਣ ਕਰੇਂ ਬੰਦਿਆਂ।

ਇਸ ਦੇਹੀ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਇਹਨੂੰ ਹੀ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ ਇਹ, ਮੈਂ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਥਾਟੀ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੪

ਬੜੀ ਵਿਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਹੈ, 2 ਖਰਬ 15 ਅਰਬ ਸੈੱਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਮਹਿਲ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਐਨੇ ਸੈੱਲ ਲਾ ਕੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। 15 ਅਰਬ ਸੈੱਲ ਇਕੱਲੇ ਤੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਆਟਾ ਗੁੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਮਿੱਟੀ ਹੈ ਇਹ। ਹੈ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਹੀ। ਪਾਣੀ, ਪਾਣੀ ਹੈ; ਹਵਾ, ਹਵਾ ਹੈ; ਅੱਗ, ਅੱਗ ਹੈ; ਅਕਾਸ਼, ਅਕਾਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਪਏ ਹੋਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੌਹਦੇ, ਜਦ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਦੂਜੇ ਨੂੰ। ਕਿਉਂ ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਬਣਾ ਦਿਤੀ। 25 ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ ਬਣਾਏ ਨੇ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਤੋਂ। 25 ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਤਮੇ ਗੁਣ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ ਬਣਾਏ ਨੇ। ਪੰਜ vital forces ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਣ, ਅਪਾਨ, ਉਦਾਨ, ਬਿਆਨ, ਸਮਾਨ ਪੰਜ ਮੋਟਰਾਂ ਲਾਈਆਂ ਨੇ। ਪਹਿਲੀ ਮੋਟਰ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ ਹਵਾ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਮੋਟਰ ਕੱਢ ਕੇ ਦਿਖਾਓ ਹਵਾ। ਬਥੇਰੀ ਪੰਪ ਨਾਲ ਮਾਰਦੇ

ਨੇ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੋਟਰ ਖੜ੍ਹ ਗਈ। ਜਿਹੜੀ maintain ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ heat (ਗਰਮੀ) ਨੂੰ, ਸਾਢੇ 98 'ਤੇ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਘਟ, ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਦਮੀ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਧਣ 'ਤੇ ਵੀ ਗਿਰਦਾ ਹੈ ਘਟਣ 'ਤੇ ਵੀ ਗਿਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੜੀ ਵਿਉਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜੋ ਤੱਤ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਹੈ। ਫੇਰ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਹੈ, ਇੱਕ ਮੈਂ ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਾਧੂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਗਲਤ ਚੀਜ਼ ਹੈ-

ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਥਾਟੀ ॥

ਜਾਨੁ ਸਤਿ ਕਰਿ ਹੋਇਗੀ ਮਾਟੀ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੩੭੪

ਇਹ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ ਕੀਹਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ? ਉਹ ਮੂਲ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੂਲ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਅਚੇਤ ਗਵਾਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਐਨਾ ਅਨਜਾਣ (ignorant) ਹੈਂ ਉਸਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗਰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਫੀਸਰ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਐਨਾ ਪੈਸਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਐਨੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਮੇਰੇ ਆਹ ਬਿਜ਼ਨਸ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਐਨੀ ਮੇਰੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਨੇ, ਫਿਮਕੇ ਥਾਂ ਨੇ, ਅਫਸਰ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ 'ਤੇ ਗਰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਤੂੰ ਤਾਂ -

ਤੀਨਿ ਸੇਰ ਕਾ ਦਿਹਾੜੀ ਮਿਹਮਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੪

ਪਾਣੀ ਤੇ ਆਟਾ ਵਗੈਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ, ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਦਾ ਮਹਿਮਾਨ ਹੈਂ ਤੂੰ -

ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਤੁਝ ਪਾਹਿ ਅਮਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੪

ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਅਮਾਨਤਾਂ ਪਈਆਂ ਨੇ -

ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤੁ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੪

ਇਹ ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ ਸੋਹਣੀ-ਸੋਹਣੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਿੰਗਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਇਹ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਇੱਕ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਦਾ ਥੈਲਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਕੂੜਾ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਥੈਲਾ ਲੈ ਆਓ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਰਗਾ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਟਾ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੱਥ ਲਾ ਜਾਏ ਉਹਨੂੰ। ਦੱਸੋ ਲਾ ਦਏਗਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਉਹਨੂੰ? ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਕਿ ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਟਾ ਹੈ। ਖੂਨ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਹੱਡੀਆਂ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਕੋਈ ਵੀ ਛੂਹਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਅਪਵਿੱਤਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਕੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? 'ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤੁ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮੁ ॥' ਇਹਦੇ 'ਚ ਵਲੇਟੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਹੈ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਪਤਲਾ, ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਨਹੁੰ ਲਗ ਜਾਏ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖੂਨ ਨਿਕਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਲੇ ਰਾਖਿਓ ਗੁਮਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੪

ਇਹਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ।

ਏਕ ਵਸਤੁ ਬੁਝਹਿ ਤਾ ਹੋਵਹਿ ਪਾਕੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੪

ਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਾਕ।

ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਨਾਪਾਕੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੭੪

ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਨਾਪਾਕ ਹੈ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਕਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥

ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ ॥ ਅੰਗ-੩੭੪

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬੰਧਨ ਹੈ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੇ ਮੂੜ੍ਹ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼! ਇਹ ਤਵੱਚਾ, ਮਾਸ, ਹੱਡੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੀ ਖਾਨ ਰੂਪੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਹੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਨ, ਕਦੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ? ਕਿਉਂ ਤੈਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਐਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਆਤਮ ਬੁੱਧ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤਿਆਗ ਦੇ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਤਮ ਬੁੱਧ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ। ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਤਿਆਗ ਦੇ ਅਤੇ ਸਰਬ ਆਤਮ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮ ਬੁੱਧੀ, ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਠੇ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰ। ਉਹਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ, ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਦੇਖ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੋਵੇ ਤੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਸ਼ੀਸੇ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਅਕਸ ਦਿਸਦਾ ਹੋਵੇ ਤੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਤੈਨੂੰ ਸਰੀਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਤੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਅਹੰ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤੂੰ ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਰੂਪ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਰੋਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਉਹ ਕਿੱਧਰ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਸਤਿ ਧਾਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੋਈ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਦੇਹ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਅਹੰ ਬੁੱਧੀ ਕਿਉਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੈ ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਜਗ ਸਾਰਾ ਜੀ,

ਮਾਇਆ ਇਹ ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ।

ਮਾਇਆ ਐਸੀ ਮੋਹਨੀ ਭਾਈ ॥

ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਤੇਤੇ ਡਹਕਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੬੦

ਜਿੰਨੇ ਜੀਵ ਨੇ ਸਾਰੇ ਡਹਿਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਭਰਮਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੮੬

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹਦੇ ਉਤੇ। ਮਾਇਆ ਇਕ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ-

ਇਨ੍ਹੇ ਮਾਇਆ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਾਈ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਚਰਨ ਬਿਸਾਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੮੫੭

ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ
ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਲੜਕਾ ਹੋਇਆ
ਤਾਂ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਜੋਤਸ਼ੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ,
ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਲੜਕਾ ਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰਹੇ,
ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਇਹਦੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗੋਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਜ ਬਚਦਾ
ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਾਜ ਬਚਦਾ। 18 ਸਾਲ ਦਾ ਇਹਦੇ
ਉਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। 18 ਸਾਲ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ
ਭੇਜ ਦਿਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿ ਇਕ
ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਸੰਦੂਕ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ 18
ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਇਹਦੇ ਖਰਚ ਵਾਸਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੀਰੇ,
ਜਵਾਹਰਾਤ, ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਤੇ
ਉਹਨੂੰ ਨਦੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਓ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਇਹਨੂੰ ਫੜੇਗਾ,
ਉਸ ਕੋਲ ਇਹਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਹੋਣਗੇ। ਨਾਲ ਦੀ
ਨਾਲ ਇਕ ਤਵੀਤ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ,
ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਫਲਾਣੀ
ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹਿਆ
ਗਿਆ ਤੇ ਤੂੰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈਂ। ਸੀ.ਆਈ. ਡੀ
ਨਾਲ ਲਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਦੇਖੋ ਇਹਨੂੰ ਕੌਣ ਫੜਦਾ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ
ਇਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਦੂਕ ਰੁੜ੍ਹਦਾ-ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਰਾਤ
ਭਰ ਚਲਦਾ ਗਿਆ, ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਵੀ ਚਲਦਾ ਗਿਆ,
ਜੰਗਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਹੱਦ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਗਿਆ,
ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਭੀਲ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੋਈ ਇਸ਼ਨਾਨ
ਵਗੈਰਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ
ਚੀਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੇ ਉਹ ਸੰਦੂਕ ਫੜ ਲਿਆ।
ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਲਿਜਾ
ਕੇ ਖੋਲਦਾ ਹੈ, ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ
ਬੱਚਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਐਨਾ ਧਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬੱਚੇ
ਦੀ ਪਾਲਣਾ, ਮੇਰੀ ਪਾਲਣਾ, ਮੇਰੀ ਗਰੀਬੀ ਸਭ ਧੋਤੀ
ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲਾ ਬੱਚਾ ਆ ਗਿਆ।
ਉਸ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ
ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬੱਚਾ ਫੜਿਆ
ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕ ਭੀਲ ਪਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭੀਲ
ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ। ਜਦੋਂ
18 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੁਕਮ
ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਸ ਭੀਲ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਸਮੇਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲੈ
ਆਓ। ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ
ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈਂ।
ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ।
ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇਖ ਤੂੰ ਕਸ਼ਤਰੀ ਹੈ, ਭੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ,
ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਭੀਲ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਸ਼ਤਰੀ ਨਹੀਂ।
ਬੜਾ ਉਸਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ।
ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਕਹਾ ਲਓ

ਮੇਰੇ ਤੋਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ।
ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਭੀਲ ਹਾਂ, ਇਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ, ਇਹਨੇ ਮੈਨੂੰ
ਪਾਲਿਆ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ
ਤਵੀਤ ਹੈ ਇਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ
ਅਸੀਂ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਮੰਨੇਗਾ? ਉਸ ਭੀਲ
ਨੇ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਖਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ
ਨਾਲ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਸਾਰਾ। ਇਹਨੂੰ ਵਿਦਿਆ
ਬਗੈਰ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏ, ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਇਹਨੂੰ
ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ। ਇਹਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਇਹਨੂੰ
18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਾਵਾਂਗੇ। ਜਦੋਂ ਤਵੀਤ ਖੋਲ੍ਹਿਆ
ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਨਿਕਲਿਆ, ਤੇਹਾਂ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ
ਹੋਇਆ। ਉਸ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਬੇਟਾ!
ਆਹ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਤੇ
ਤੈਨੂੰ 18 ਸਾਲ ਦੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਵਾਂਗਾ। ਜਦੋਂ ਉਹਨੂੰ
ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਉਹ ਫੇਰ ਵੀ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
ਉਹਨੂੰ ਜਿਸਨੇ ਪਾਲਿਆ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਜੀਵ
ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚਲਦਾ
ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਤਰਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਂਗਾ। ਇਹ
ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਲੇਕਿਨ ਇਸ
ਮਾਇਆ ਨੇ ਆ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਐਨਾ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੇ
ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈਂ,
ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਜੋਤ ਹੈਂ, ਕਿਉਂ ਸਰੀਰ ਕਹਿੰਦਾ
ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਸਰੀਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਕੱਲਾ ਕਹਿੰਦਾ,
ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਗੋਰਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਮੀਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ
ਗਰੀਬ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਾਲਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਇਹ ਬਿਆਧੀਆਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀਆਂ
ਆਤਮਾ ਦੇ ਉਤੇ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਚੰਮੜੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ
ਨਿਰੋਲ ਆਤਮਾ ਹੈਂ ਮੇਰੀ ਅੰਸ ਹੈਂ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈਂ,
ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੈਂ ਤੂੰ, ਮੇਰੇ ਵਲ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ
ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਵਲ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ
ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਢੀਂਗਣ ਨੂੰ ਤੇ
ਭਾਈ ਮੱਦੂ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਨਾਲ
ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖੇ! ਇਹ ਜਿੰਨੇ ਬੰਧਨ ਨੇ
ਇਹ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ, ਨਾ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋਣੇ ਨੇ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰਕੇ ਇਰਾਦਾ ਦੇਖ ਲਓ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ
ਬਾਹਰ ਜਾਵਾਂਗੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਓਹੀ
ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਸਾਡਾ ਫੇਰ ਨਿਕਲ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ
ਅਸੀਂ ਉਹਦਾ ਅਧਿਆਸ ਪਕਾ ਲਿਆ, ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ
ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਉਹ ਹਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ, ਕਹਿਣ

ਲੱਗੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੱਸੋ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਓਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਓ, ਤੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਾਨੂੰ ਲਿਜਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਇੱਕੋ ਵਿਧੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ -

ਨਾਵੈ ਅੰਦਰਿ ਹਉ ਵਸਾਂ .....॥ ਅੰਗ - ੫੫

ਇਹ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਲਾਵੋਗੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਟਦੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਵੈ ਸਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਓਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵਖਾਣੈ ਜੀ,
ਸੁਰਤ ਸਬਦਿ ਭਵਸਾਗਰ ਤਰੀਐ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਲਜ਼ਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਫਾਇਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। outer (ਬਾਹਰਵਾਰ) ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਆਹ ਸਾਡਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੇਹ ਤੋਂ, ਪੰਜਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ, ਮਨ ਤੋਂ, ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ, ਚਿਤ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖੋ, ਕੱਤੇ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਜਨ ਕਰੋਗੇ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਰਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਿਹੜਾ ਝੁਠਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਿਟਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਅਖੀਰ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਜਾਗ ਪਏਗਾ ਤੇ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੱਚ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਕੁਝ ਰਹਿਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਰਹਿਤਾਂ ਪਾਰਨ ਕਰੋ। ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸਚਾਈ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ, ਜੁਗਤਿ ਪੂਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ -

ਜਬ ਲਗੁ ਦਨੀਆ ਰਹੀਐ ਨਾਨਕ
ਕਿਛੁ ਸੁਣੀਐ ਕਿਛੁ ਕਹੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੬੬੧

ਬੰਧਨਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਣਨ ਦੇਣਾ। ਫਰਜ਼ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ, ਪਕੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਆਉਣਾ, ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਸਹਿਚਾਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਆਦਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਫਿੱਕੇ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ, ਨਹੋਰੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਸਭ

ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਠਾਠਾ ਬਾਗਾ ਜੀ, ਮੇਰਾ ਲੋਗਨ ਸਿਉ।

ਸਾਚਿ ਨਾਮਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲਾਗਾ ॥
ਲੋਗਨ ਸਿਉ ਮੇਰਾ ਠਾਠਾ ਬਾਗਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੪

ਮਨ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹਰ ਵਕਤ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਲਾ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਵਰਤਾਵ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਭਿਅਕ ਹੈ, ਰੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੱਸ ਕੇ ਮੈਂ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਹੈ ਸਾਰਾ detached (ਬੇਲਾਗ) ਠਾਠਾ ਬਾਗਾ ਹੈ।

ਬਾਹਰਿ ਸੂਤੁ ਸਗਲ ਸਿਉ ਮਉਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੪

ਖਿੜ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਰਿਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰੋਂ -

ਅਲਿਪਤੁ ਰਹਉ ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਉਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੪

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਦੇ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਅਲਿਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਗਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਪਾਣੀ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਓਨੀਂ ਉਹਦੀ ਡੰਡੀ ਉੱਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਮੁਖ ਕੀ ਬਾਤ ਸਗਲ ਸਿਉ ਕਰਤਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੪

ਮੂੰਹ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰੋਂ ਮੇਰਾ ਅਭਿਆਸ ਐਨਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਕਤ ਧਿਆਨ ਮੇਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਹਰ ਵਕਤ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਧਰਤਾ ॥
ਦੀਸਿ ਆਵਤ ਹੈ ਬਹੁਤੁ ਭੀਹਾਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੪

ਸਰੀਰ ਮੇਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੜਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ, ਵਧੀਆ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਸਗਲ ਚਰਨ ਕੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੪

ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜੀ, ਖਾਕ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਨਾਨਕ ਜਨਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥
ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੪

ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਰ ਵਕਤ ਇੱਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਅਧਿਆਸ ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਂ ਦਾ ਇਹਨੂੰ ਛੱਡਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਿੱਖੋ! ਦਿਲ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲ ਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋਗੇ। ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹੋਏ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਬੰਧਨ ਨੇ ਇਹ ਢਿੱਲੇ ਪੈ ਜਾਣਗੇ।

ਇਹ ਟੁੱਟਣ ਲਗ ਜਾਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਤੱਕਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੈ ਜੋ, ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਕੁਛ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਛ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਜਮਾ ਲਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਕੰਮ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਚਿੱਤ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਚਿੱਤ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਾਈਏ,
ਹੱਥੀਂ ਪੈਰੀਂ ਕੰਮ ਕਰੀਏ।
ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨਾ ਮੁਖ ਤੇ ਰਾਮੁ ਸੰਮਾਲਿ ॥
ਹਾਥ ਪਾਉ ਕਰਿ ਕਾਮੁ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੭੯

ਸੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਆਪ ਨੇ। ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ, ਅਵਸਥਾ ਵਧ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ -

ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਗੇ ਦੁਰਮਤਿ ਪਰਹਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੪

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਵਿਚ ਜਾਗ ਪਏ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਮਾੜੀ ਮਤ ਸੀ, ਗਲਤ ਮਤ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਸਮਝਣ ਦੀ, ਬੰਧਨਾਂ ਦੀ; ਉਹ ਸਾਰੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ।

ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੪

ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਾਗ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਅੰਤਰਿ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੪

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਗਤਿ ਮਿਲ ਗਈ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥
ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੫

ਇਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਸਣ ਲਾ ਲਿਆ।

ਅਲਿਪਤ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੪

ਜਿਸ ਗੁਫਾ 'ਚ ਕੋਈ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ, ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ, ਓਸ ਥਾਂ ਵਾਸਾ ਕਰ ਲਿਆ -

ਤਸਕਰ ਪੰਚ ਸਬਦਿ ਸੰਘਾਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੪

ਪੰਜੋ ਚੋਰ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨੇ -

ਪਰ ਘਰ ਜਾਇ ਨ ਮਨੁ ਡੋਲਾਏ ॥
ਸਹਜ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰਹਉ ਸਮਾਏ ॥ ੫ ॥

ਅੰਗ - ੯੦੪

ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਈ, ਪ੍ਰੇਮਸ਼ਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਗਈ ਓਸ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਪਏ -

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਸਹਜਿ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੪

ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਸਹਿਜ ਵਿਚ

ਮਨ ਰੱਤਿਆ ਗਿਆ -

ਤਜਿ ਹਉ ਲੋਭਾ ਏਕੋ ਜਾਤਾ ॥ ਅੰਗ - ੯੦੪

ਹਉਮੈ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ, ਪੰਜੋ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਇੱਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਨਿਗ੍ਰਾ 'ਚ ਆ ਗਿਆ-

ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਅਪਨਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥

ਨਾਨਕ ਦੂਜਾ ਮੋਟਿ ਸਮਾਨਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੦੪

ਸੋ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਮੰਜੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਚੌਂਕੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾੜਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ।

ਜੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਈ ਮੱਦੂ! ਭਾਈ ਢੀਂਗਣ ਆਹ ਸਾਡਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਓ, ਆਹ ਫਰਨੀਚਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਨਾ ਭਾਈ, ਘਰ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਸੀਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਮੁਫਤ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮਸ਼ਰ ਦੇਖਦੇ ਸੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਦੂਜਾ ਨਾ ਵੇਖਦੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਿਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ।

ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਿੱਡਾ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸ਼ਰ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੩

ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵਾ ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵਾ ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋ)

ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ, ਅੱਜ ਆਪ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਨੇ ਸੁਧਾਸਰ 'ਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕੀਤਾ। ਘਰ ਆ ਗਏ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਕੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੀ ਵੰਡਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਵੰਡ ਦਿਤਾ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਮੱਦੂ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵੀ ਵੰਡ ਦਿਤੇ, ਸਭ ਕੁਛ ਵੰਡ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਭਾਈ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਵੇ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗ

ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ-ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੨

ਮਾਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਭਾਈ ਧੀਂਡਣ ਤੇ ਭਾਈ ਮੱਦੂ ਦੇਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੰਡ ਕੇ, ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚਿਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਚਿਖਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਦਸਤ-ਏ-ਮੁਬਾਰਕ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕਫਨ ਦਿਤੇ। ਆਪ ਹੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਾਲ, ਚਿਖਾ ਦੇ ਉਤੇ ਸਰੀਰ ਟਿਕਾ ਕੇ, ਆਪ ਲਾਂਬੂ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਿਆ। ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਅੱਜ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਨਲ ਤੇ ਨੀਲ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਨੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਲ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਜਦ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦੇਵੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੇਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਕੱਲਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਹੈ ਉਹ ਖੁਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਮਾਇਆ ਮੋਹਦੀ ਹੈ ਨਰ ਨੂੰ, ਜੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਵੇ ਉਹਨੂੰ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗੀਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਕਾਮਨਾ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਸਤਿਜੁਗ 'ਚੋਂ, ਤ੍ਰੇਤੇ 'ਚੋਂ, ਕਲਜੁਗ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਏ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਕਰੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਗਿਆਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਐਵੇਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਬੇਰੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਰਾਤ ਤਕ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ। ਜੇ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮਾਈ ਕਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇਹ ਸੀਗੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਬਚਲ ਪਦ, ਸੱਚਖੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਫਲ ਜਿਹੜੇ ਸੀ, ਉਹ ਭੋਗ ਕੇ ਖੋ ਦਿਤੇ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਕਰਮ ਬਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ -

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦ ਕਾਟੈ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੯੫

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਆ ਗਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹੋ ਮਹਾਰਾਜ! ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਗਤਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਲਖ ਸਕਦੇ। ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਹਾਂ-

ਉਜਾਗਰ ਸੋਭਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਨੇ ਕਿ ਨੌਂ ਬੰਧਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਹ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਆਹ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਿੱਥੇ ਮੁੱਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਥੇ ਮੁੱਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਦੀਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮੈਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਵੀ ਜੇ ਸੱਚਖੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਣਿਆ ਰਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵੀ ਭੱਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ

ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੫

ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਤੂੰ, ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆ। ਮੈਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਤੂੰ। ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਨਾ ਲਿਆ। ਆਹੀ ਤੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੈ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਰੱਬ ਨੇ ਤੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਮਤਾ ਭੁਲੇਖੇ 'ਚ ਰਹੇ। ਇਹ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਿੱਥੇ ਤੂੰ ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਉਪਰਲਾ ਫਜ਼ੂਲ ਜਿਹਾ, ਸੋਚੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਇਹਨੂੰ ਲਾਹ ਦੇ। ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾ। ਮਿਲਣਾ ਕੀਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਿਲੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੈ, ਦੁਜਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੋ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਨਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ-

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੫

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੇ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੇ ਬਚਨ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ, 50 ਸਾਲ ਕਰੀ ਜਾਓ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਬੋਲ ਪੈਣ ਤਾਂ ਬੋਲ ਪੈਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਗੁਰੂ ਬੋਲਦੇ ਨੇ, ਜੋ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਬੋਲ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਕੁਛ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ 'ਚ ਬੋਲੋ।

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 51)

ਗਾਵਨਿ ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ;
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਉਪਾਏ=ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਰਤਨ (14 ਰਤਨ) ਅਠਸਠਿ=ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਨਾਲੇ=ਸਮੇਤ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਗਾਵਨਿ=ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਾ: ਰਤਨ=ਰਤ+ਨ=ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਰਤ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੁਹੱਪਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਹ ਆਪਣੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾਉਣ ਰੂਪ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕੋਈ ਹੈ।

ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ: ਸ੍ਰੀ ਮਣਿ ਰੰਭਾ ਵਾਰਨੀ ਧਨੁਖ ਧਨੰਤਰ ਬਾਜ।
ਬਿਖ ਧੇਨੁ ਸਸਿ ਕਲਪਤਰ, ਸੰਖ ਅਮੀ ਗਜਰਾਜ॥

ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ

1. ਲੱਛਮੀ, 2. ਮਣੀ, 3. ਰੰਭਾ (ਅਪੱਛਰਾ) 4. ਸ਼ਰਾਬ 5. ਧਨੁਸ਼ 6. ਧਨੰਤਰ ਵੈਦ 7. ਉੱਚ ਸ੍ਵਾ ਘੋੜਾ 8. ਕਾਲਕੂਟ (ਜ਼ਹਿਰ) ਕਾਮਧੇਨ ਗਊ 10. ਚੰਦਰਮਾ 11. ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ, 13. ਸੰਖ. 14. ਅੰਮ੍ਰਿਤ 14. ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ। ਅੰਤਰੀਵ ਰਤਨ : 1. ਲੱਛਮੀ=ਭਗਤੀ 2. ਕੋਸਤਕ ਮਣੀ=ਸ਼ਰਧਾ, 3. ਰੰਭਾ=ਸ਼ਾਂਤੀ 4. ਸ਼ਰਾਬ=ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਜਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਮਸਤੀ ਰੂਪ ਸ਼ਰਾਬ 5. ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧਨੁਖ 6. ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨੰਤਰ ਵੈਦ 7. ਉੱਦਮ ਰੂਪ ਬਾਜ (ਉੱਚ ਸ੍ਵ ਘੋੜਾ) 8. ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ 9. ਕਾਮਧੇਨ ਸਾਧਸੰਗਤ ਹੈ 10. ਵੈਰਾਗ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ 11. ਅਭਿਆਸ ਰੂਪੀ ਕਲਪਤਰ ਬ੍ਰਿਛ 12. ਕੀਰਤਨ ਰੂਪ ਸੰਖ ਹੈ 13. ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, 14. ਰੂਪੀ ਗਜਰਾਜ ਹੈ ਵਾ: ਨਿਧਿਆਸਨ ਰੂਪੀ ਗਜਰਾਜ ਹੈ।

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ=ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ=ਸਮੇਤ ਉਹਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਵਾ: ਜੋ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲੇ=ਸੰਗ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਹਨ, ਉਹ ਗਾਂਵਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਰਤਨ=ਵੈਰਾਗ ਰਤਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਰਾਗਾਨ ਪੁਰਸ਼। ਰਤਨ ਅਮੋਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਤਨ ਵਾਂਗ ਅਮੋਲਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤ, ਮਹਾਤਮਾ ਆਦਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਹ ਤੇਰੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਰਤਨ ਤੇਨੂੰ ਗਾ ਰਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਠ=ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਠਿ=ਗੰਢ ਲਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋੜ ਲਿਆ ਹੈ ਵਾ: ਰੋਕ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੀਰਥ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਨਾਲੇ=ਭਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਣ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵਹਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰਾ;
ਗਾਵਹਿ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ॥

ਜੋਧ=ਰਥੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਇਕ ਨਾਲ ਲੜੇ। ਮਹਾਬਲ=ਮਹਾਂਬਲੀ (ਮਹਾਂਰਥੀ) ਜੋ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਇਕੱਲਾ ਲੜੇ। ਸੂਰਾ=ਅਤਰਥੀ ਜੋ ਅਣਗਿਣਤਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਲਾ ਲੜੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ=ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ (ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ) ਦੇ ਜੀਵ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋਧ=ਜੋਧਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਹਾਬਲ=ਮਹਾਂਬਲੀ ਉਹ ਜਿਸ ਨੇ ਦਸੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੂਰਾ=ਸੂਰਬੀਰ ਉਹੋ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਤਿ ਪੁਰਸ਼ ਮਹਾਤਮਾ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋਧ=ਜੋਧਾ ਉਹ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਸਕਾਮ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮਹਾਬਲ=ਮਹਾਂਬਲੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੂਰਾ=ਸੂਰਬੀਰ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋਧ=ਜੋਧਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਵਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋਧ=ਜੋਧਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਵਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਹਾਬਲ=ਮਹਾਂਬਲੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਮੰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੂਰਾ=ਸੂਰਬੀਰ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਧਿਆਸਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋਧ=ਜੋਧਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤੂੰ ਪਦ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਹਾਬਲ=ਮਹਾਂਬਲੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤਤ ਪਦ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੂਰਾ=ਸੂਰਬੀਰ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤੂੰ ਤਤ, ਤੂੰ ਤੂੰ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵਹਿ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡਾ;
ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਧਾਰੇ॥

ਖੰਡ=ਨੌਂ ਖੰਡ, ਮੰਡਲ=ਦੇਸ਼ (400 ਕੋਹ ਦਾ ਗੋਲਾਕਾਰ ਇਲਾਕਾ) ਵਾ: ਦੀਪ (ਸੱਤ ਦੀਪ) ਅਤੇ ਵਰਭੰਡਾ=ਵੱਡਾ ਭਾਂਡਾ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ (ਜਿਸ ਵਿਚ 21 ਪੁਰੀਆਂ ਭਾਵ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ, ਸੱਤ ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸੱਤ ਦੀਪ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਜੀਵ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਰਿ ਕਰਿ=ਪੈਦਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਧਾਰੇ=ਆਸਰ ਰੱਖਿਆ

ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡ=ਖੰਡ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡਲ=ਇਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਭੰਡਾ=ਅੰਤਹਕਰਨ ਰੂਪੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਧਾਰੇ=ਪ੍ਰੇਮ, ਸ਼ਰਧਾ, ਭਗਤੀ, ਗਿਆਨ ਜੈਸੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਕੇ ਧਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਜਨ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸੇਈ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਹਿ, ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨਿ;
ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸੇਈ=ਉਹ ਜੀਵ ਤੁਧੁਨੋ=ਤੈਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤੁਧੁ=ਤੈਨੂੰ ਭਾਵਨਿ=ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਜਨ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤੇ=ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਰਸਾਲੇ=ਰਸਾਂ ਦੇ ਘਰ (ਨਾਮ ਰਸ ਦੇ ਘਰ) ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਵਾ: ਐਸੇ ਰਸਾਲੇ=ਸੁੰਦਰ ਵਾ: ਸਮੂਹ ਭਗਤ ਜਨ ਤੇਰੇ ਨਾਲ 'ਚ ਰਤੇ=ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਨਿ,
ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ;
ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਵੀਚਾਰੇ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਹਨਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਕੀਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਨਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਸੇ=ਉਹ ਜੋ ਮੈ=ਮੇਰੇ ਚਿਤਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨ=ਨਹੀਂ ਆਵਨਿ=ਆ ਰਹੇ ਭਾਵ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਆ ਵੀਚਾਰੇ=ਕੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਾਂ ਵਾ: ਅਸਾਂ ਨੇ ਵੀਚਾਰੇ=ਵੀਚਾਰ ਕਿਆ=ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜੇਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜਨਾਈ ਰਸਨਾ ਤੇਤ ਭਨੀ॥
ਅਨਜਾਨਤ ਜੋ ਸੇਵੈ ਤੇਤੇ ਨਹਿ ਜਾਇ ਗਨੀ॥

(ਅੰਗ - ੪੫੬)

ਸੇਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ;
ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ॥

ਸੇਈ=ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਚਾ=ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਈ=ਵਡਿਆਈ ਵੀ ਸਾਚੀ=ਸੱਚੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸੇਈ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ=ਉਹ ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਸਦਾ ਸੋਈ=ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਸਾਚਾ=ਸੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਾਈ=ਵਡਿਆਈ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸੋਈ=ਉਹ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਸੱਚਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹੇ ਹੀ ਮਾਇਆ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸਾਹਿਬੁ=ਮਾਲਕ ਹੈ ਜੋ ਮਾਇਆ ਸਬਲ ਹੋ ਕੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ=ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਜੋ ਸੱਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਈ=ਆਵਾਜ਼ ਸਾਚੀ=ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ ਵਾ: ਉਸ

ਦੀ ਸਾਜੀ ਮਾਇਆ ਸਾਚੀ ਨਾਈ=ਸੱਚੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸਰਗੁਣ ਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਨਿਰਗੁਨ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨ ਭੀ ਓਹੀ ॥

ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੭

ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ, ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ;
ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ=ਹੁਣ ਵਰਤਣ ਵਿਚ ਹੈ ਭੀ=ਪਿੱਛੇ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਸੀ, ਹੋਸੀ=ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ 'ਚ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਜਾਇ=ਜਨਮਿਆ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਾਸੀ=ਮਰ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵ ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਜਿਨਿ=ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਸੁਖਮ, ਸਬੁਲ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚਾਈ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਸਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ॥

ਅੰਗ - ੨੪

ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ, ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ;
ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ॥

ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ=ਲਾਲ, ਪੀਲੇ, ਹਰੇ, ਕਾਲੇ ਗੋਰੇ ਆਦਿ ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਭਾਤੀ=ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀ ਵਾ: ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਕੋਈ ਲੰਬੇ, ਕੋਈ ਮੱਧਰੇ, ਮੋਟੇ, ਪਤਲੇ ਮਨੁੱਖ ਆਦਿ) ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਿ=ਉਤਪੰਨ ਕਰਿ=ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਨਸੀ=(ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਉਠ, ਬਲਦ, ਗਊਆਂ, ਮੱਝਾਂ ਆਦਿ) ਜਿਨਸਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨਿ=ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮਾਇਆ=ਮਾਇਆ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਪਾਈ=ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥

ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੫੩੭

ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ;
ਜਿਵ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ॥

ਆਪਣੇ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕਰਿ=ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਕਰਿ=ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖੈ=ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵ=ਜਿਵੇਂ ਤਿਸ ਦੀ=ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ=ਇੱਛਾ ਭਾਵ ਰਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਖੁਦ ਮਾਲਕ ਹੈ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ।

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ;
ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ॥

ਜੋ ਕੁਝ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੋਈ=ਉਹੇ ਹੀ ਕਰਸੀ=ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਵਾ: ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ॥

(ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੯੯੧)

ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹਿਬੁ;
ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ॥

ਹੇ ਸਿੱਖ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ=ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਤੇ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹਿਬੁ=ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾਈ=ਰਜ਼ਾ ਭਾਵ ਆਗਿਆ 'ਚ ਹੀ ਰਹਣੁ=ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ, ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹਿਬੁ=ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਤਾਈਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਰ ਘਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਦਰੁ=ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸਤਿਸੰਗਤ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰੁ=ਬੈਕੁੰਠ ਭਾਵ ਸੱਚਖੰਡ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਵਾਦਿਨਬਾਦ ਸਮੱਗਰੀ-ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਾਜੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਘਰ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਦੇਵੀਆਂ, ਇੰਦ੍ਰ,

ਸਿਧ, ਸਾਧ, ਜਤੀ, ਸਤੀ, ਸੰਤੋਖੀ, ਵੀਰ, ਪੰਡਿਤ, ਰਿਖੀ, ਜੋਧੇ, ਮਹਾਂਬਲੀ, ਸੂਰਮੇ, ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ, ਖੰਡਾਂ ਦੇ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਸਾਰੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਹ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਕਰਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਰਸ ਦੇ ਘਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਰਸ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤੋ ਕਰਕੇ ਲੈਣਾ ਵੀ ਕੀ ਹੈ? ਸੋਈ=ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਦ ਹੀ ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚੇ ਦੀ ਸੱਚੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਜਾਵੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੀ, ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ। ਜਿਨਸਾਂ ਰਚੀਆਂ ਹਨ। ਮਤ ਸਮਝੋ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਇਆ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਇ ਆਦਿਕ ਦਿਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਉਂ ਕਰ। ਉਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

(ਪੰਨਾ 50 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਤੋਂ ਘਿਰ ਗਈ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਵੀ ਕਾਫੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸਣੇ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ। "ਕਿਹੜੇ ਪੁੱਤਰ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ "ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਹੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋ! ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੋਜਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਪੰਜ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਲੈ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੱਥਾ ਵੈਰੀਆਂ 'ਤੇ ਟੁੱਟ ਪਿਆ। ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਲਲਕਾਰਦੇ ਸਿੱਖ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ। ਤੀਰ ਮੁੱਕ ਗਏ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪੂਹ ਲਈਆਂ। ਅਖੀਰ ਦਮ ਤਕ ਜੁਝਦੇ ਹੋਇਆਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੁੰਦਿਆਂ 15 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਮੈਦਾਨ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਤੋਰਦਿਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ। ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਿਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਅਮਾਨਤ ਤੈਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਿਰਜੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ

ਲਿਤਾੜੇ, ਲੁੱਟੇ ਤੇ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਦਿਵਾਈ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਸੀ ਜਾਗ੍ਰੂਤੀ ਆਈ ਕਿ ਨਿਮਾਣੀ-ਨਿਤਾਣੀ ਜਨਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈ ਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜੁਝਣ ਵਾਲੇ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਪੈਰ ਉਖੜ ਗਏ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕਰਣੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਸੰਗੀਆਂ-ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਦੀ, ਅਮਨ ਦੀ, ਸ਼੍ਰੇਮਾਨ ਦੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ।

ਐਸੀ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ, ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਇਸ ਅੰਕ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਜੀ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੜੀਵਾਰ ਛਪ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਗੇ। ਸੁਭ ਇਛਾਵਾਂ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ -

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - 2 (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-54)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਜੜ੍ਹ ਕੇਂਦਰ ਹੇਠਾਂ ਵਾਲਾ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ, ਕਾਮ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਾਮਵਾਸਨਾ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਧਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਾਮਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣੀ, ਸੰਸਾਰਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਰੱਖਣੀਆਂ ਕਦੀ ਵੀ ਸਾਧਕ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨਲਈ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ।

ਸਵਾਦਿਸ਼ਟਾਨ ਚੱਕਰ - ਸਵਾਦਿਸ਼ਟਾਨ ਚੱਕਰ ਦੂਸਰਾ ਚੱਕਰ ਹੈ। ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਭਾਵੇਂ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਨਹੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟਾਨ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਕਰੋਗੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੈ। ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨੀਂਦਰਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਨਾ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਨੀਂਦਰਾ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਜ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਅਰਾਧਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਤੁਸੀਂ ਮੰਤਰ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਉਤੇ ਜੰਮੀ ਮਿੱਟੀ ਸੁਆਹ ਹਟਾ ਸਕੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਗਰਮਾਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗਰਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟਾਨ ਚੱਕਰ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਓ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਐਸਾ ਹੈ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਪੀ ਲਓ ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਲਈ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਮੇਧੇ ਦੀ ਲੋੜ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟਾਨ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ, ਫੇਰ ਇਹ ਸੋਹਣੀ ਜਿਹੀ ਸੁਰਤ, ਸ਼ਕਤੀ ਭਰਪੂਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦਾ ਆਕਾਰ ਤਿਕੋਨ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਅਰਧ ਚੰਦਰਮਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਸੁਆਦ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਤੱਤ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਜੀਵਨ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਹੂ ਦੀਆਂ, ਖੂਨ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ

ਕਰਨ ਲਈ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟਾਨ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਵਾਦਿਸ਼ਟਾਨ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੀਜ, vam, ਵਾਮ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਨੀਲਾ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਨੀਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸਾਗਰ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਆਕਾਸ਼ ਨੀਲਾ ਨਹੀਂ ਪਾਣੀ ਨੀਲਾ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਲੋਕ ਇਸਨੂੰ ਨੀਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਇਸਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਕਰੀਮ ਰੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦਾ ਰੰਗ ਨਾ ਨੀਲਾ ਹੈ, ਨਾ ਚਿੱਟਾ ਹੈ। ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਨੌਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਹਨ, ਨੌਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਭਾਵ shades ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਚੱਕਰ ਹੀ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਈ ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਹੀ ਰੰਗ ਕਰੀਮ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਚੱਕਰ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ ਕੇਵਲ ਚੱਕਰ ਦਾ ਹੀ ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਝਲਕ ਪਵੇ, ਉਹ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਝਲਕ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟਾਨ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿੰਗ ਸਬੰਧੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ 'Herpes' ਜਿਸਨੂੰ ਜਨੇਊ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'Herpes' ਗੁਪਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਕ ਦਮ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਕਦੀ ਗੁਪਤ ਕਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 'Herpes' ਠੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਗੁਪਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ

ਅਗਲਾ ਚੱਕਰ ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਤਿਕੋਨ ਹੈ, ਤਿਕੋਨ ਉਪਰ ਵਲ ਨੂੰ ਹੈ। ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ 'ਰਾਮ' ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਤੱਤ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਮਾ (dimension) ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੁੱਖਣ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਲਾਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਲਾਲ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਿੱਘ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗਰਮਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਹਾਜ਼ਮੇ ਵਿਚ ਖਰਾਬੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਹਾਜ਼ਮੇ ਦੀ ਅਗਨੀ ਠੀਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਹੜੇ ਰੰਗ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਬਾਰੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਹਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੇ

ਕਿਹੜੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਧਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ, ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚੱਕਰ ਹੈ।

ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਨੂੰ 'ਖਾਨਦਾ' 'Khanda' ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਚੱਕਰ ਥੱਲੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਅਸਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਪੋਸ਼ਟਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੱਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰਸ, ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਦਾ saliva ਸਭ ਇਹੋ ਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਚੱਕਰ ਦਾ ਬਾਕੀ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੰਟਰੋਲ ਬੜਾ ਰੱਚਕ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਤੁਲਨ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਖਾਣਾ, ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਤਾਂ ਨਾ ਖਾਓ। ਸੰਵੇਗਾਂ, ਮਿਹਦੇ ਦਾ ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਖਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ, ਅਸੁਅਸਥ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਸ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਿਰਦਾ, ਮਿਹਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਕੇ ਹਾਜ਼ਮੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਦੂਸਰਾ ਭਾਗ ਜਿਹੜਾ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਫਾਈ। ਇਹ ਇਕ ਮੁੱਢਲਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ ਹਨ, ਰੋਮ, ਫੇਫੜੇ, ਗੁਰਦੇ, ਮਲ ਮੂਤਰ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਢ ਦੀ ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਓਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਅਹਾਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਖਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਸੁਅਸਥ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਰੋਮਾਂ ਵਿਚ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫੇਫੜੇ ਠੀਕ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਦੇ ਠੀਕ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਮਲਮੂਤਰ ਠੀਕ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਅਸਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਸਿਹਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਠੀਕ ਰਹਿਣਗੇ। ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਇਸ ਦੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ, ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚਕਿਤਸਾ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਗਨੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ, ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਓ ਇਕ ਸਮਾਂ ਆਏਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੋਗੇ, ਜੇ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਸੇਕ ਲਗ ਕੇ ਸੜਨ ਦਾ ਡਰ ਹੋਏਗਾ। ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਾਟਕ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਭਿਆਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਅੱਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਜੇ ਡਾਕਟਰ ਜਾਂ ਚਕਿਤਸਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਗਨੀਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇ ਸੂਰਜ ਵਾਲੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਆਪਣੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣ ਲਈ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨੀਪੁਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰਪੂਰਵਕ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਰੀਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਅਨਾਹਦ ਚੱਕਰ

ਅਗਲਾ ਚੱਕਰ, ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਅਨਾਹਦ ਚੱਕਰ ਹੈ। ਇਕ ਛਾਤੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅੰਸ ਹਵਾ ਹੈ ਇਹ ਸਪਰਸ਼ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਧੁਆਂਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਧੁਆਂਖਿਆ ਟੋਪਾਜ਼ (Topaz) ਨਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਤਿਕੋਨ ਜੋ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਟਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹੈ। ਇਕ ਤਿਕੋਨ ਉਪਰ ਵਲ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਨੀਚੇ ਦੀ ਤਰਫ ਥੱਲੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਯਮ ਹੈ (yam) ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਅਨਾਹਦ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਪਰ ਥੱਲੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਨਾਹਦ ਚੱਕਰ ਇਕ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ (power house) ਹੈ। ਇਹ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਸੰਵੇਗਾਂ ਦਾ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਨੋਭਾਵ, ਸੰਵੇਗ, ਅਨਾਹਦ ਚੱਕਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਖਤਮ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਨਾਹਦ ਚੱਕਰ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਦਭੁੱਤ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਡੂੰਘੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਮਸਤੀ ਡੂੰਘੇ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗਾ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦਮ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਹਾਂ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਰਾਂਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦਸਵੰਧ ਜਾਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust (Atam Marg Magazine)

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar

Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ

ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

*****

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Euro 50 •	500 •
Life	Rs 3000/3020			

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.30 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਫੋਨ ਨੰ: 098148-01860, Email : swscharitablehospital@gmail.com

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਲਈ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ., ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
11. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਥਾਇਰੋਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ
6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 8. ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ, 9. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ, 10. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 6 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 77, issue Nov., 2014)

'Consider, who shall live longer than Markandaya, Who passed his life, covering his head only with straw?'
P. 692

ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ
ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੁੰਡ ਬਲਾਏ ॥

Markandaya possessed great powers. He was a sage of great eminence and influence. He was the son of a king. He had been brought up by keeping him separate from his parents, because it had been predicted that he would die after completing nine years. Therefore, the king did not want to become attached to him. So, the nurse who brought him up loved him greatly. When he was about to complete his ninth year, she was very much overcome with grief. Markandaya asked, "Mother! why do you weep?" She said, "Son! I am not your mother; I have only brought you up. You are the son of the king and queen." Markandaya asked, "Why was this thing not revealed to me earlier?" The nurse said, "Your life span was predicted to be of nine years only. So the king had commanded - 'Don't let me see the child otherwise I will become needlessly attached to him.' For this reason, we have been living separately. Now that only a few days of your life are left, I shudder at the thought of separation from you. As I have brought you up, I have great love for you.

I love you like my own son." Saying this, she started weeping bitterly. Markandaya tried to comfort her and said, "If man is faced with a problem, he should consult someone. Well, can't there be some solution to this problem?" The nurse said, "Yes, there can be a solution." On being asked what it was, she said, "If some exalted holy man blesses you with long life, you can live, because a holy man can change even God's writ -

'My saint can release one bound by me, but I cannot release one bound by my saint. If, at any time, my saint seizes and binds me, then even I cannot raise any objection.'
P. 1253

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਫਡਾਵੈ
ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ ॥
ਏਕ ਸਮੈ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ
ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੋ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥

The saints possess all powers to change what is writ or ordained. They have all authority. If a holy man is met who has no love for material things, who has killed all desire and his mind remains absorbed in the knowledge of the Ultimate Spiritual Reality, he can bless one with long life."

At this Markandaya said to his foster mother, "Then let me have a glimpse of such a holy man." So he wandered in the forests. One day in the course of his wanderings, he met an exalted holy man. He was delivering a discourse while many Divine Name practitioners sat listening to

him. All of them were accomplished practitioners of Divine Name and possessed spiritual powers. So Markandaya started paying obeisance to them one after the other. All of them blessed him with long life, when he reached the most exalted among them and held his feet, he asked the foster-mother accompanying him, "This child has paid obeisance to all the holy men. What is the matter?" She said, "Sir! you are all-knowing. This child's life span is going to end tomorrow. So, he has obtained the boon of long life from all the holy men by paying obeisance to them." At this, the holy man said, "Sister! he has done the right thing. This child will live for millions of years."

So Saint Namdev Ji said, "O king! what is the average life-span in *Kalyuga* (Dark Age)? For sixty years man lives a life of sensual pleasures. Wrong food, wrong thinking, wrong attire wreck man's physical body. Some live for fifty years, some for sixty and some for seventy." Namdev Ji further said to the king, "What is your age?" He replied, "I am just close to the end." Namdev Ji remarked, "But you have built your mansion to last for a very long time? What would have been lost, if you had left some space for us too?"

The king took Namdev's utterances ill and said, "Look! Sage Markandaya was millions of years old. He had not built a pucca house for himself. He spent all his life in a thatched hut. The king would say to him - 'You were like this when I was a child. I have now become old and you are still the same. Besides, you have got the boon that you will live longest of all.'" The king said to Namdev Ji, "Shouldn't you also

think and behave like him?"

Whatever the holy men or saints say or do is with some purpose. They always wish that somehow or the other some good must accrue to the person with whom they are in conversation. That is why, they try to counsel him in one way or the other. The king said, "Look Namdev! I have heard many stories about you." I have also heard that the Emperor of Delhi came to you humbly.

'Pardon me thou, O Hindu, I am to thee like a humble cow.' P. 1166

ਬਖਸੀ ਹਿੰਦੂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਗਾਇ ॥

All these news have already reached me. Besides, I have also learnt that you are a very proud person and refuse to submit before anyone. Go, and bring all your companions. Muster all the help and support you can. Then I will deal with you." Namdev Ji replied, "O king! you are under a misapprehension. Neither do I take a rigid stand before anyone, nor do I think too much of myself. God knows that I am a poor man and live by the sweat of my brow. What can a poor man be proud of? Only the rich can take pride in their wealth. A poor man knows nothing about money. He who is materially or outwardly poor, is poor and humble from within also. So, I have no power and authority. As regards your asking me to bring my friends and supporters, I beg to submit that God is my only prop and support, and none else.

*Refrain: The Creator Lord is the only Friend,
My only Friend is the Divine Creator.*

**ਧਾਰਨਾ - ਕਰਤਾ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ,
ਰਮਰੋ ਕਰਤਾ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ -2, 4.**

O king! I have no armies, no soldiers. But you command armies; you have the

Police force at your disposal. Besides, you have countless friends and supporters. But I have made only one friend and He is my God -

'The Lord Creator is my only Friend.' P. 692
ਹਮਰੋ ਕਰਤਾ ਰਾਮੁ ਸਨੇਹੀ॥

He loves me and I love and adore Him. But I do not have any worldly power on the strength of which I can say - Well! I will see you." Holy congregation! if a man does not have any worldly power and he comes under God's power and refuge, and surrenders to Him, then what happens? Everybody knows how God came to Draupadi's rescue when she prayed to Him.

'In the royal court as did Draupadi, the Princess of the King of Panchal remember the Lord's Name,

Her affliction was by the compassionate Lord removed,

And His greatness enhanced.' P. 1008

ਪੰਚਾਲੀ ਕਉ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮਹਿ
ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਧਿ ਆਈ॥
ਤਾ ਕੋ ਦੁਖੁ ਹਰਿਓ ਕਰੁਣਾ ਮੈ
ਅਪਨੀ ਪੰਜ ਬਢਾਈ॥

First, what had Dusasan done?

'In the royal court did Dusasan bring Draupadi dragging her by her hair.'

Bhai Gurdas Ji, Var 10/8

ਅੰਦਰਿ ਸਭਾ ਦੁਸਾਸਣੈ ਮਥੇਵਾਲ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਆਂਦੀ।

He dragged her to the court clad in a single article of clothing when she was going to take bath -

'The messengers were ordered to disrobe Draupadi, the wife of the five Pandavas.'

Bhai Gurdas Ji, Var 10/8

ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਨੰਗੀ ਕਰਹੁ ਪੰਚਾਲੀ ਬਾਂਦੀ।

It was ordered - 'Remove her clothes -
'The five Pandavas helplessly watched their wife caught in distress.'

Bhai Gurdas Ji, Var 10/8

ਪੰਜੇ ਪਾਂਡੋ ਵੇਖਦੇ ਅਉਘਟਿ ਰੁਧੀ ਨਾਰਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।

The five Pandavas watched helplessly,

wondering what they should do. But bound by their word they sat with downcast eyes because they had lost her in gambling. They could not do anything just as we cannot do anything if we sell an animal and its new master beats it with a stick before our eyes. We will, no doubt, be distressed and unhappy, but we will be helpless, because we have sold the animal. In the same way, the Pandavas had lost Draupadi in gambling. They were repenting over their deed but they could not do anything about it. At that moment, when Dusasan gave a sudden jerk, half of the 'dhoti' (length of cloth tied round the waist to cover the lower part of the body) got untied. At that time, Draupadi went into the refuge of God. She surrendered her strength or power -

'And closing her eyes, she contemplated Lord Krishna, and cried loudly for help.'

Bhai Gurdas Ji, Var 10/8

ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ
ਹਾਹਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਂਦੀ।

She cried - 'O Lord! except you, I have no other support or help.' Then what happened as the servants sought to disrobe her?

'Heaps of cloth lengths were removed but in vain.

The servants were tired of removing cloth lengths, but they could not disrobe her.'

Bhai Gurdas Ji, Var 10/8

ਕਪੜ ਕੋਟੁ ਉਸਾਰਿਓਨੁ
ਬਕੇ ਦੂਤ ਨ ਪਾਰਿ ਵਸਾਂਦੀ।

The servants got tired of removing saris but failed to disrobe Draupadi. There were heaps of cloth all around and still she continued to be draped in a sari. There was no more space left for keeping the lengths of cloth. Daryodhana too came and joined in the effort. Hours passed but in vain. The entire court felt ashamed of their conduct

and wondered: 'why have allowed our intelligence and understanding to be clouded? Do we have to see a nude woman with these eyes?' Bisham Pitama was 175 years old, while Dronacharya was 99 years of age. Everybody's intoxication of power wore off.

'They wrung their hands and swung their heads in repentance over what had come to pass.' Bhai Gurdas Ji, Var 10/8

**ਹਥ ਮਰੋੜਨਿ ਸਿਰੁ ਧੁਣਨਿ
ਪਛੋਤਾਨਿ ਕਰਨਿ ਜਾਹਿ ਜਾਂਦੀ॥**

They regretted and repented in their hearts. He who has no friend, has God as his friend and supporter.

'On returning home, she was met by Lord Krishna to whom she said - Lord! You have save my honour.' Bhai Gurdas Ji, Var 10/8

**ਘਰਿ ਆਈ ਠਾਕੁਰ ਮਿਲੇ
ਪੈਜ ਰਹੀ ਬੋਲੇ ਸ਼ਰਮਾਂਦੀ॥**

Lord Krishna said, "O Draupadi! you are deeply disturbed." She said, "O Lord! my honour has been saved." After sometime, she said, "O Lord! you too did not come to rescue." Lord Krishna said, "O Draupadi! ask your heart and mind. First, for your defence, you framed arguments and tried to use politics. Then you said to your grandfather - 'What is all this happening in your presence and before your eyes?' Then you pleaded with scriptural teacher Dranocharya, and all others present in the court. Then you looked towards the Pandavas. But I was sure about myself and stood ready with clothe wondering when the call for help might come to me. I was not going to get anytime to arrange assistance for you. I was fully prepared to help you. As soon you came into my refuge, I came to your rescue, for such is my nature.

'No sooner did the elephant take protection of the ocean of mercy, then he escaped from the crocodile.' P. 632

**ਜਬ ਹੀ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ
ਗਜ ਗਰਾਹ ਤੇ ਛੁਟਾ॥**

As soon as, it contemplated the Lord, its bonds were severed.

Refrain: Never is he defeated with whom sides the Lord

**ਧਾਰਨਾ - ਉਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਹਾਰਦਾ,
ਜਿਹਦੇ ਹੋ ਜਾਏ ਵੱਲ -2, 2.**

'With each breath and morel, ever contemplate the Divine cherisher's Name. Never disregards He any to whom He is compassionate.

Himself creator and destroyer - All to Him is known; knowing, He considers and weights it.

By His might in an instant numerous guises He assumes.

He saves whomsoever to truth He attached. Never is He vanquished on whose side is the Lord

Eternal His court, to which I offer obeisance.' P. 518-519

**ਨਿਤ ਜਪੀਐ ਸਾਸਿ ਗਰਾਸਿ ਨਾਉ ਪਰਵਦਿਗਾਰ ਦਾ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਕਰੇ ਰਹੰਮ ਤਿਸੁ ਨ ਵਿਸਾਰਦਾ॥
ਆਪਿ ਉਪਾਵਣਹਾਰ ਆਪੇ ਹੀ ਮਾਰਦਾ॥
ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਜਾਣੁ ਬੁਝਿ ਵੀਚਾਰਦਾ॥
ਅਨਿਕ ਰੂਪ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਕੁਦਰਤਿ ਧਾਰਦਾ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਲਾਇ ਸਚਿ ਤਿਸਹਿ ਉਧਾਰਦਾ॥
ਜਿਸ ਦੈ ਹੋਵੈ ਵਲਿ ਸੁ ਕਦੇ ਨ ਹਾਰਦਾ॥
ਸਦਾ ਅਭਗੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹੈ ਹਉ ਤਿਸੁ ਨਮਸਕਾਰਦਾ॥**

So Namdev Ji said, "O king! I have only goodness and truth, and nothing else. I have only a life of truth and humility. I have no sword or any other weapon. I have only the gift of a life free from pride or ego. I have non-violence. I do not like violence. Therefore, you should not have made such an utterance. As regards your pride in physical body, nobody knows when death may strike with her slingshot.

'There is no hitch in the way of death either

*in childhood, or in youth, or in old age.
That time is not known, when the noose of
death shall come and fall upon thee.'* P. 254
ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥
ਓਹੁ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥

Therefore, of what are you proud?

*'O man! why takes thou pride?
This perishable body of thine shall one day
be destroyed.'* P. 692

ਕਾਹੇ ਰੇ ਨਰ ਗਰਬੁ ਕਰਤ ਹੁ
ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਝੂਠੀ ਦੇਹੀ ॥

This body is going to perish one day. It is not going to last very long. Why do you take pride in your body? You have to hence to the world hereafter where you will have to account for your deeds, you will be held answerable for all your actions. Therefore, do not be proud of your physical body; use it for some good cause.

*Refrain: To dust shalt turn thy body of
which you feel proud.*

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੀ ਦੇਹੀ ਨੇ ਖਾਕ ਬਣ ਜਾਣਾ,
ਜਿਸ ਦਾ ਝੂੰ ਮਾਣ ਕਰਦੈ।

*'O man! why takes thou pride?... P. 692
ਕਾਹੇ ਰੇ ਨਰ ਗਰਬੁ ਕਰਤ ਹੁ..... ॥*

Do you take pride in your beautiful clothes that you are wearing? There is nothing remarkable about having a strong body, because it is not lasting.

*'... This perishable body shall one day be
destroyed.'* P. 692

..... ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਝੂਠੀ ਦੇਹੀ ॥

*'Kabir, collecting dust, the Lord has made
the body like a physician's powder.
It is but four days' play, ultimately, dust
shall return to dust.'* P. 1374

ਕਬੀਰਾ ਧੂਰਿ ਸਕੇਲਿ ਕੈ ਪੁਰੀਆ ਬਾਂਧੀ ਦੇਹ ॥
ਦਿਵਸ ਚਾਰਿ ਕੋ ਪੇਖਨਾ ਅੰਤਿ ਖੇਹ ਕੀ ਖੇਹ ॥

Man's body is made of dust and shall return to dust after sometime. It is bound to perish one day. Therefore, o king! I request you - listen carefully! this human

incarnation has been granted to us for some particular purpose. It has come to us for meditating on God and not for usurping other's rights, for engaging in quarrels and conflicts. This body is a very wonderful and remarkable machine in which abides Lord God. Therefore, put this body to some good account, for only than shall your life be successful and fruitful. If you are to waste it for nothing, then you do not stand to gain anything. Therefore, think over what I have told you.

This body is made up of five elements from the existence of 25 natures. It has five motor organs, the tools or weapons he has got. It has five sensory organs to see, hear and understand. In this manner, he has organs so that business of life may continue to be accomplished. What are the tasks to be done? One is to provide sustenance to this body, and secondly, God abides in this body, from whom we have been separated for millions and billions of years. Now we are in the stage of full flowering and maturity.

*'This body, in whose heart is the light of the
True one, is wholly meant to practice virtue.
Within it are hidden the mysterious jewels.
Some rare Guru-directed devotee mines them
out.'* P. 309

ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਧਰਮੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ ॥
ਗੁਰਜ ਰਤਨ ਵਿਚਿ ਲੁਕਿ ਰਹੇ
ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਢੈ ਖੋਤਿ ॥

In man's body are hidden jewels of God's Name.

*'The name Divine, bestowed of Nine
Treasures immortalizing.
In our own self is lodged.
Therein abides the Ultimate silence of
ecstasy,*

*And the unstruck mystical music of wonders
indescribable.* P. 293

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

So holy and pure is the body you have obtained in which abides God.

*'When the mortal realizes the All-pervading
soul, then, does he see the One Lord
contained everywhere and the only One,
interwoven like warp and woof.*

*He sees the One Lord, and with his ears, he
hears the tidings of the Lord alone.*

*Praise thou the Lord's Name, O slave
Nanak. This is thy service of the Truest of
the True.'* P. 309

ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ
ਤਾਂ ਇਕੁ ਰਵਿਆ ਇਕੋ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥
ਇਕੁ ਦੇਖਿਆ ਇਕੁ ਮੰਨਿਆ
ਇਕੋ ਸੁਣਿਆ ਸੁਣਣ ਸਰੋਤਿ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ
ਸਚੁ ਸਚੇ ਤੇਰੀ ਹੋਤ ॥

So, Namdev Ji said - from this body has to be searched out Lord God who abides in it.

*'He, who closes his nine doors and restrains
his wandering mind obtains an abode in the
Lord's own tenth home.*

*There the unstruck music plays day and
night. Through the Guru's instruction this
celestial strain is heard.'* P. 124

ਨਉ ਦਰ ਠਾਕੇ ਧਾਵਤੁ ਰਹਾਏ ॥
ਦਸਵੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਏ ॥
ਓਥੈ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
ਗੁਰਮਤੀ ਸਬਦਿ ਸੁਣਾਵਣਿਆ ॥

Just reflect over what God has blessed this body with. So, these are the inclinations with which to work.

Then there are five 'praans' (vital in this body which perform the respective functions. One works the lungs like bellows; one works in the liver; one works the heart, and one pushes out filth and

ordure from the body. One is in control of the electronic, which is called 'smaan praan'. The moment, the knot is opened, it leaves the body. So there is soul, intelligence or intellect, and things of innermost consciousness and above it, is the mind or heart. Man says - 'Today my heart or mind is very happy.' Over the mind or heart remains the false 'I' or 'ego'. Then, dear friend, God abides in this body. These are not mere figments of the imagination. There are signs or marks in the world hereafter. Reaching these, man realizes that he has come to God's home.

*'He, who closes his nine doors and restrains
his wandering mind obtains an abode in the
Lord's own tenth home.*

*There the unstruck music plays day and
night. Through the Guru's instruction this
celestial strain is heard.'* P. 124

ਨਉ ਦਰ ਠਾਕੇ ਧਾਵਤੁ ਰਹਾਏ ॥
ਦਸਵੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਏ ॥
ਓਥੈ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
ਗੁਰਮਤੀ ਸਬਦਿ ਸੁਣਾਵਣਿਆ ॥

There one hears the Gurus' holy word. Recite like this -

*Refrain: Abide the dear Lord within you,
within you.*

ਧਾਰਨਾ - ਵਸਦਾ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ,
ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ -2, 2.

'The body fortress has nine doors.

The tenth is kept unseen.

*The adamantine shutters of the tenth gate
open not.*

*Through the Guru's word alone they get
opened.*

*The melodious celestial strain rings there. By
the Guru's word is it heard. The Divine
Light shines in the mind of those who hear
the music of the tenth gate. Such persons
meet God by embracing meditation.*

*The one Lord, who has Himself made the
world, is contained amongst all.'* P. 954

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ

ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
 ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ
 ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
 ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ
 ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥
 ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ
 ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥
 ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ
 ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

'hail, hail to Thee, O True King!
 True, ever true is Thy Name.' P. 947
 ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥

This body is like a fort which God has given to us. He (God) has made it for His own abode. *Waheguru* (God) abides in this body. We have got this body neither for pleasure and enjoyment, nor for quarrels and conflicts, because in it lives God Himself -

'He, who closes his nine doors and restrains his wandering mind.' P. 124
 ਨਉ ਦਰ ਠਾਕੇ ਧਾਵਤੁ ਰਹਾਏ ॥

When you will close the nine body doors or apertures, then your mind's attention will go out neither through the eyes, nor through ears, nor through any other body organ, and your mind will be at peace, and then -

'You will obtain an abode in the Lord's own tenth home.' P. 124
 ਦਸਵੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਏ ॥

Then you will find a place in God's tenth home. This place has its special signs or marks; it is no desolate place.

'There the unstruck music plays day and night. Through the Guru's instruction this celestial strain is heard.' P. 124
 ਓਥੈ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
 ਗੁਰਮਤੀ ਸਬਦਿ ਸੁਣਾਵਣਿਆ ॥

When after imbibing the Guru's instruction, the Guru's holy word is heard-
 'The True Guru amrita-elixir has let drip

(into my mouth).
 Whereby at the Tenth Door, has the Lord become manifest.' P. 1069

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚੁਆਇਆ ॥
 ਦਸਵੈ ਦੁਆਰਿ ਪ੍ਰਗਟੁ ਹੋਇ ਆਇਆ ॥

Then what will happen?

'There, at the Tenth Door, resounds the celestial strain of the Guru's utterance and one spontaneously merges in the Lord.' P. 1069

ਤਹ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਹਿ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ
 ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ ਹੇ ॥

There will three signs or marks. One is unstruck music, second Divine Light and third, Lord's Nectar. These are not mere imaginary thoughts. He lives there; it is called '*Sunn-Mandal*' (The sphere wherein is eternal poise) -

'In the sphere undisturbed by Maya abides a Yogi (implying God).' P. 685
 ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਇਕੁ ਜੋਗੀ ਖੈਸੇ ॥

What is He like? Guru Sahib says -

'Neither female nor male - how may He be described?' P. 685
 ਨਾਰਿ ਨ ਪੁਰਖੁ ਕਹਹੁ ਕੋਉ ਕੈਸੇ ॥

He is neither a female, nor a male. Therefore, this body is not meant to be wasted. God has fashioned it very carefully and methodically. Recite like this -

Refrain: Thy body-doll with skill has been fashioned.

ਧਾਰਨਾ - ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਜੀ,
 ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਬਾਣੀ -2, 2.
 ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਬਾਣੀ -2, 2.
 ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਜੀ,..... -2.

Namdev Ji said, "O King! this body doll which we have got has been fashioned by God very skillfully. There are very many things in it. It has five elements, twenty-five natures, five '*praans*' (vital breaths), five motor organs and five sense organs. Then have been placed in it soul, intellect and

mind. Thereafter has been introduced in this body the feeling of 'I-ness' or 'ego'. If he meets God, finds god within the self, then he is pure, otherwise he is completely impure, only a bag of filth and ordure.

'Thy body-doll has been fashioned with skill; Know it for certain that it shall turn to dust. Remember thy origin, o thoughtless fool.'

P. 374

**ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਥਾਟੀ ॥
ਜਾਨੁ ਸਤਿ ਕਰਿ ਹੋਇਗੀ ਮਾਟੀ ॥
ਮੂਲੁ ਸਮਾਲਹੁ ਅਚੇਤ ਗਵਾਰਾ ॥**

Contemplate your origin. Know what your origin is.

'My soul! in aspect art thou image of Divine Light.

Thy own exalted image realize

My soul! the Lord is ever by thee.

Listen to the Guru's teaching and live in bliss.'

P. 441

**ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣ ॥
ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥**

You are God's progeny; recognize thy self. If you do not do so, then what is left with you?

'Thou art a guest of three seers of corn a day.'

P. 374

ਤੀਨਿ ਸੇਰ ਕਾ ਦਿਹਾੜੀ ਮਿਹਮਾਨੁ ॥

Three seers is your daily provision which as a guest you consume -

'The rest is all given to thee for safe-keeping.'

P. 374

ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਤੁਝ ਪਾਹਿ ਅਮਾਨ ॥

He is sitting with various possessions which do not belong to him, but have been entrusted to him for safe-keeping.

'Thou art ordure, bones and blood wrapped up in skin.'

P. 374

ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤੁ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ ॥

He has within him ordure, bones, blood wrapped in skin very much like things kept in a thin polythene paper.

'It is on this that you are harbouring pride.'

P. 374

ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਲੇ ਰਾਖਿਓ ਗੁਮਾਨ ॥

You take pride in having this bag of ordure and filth thinking that you are handsome or comely, that you are youthful. Don't be proud of your mistakenly - thought handsome body. It is like ordure and filth kept under a beautiful plastic cover -

'If thou understandest one Thing, then, alone thou shalt be pure.

Without knowing the Lord, thou shalt ever be impure.'

P. 374

ਏਕ ਵਸਤੁ ਬੁਝਹਿ ਤਾ ਹੋਵਹਿ ਪਾਕ ॥

ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਨਾਪਾਕ ॥

If you understand and realize the Lord, then you are pure and holy and wherever you tread, that place shall be sanctified. You will make the entire place sacred and pure. If you do not understand and realize-

'Without knowing the Lord, thou shalt ever be impure.

Says Nanak: I am a sacrifice unto the Guru, Through whom, God, the Omniscient Lord is attained.'

P. 374

ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਨਾਪਾਕ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਕਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥

ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ ॥

O king! in this body abides God. This body of yours is not something in which you should take pride; you have to search within it for the Lord. What is His mark or sign? Bhai Gurdas Ji tells us that it is beyond description; it cannot be described-

'What place or abode should I describe as equal or similar to the Tenth Abode? '

Kabit, Bhai Gurdas Ji, 10/2

ਦਸਮ ਸਥਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨਿ

ਕਉਨ ਭਉਨ ਕਹੋਂ,..... ॥

There is nothing in the world that is like the Tenth Abode -

'That can be attained only through the Guru

by becoming Guruward or Guru-directed,
And not from anywhere else.'

Kabit, Bhai Gurdas Ji, 10/2

..... ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਸੁ ਤਉ, ਅਨਤ ਨ ਪਾਵਈ॥

If the Guru, through his kindness and grace, enlightens about it, then it is attained. In the region of perception or experience, which is called the Tenth Gate or Abode, there is nothing but soul or spirit; there are nothing but bright flashes of God Himself-

'One is the city (body), nine its gates; still the restless or wandering mind.

As is discarded the bond of three qualities (of Maya), the Tenth Door is opened.

Then brother, is the mind inebriated.'

P. 1123

ਨਗਰੀ ਏਕੈ ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ
ਪਾਵਤੁ ਬਰਜਿ ਰਹਾਈ॥
ਤਿਕੁਟੀ ਛੂਟੈ ਦਸਵਾ ਦਰੁ ਖੁਲੈ
ਤਾ ਮਨੁ ਖੀਵਾ ਭਾਈ॥

The mind is filled with ecstasy; all thoughts flee; it is a state of deep meditation undisturbed by thought. Man sees and hears all right, but 'ego' is annulled. The sense of 'I-ness' or 'egoism' is destroyed -

'What other light can I offer as comparable to the soul light within...?'

Kabit, Bhai Gurdas Ji, 10/2

ਉਨਮਨੀ ਜੋਤਿ ਪਟੰਤਰ ਦੀਜੈ .....॥

The light of the soul region there is equivalent to the light of a thousand bulbs, or it is like that of the Sun or the moon, or of lightning or of pearls and diamonds.

'What other light can offered as comparable to the soul light within?

That the True Guru mercifully shows to the Guruward who deserves it.

Kabit, Bhai Gurdas Ji, 10/2

ਉਨਮਨੀ ਜੋਤਿ ਪਟੰਤਰ ਦੀਜੈ ਕਉਨ ਜੋਤਿ,
ਦਇਆ ਕੈ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਹੀ, ਤਾਹੀ ਬਨਿ ਆਵਈ॥

God shows this light to the person to whom he is merciful. He who glimpses it

becomes silent and speechless. The kind of music heard there too cannot be described. It is said that once man hears that music or sees that light, he can never forget the experience. Those who engage themselves in meditation and God's devotional worship get many such opportunities sometimes even daily, when they are in deep concentration of mind. Initially, God shows this to the seekers that they are to come here, when they are lost in a trance and become unconscious.

Once Sant Ishar Singh Ji Maharaj Rarewaley was holding congregations in Chandigarh. He used to be put up in a house in Sector 10. A holy man came there from Hoshiarpur. He was highly educated and learned. He was an M.A. Maharaj Ji said, "Reverend Sir! You tell me." He became silent, and then said, "Sir! I have not followed your question." Maharaj Ji said, "Pandit Ji! the question this much only." He could not follow the question because he had neither any spiritual practice, nor was his knowledge complete and perfect. We watched them with wonder. Both made remarks full of hidden meanings. When everybody had gone away I asked him about the mysterious remark he had made. He said, "The mystery is that spiritual seekers have a glimpse of the soul light, only occasionally. The 'anhad naad' (unstruck primordial sound or music) of God's Portal has five words. The seekers are able to bear them; that is not difficult.

'In that sphere (of Enlightenment) reign mystic melody, sublime visions, wonder and joy.'

P. 7

ਤਿਥੈ ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕੋਭ ਅਨੰਦੁ॥

But when countless Divine musical instruments which are incomparable,

resound or play, they charm or captivate the mind -

'By this tune or music even the Lord is charmed.'
P. 186

ਤਾ ਕੀ ਧੁਨਿ ਮੋਹੇ ਗੋਪਾਲਾ ॥

Even God is fascinated by this music.
'In the unique place (of the Tenth Gate) resounds the unstruck Divine music By whose tune even the Lord is charmed.'
P. 186

**ਅਨਹਤ ਬਾਣੀ ਬਾਨੁ ਨਿਰਾਲਾ ॥
ਤਾ ਕੀ ਧੁਨਿ ਮੋਹੇ ਗੋਪਾਲਾ ॥**

so spiritual seekers get captivated by it. this happens naturally. He who gets a glimpse of the Divine Light is not able to bear it. Man is so much lost in an ecstatic trance that he is not able to contain it. He cannot bear it; it is unbearable.

'What other light can be offered as comparable to the soul light within? That the True Guru mercifully shows to the Guruward who deserves it. What musical notes should I describe as equivalent to the unstruck primordial sound?'
Kabit, Bhai Gurdas Ji, 10/2

**ਉਨਮਨੀ ਜੋਤਿ ਪਟੰਤਰ ਦੀਜੈ ਕਉਨ ਜੋਤਿ,
ਦਇਆ ਕੈ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਹੀ, ਤਾਹੀ ਬਨਿ ਆਵਈ।
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸਮਸਰਿ ਨਾਦ ਬਾਦ ਕਉਨ..... ॥**

Bhai Gurdas Ji says - 'which musical instrument is playing should I say?

'... only he whom the True Guru enables to hear it listens to it.'
Kabit, Bhai Gurdas Ji 10/2

..... ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵੈ ਜਾਹਿ, ਸੋਈ ਲਿਵ ਲਾਵਈ ॥

Then, what kind of stream is this flow of nectar?

*'Nothing can equal this constantly flowing stream of nectar.'*Kabit, Bhai Gurdas Ji 10/2
ਨਿਝਰ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਤੁਲਿ ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ, ... ॥

No worldly elixir can compare with this Divine nectar:

'... he who drinks this Nectar merges with

the Lord, the giver of Nectar.'

Kabit, Bhai Gurdas Ji 10/2

..... ਅਪਿਉ ਪੀਆਵੈ ਜਾਹਿ,
ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਵਈ ॥

It is drunk without bowl. Without any ramp lamp there is light; without any musical instruments there is playing music. But who drinks this nectar, sees this light and hears this music? He, who is able to align with the holy word.

'As by the True Guru's touch is the wandering mind or soul set at rest, The Tenth Door it attains. (The state of perfect absorption in the Absolute). Therein are served victuals of 'amrita' (Divine nectar), and melody of peace arises.'
P. 441

**ਧਾਵਤੁ ਬੰਮਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ
ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਪਾਇਆ ॥
ਤਿਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ..... ॥**

That Divine melody arises which God had uttered while creating the world.

'With one word or Note Thou didst effect the world's expansion and whereby, millions of rivers began to flow.'
P. 3

**ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥**

'All from Lord's one Note has been manifested.'
P. 1003

ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ ॥

The followers of Islam say: A note like 'kun' had been sounded which is continuing till today. Lord Christ says: 'There was logos'. When there was nothing, there was existing only the 'word', which has bound all the worlds. Day and night are speaking in this 'word', but only the Guru (Holy Preceptor) can show it to the devotee -

(... to be continued)

Baba Ajit Singh & Baba Jujhar Singh

(Martyrdom days of Baba Ajit Singh & Jujhar Singh 22 Dec. 2014)

In ordinary speech the word '*baba*' means 'grandfather' or 'an old man'. Hence, on reading the heading of this story, you might be led to think that it relates to some old men. But that is not the case. When the events narrated below took place, Baba Ajit Singh and Baba Jujhar Singh were in their teens. Then, you might ask, why are they called *Babas*? The explanation is this. Among the Sikhs the word *Baba* is also applied to one worthy of high respect. It means 'Most Respected.' The sons of the Sikh Gurus were called 'Babas' from the very beginning of their lives. That is why the word '*Baba*' is applied to Guru Gobind Singh's sons.

Baba Ajit Singh

Baba Ajit Singh was the eldest of the four sons of Guru Gobind Singh. He was born at Anandpur on January 7, 1687 A.D. From his early life he was given the sort of education and training that befitted the saint-soldiers of Guru Gobind Singh. He acquired wonderful proficiency in the use of weapons of war, especially the bow and the arrow. He was also an excellent swordsman.

He was a strong and brave warrior. He began to take part in the Guru's wars very early in life. He performed astonishing feats of bravery on several occasions. No danger or difficulty could ever daunt him. No danger could deter him from his path of duty.

Once a Brahman came to Guru Gobind

Singh's *darbar*. He complained that his newly-wedded wife had been taken away by force by some Pathans of Bassi, near Hoshiarpur. Baba Ajit Singh offered to help the Brahman to recover his wife. With a band of young brave Sikhs, Baba Ajit Singh fell upon Bassi during the night. He arrested the Pathans responsible for the wicked deed. He recovered the Brahman's wife. He took the wicked Pathans to Anandpur the following morning. The Brahman's wife was restored to him. The wicked Pathans were punished, suitably and severely.

Years later, Anandpur was besieged by the Mughal armies from Sarhind and Lahore. They were commanded by Nawab Wazir Khan and Nawab Zabardast Khan, respectively. All the hill chiefs, who were Hindus, joined them with their armies. One day, during the siege, the two commanders of the imperial army sent a messenger to the Guru. He was told to give the following message to him: 'This army is not one belonging to petty hill chiefs. It is that of the great and mighty Emperor Aurangzeb. You will not be able to oppose it for long. You should show respect to the Emperor, give up fighting, and embrace Islam.'

Baba Ajit Singh was standing near the Guru. The messenger's words aroused his anger. He drew his sword and said, 'Shut up. If you utter another word, I shall humble your pride. I will cut off your head from your body. I will cut you to pieces for daring to speak such insolent words before

the Guru.'

The messenger said nothing more. He went away, humbled and burning with rage.

The siege of Anandpur caused great hardships to the Guru and his Sikhs. The besiegers were also getting tired. They sent message after message to the Guru. They said, 'Vacate the fort. Go where you like. We swear on the Quran and the cow that you will not be harmed.' The Guru was sure that the oaths were false. He was not in favour of placing any trust in them. But he was prevailed upon to vacate the fort. He did so during the night of December 20, 1704. As soon as the besiegers realised this, they forgot their oaths and fell upon the Guru's party. Baba Ajit Singh, with a party of Sikhs, held up the enemy, while the rest were crossing the river Sarsa. When all had crossed, he and his party plunged their horses into the flooded river. They soon reached the other bank. The enemy did not have the courage to jump into the fast-flowing ice-cold water of the flooded stream.

After crossing the Sarsa, the Guru hurried towards Chamkaur. He had only forty Sikhs with him, besides his two elder sons. The Mughal army was coming after him. He learnt that another Mughal army lay only a few miles away ahead of him. He was thus between two large armies. He decided to meet them at Chamkaur. He reached there about sunset. He occupied a mud-house or *haveli*, and began to wait for the enemy.

The Mughal armies arrived during the night. They besieged the mud-house on the following day. They attacked it from all sides. They had to retreat every time after

suffering heavy losses. Then they decided to force open the gate. They rushed towards it. A batch of five Sikhs went out to meet them holding their advance as long as possible. The Sikhs fought very bravely. They killed many until at last they were over-powered and slain. Then another batch of five Sikhs went out to meet the enemy and check his advance. This went on for some time. The enemy suffered heavily at the hands of each batch of Sikhs.

After a time, Guru Gobind Singh's eldest son, Baba Ajit Singh, asked permission to go out and oppose the enemy. He said, 'Dear father, my name is Ajit or Unconquerable. I will not be conquered. And if conquered, I will not flee or come back alive. Permit me to go, dear father.' He was less than eighteen years of age. The Guru knew what the end of his son would be.

But were not they who had already fallen also his sons? He hugged and kissed Baba Ajit Singh for the last time. He then bade him go out and seek martyrdom and life everlasting.

Baba Ajit Singh went out. He was accompanied by five Sikhs. At first they poured a rain of arrows on the enemy. He fought like a hero. Soon his stock of arrows was exhausted. He took out his lance and sprang upon the enemy. He was wounded but he fought on as bravely as ever. Baba Ajit Singh thrust his lance into the heart of a Muhammedan soldier. The soldier wore steel armour. The lance got stuck in the armour. Baba Ajit Singh tried to pull it out. It broke in two. He drew his sword and fell upon the enemy. But he was overpowered.

He fell. He was martyred. His soul

went to meet his grandfather at the Almighty's *darbar*.

The Guru had been watching his son from the roof of the mud-house. He had admired and rejoiced at the skill, strength, and bravery shown by his son. He had seen him wounded. He saw him fall. He thanked God that his son had met a saint-warrior's death, that he had achieved martyrdom and eternal life.

Baba Jujhar Singh

Baba Jujhar Singh was the second son of Guru Gobind Singh. He was born in March 1689. He, too, had the same training as his elder brother. Like Baba Ajit Singh, he accompanied the Guru to Chamkaur. Baba Jujhar Singh had also watched his elder brother fighting with the enemy. He had seen him fall. At once he stood before his father with folded hands. He made the same request as his elder brother had done. 'Permit me, dear father,' said he, to go where my brother has gone. Don't say that I am too young. I am your son. I am a Singh or Lion of yours. I shall prove worthy of you. I shall die fighting, with my face towards the enemy, with God and the Guru on my lips and in my heart.

Baba Jujhar Singh was then less than sixteen years of age. The Guru was pleased to hear what he had said. He embraced him. He gave him a sword and a shield. On his turban he planted a small crest, such as bridegrooms wear. 'Go my son,' said he, 'and wed life-giving Death. We have been here for a while. Now we shall return to our real home. Go and wait for me there. Your grandfather and elder brother are already waiting for you.'

The lad of less than sixteen, thus

armed, went out with five Sikhs. He fought as bravely and fearlessly as his elder brother had done. Many a mighty warrior fell before the child-warrior. But the odds were too heavily loaded against him. He was overpowered. He died fighting to the last.

The Guru was watching all this. When he saw his son fall, he thanked God that his son had proved a worthy saint-warrior, and achieved martyrdom and life everlasting.

Baba Zorawar Singh and Baba Fateh Singh

(Martyrdom days of Baba Zorawar Singh & Baba Fateh Singh - 26th Dec. 2014)

Under Emperor Aurangzeb's orders, the Mughal governors of Lahore and Sarhind, with all their troops, marched against Guru Gobind Singh. They were joined by the Hindu hill-chiefs and the Muhammedan *Ranghars* and *Gujjars* of the locality.

The combined armies besieged Anandpur and cut off all supplies. The Guru and his Sikhs bore the extreme hardships of the long siege with steadfast courage. The besiegers began to despair of success. They sent messengers to the Guru. The messengers said, 'The Mughal governors and the hill-chiefs have sworn on the Quran and the cow that, if you vacate the fort, you will not be harmed in any way. You may go where you like.'

The Guru had no faith in these oaths. So he refused to vacate the fort. But after a time, he was prevailed upon to leave the fort. When he did so, the besiegers forgot their solemn oaths. They fell upon the Guru near the Sarsa river.

In the confusion which followed the

fight near the Sarsa, the Guru's mother, Mata Gujri became separated from him and his Sikhs. His two younger sons, Baba Zorawar Singh and Baba Fateh Singh, were with her. In the biting winter wind of early dawn, she travelled as chance directed her. Her path lay through a thick jungle. Some way off, she met a Brahman named Gangu. He had once been a cook at the Guru's house. His village, Kheri, was nearby. He offered to give her shelter and protection in his house. She decided to take her grandsons with her, and accept shelter and protection offered by Gangu Brahman.

He lodged them in the hinder-most room of his house. When the Guru's mother went to sleep, he stole her saddlebag which contained her valuables and money. He buried it somewhere in the house. When Mata Gujri woke, she found that the saddlebag was missing. She questioned the Brahman. He pretended to be furious at this. He said to her, 'so you suspect me! You think me to be a thief! This, then, is the return that you propose to make for my service to you!

Mata Gujri tried to calm him. But he refused to listen to what she had to say. He at once went to the Muhammedan Chaudhri of the village. He said to him, 'The Guru's mother and two sons have just come to my house. We can both earn a large reward by delivering them to the imperial authorities.'

The Brahman and the Chaudhri went to the Muhammedan official of Morinda. They reported to him about the Guru's mother and sons. He was glad to hear the news. He went with them to the Brahman's house. He took a band of armed soldiers with him. Mata Gujri and her grandsons were arrested

and taken to Nawab Wazir Khan, governor of Sarhind.

Nawab Wazir Khan ordered them to be confined in a tower of his fort. They had to pass the cold December night with the bare, hard floor as their bed. Next day, Wazir Khan ordered the children to be brought before him. Mata Gujri did not wish to part with them. The soldiers, who had come to take them away, tried to calm her and allay her fears. They said, 'The Nawab wants to see them. He will do them no harm. They will be sent back to you.' Mata Gujri still hesitated. Baba Zorawar Singh, the elder of her two grandsons, stood up and said, 'The Turks have ever been our enemies. We are now in their power. How can we escape from them? Therefore, let us go and face the governor.' Saying this, he took with him his younger brother, **Baba Fateh Singh**, and got ready to go. Mata Gujri hugged and kissed them. Then she said, 'Go dear jewels of mine. Keep true to the ideals of your father and grandfather. Don't say or do anything which might bring bad name to your ancestors. May God be your protector!'

The two brothers were taken to Nawab Wazir Khan's court. On reaching there, they shouted loudly in one voice, '*Wahiguru Ji ka Khalsa, Sri Wahiguru Ji ki Fateh.*' All eyes were turned in their direction. Their slim, handsome persons, their calm, bright faces, and their fearless appearance, won the admiration of all present in the court. Sucha Nand, a Brahman courtier of the Nawab, advised the little prince to bow to the Nawab.

'No,' said Baba Zorawar Singh, the elder of the two. 'We have been taught to bow to none but God and the Guru. We will not bow to the Nawab.'

This bold, unexpected reply astonished everybody. Even the Nawab could not help admiring the brave little one. Then he said to them, in a soft voice, 'Children, your father and two elder brothers have been killed at Chamkaur. They were infidels and deserved that fate. But you are lucky. Good luck has brought you to an Islamic *darbar*. Embrace Islam, become one with us. You will be given wealth, rank, and honour. When you grow up, I shall marry you to beautiful daughters of respectable chiefs. You will live happy lives. You will be honoured by the Emperor. If you say "No" to my offer, you will be treated as infidels are treated. You will be put to death with torture.'

Baba Zorawar Singh, looking at his younger brother, said in a whisper, 'My brother, the time to sacrifice our lives has arrived. What do you think? What should be our reply? Baba Fateh Singh, who had seen but six winters, replied, 'Brother dear, our grandfather, Guru Tegh Bahadur, parted with his head; he stoutly refused to part with his religion. We should follow his example. We have received the baptism of the spirit and the sword. We are the Guru's lions. Why should we fear death? It is best that we should give up our lives for the sake of our religion. I am prepared to die.'

Baba Zorawar Singh was pleased to hear the brave words of his younger brother. He then said, 'That is good, indeed. We should preserve the good name of our noble family. The blood of Guru Arjan, Guru Har Gobind, Guru Tegh Bahadur, and Guru Gobind Singh runs in our veins. We are their descendants. We cannot do anything unworthy of our family.'

Then Baba Zorawar Singh raised his

voice and said, 'Hear O Nawab. You say that our father has been killed. That is a lie. He is alive. He has yet to do a good deal of work in this world. He has to shake your empire to its roots. Know that we are sons of him who, at my age, sent his father to sacrifice his life at Delhi. We hate and reject your religion. It makes you behave like beasts of prey. We reject your offers of positions and pleasures. It has been the custom of our family to give up life but not to give up faith. Our choice is made. Let your sword do its work. We invite you to do your worst.'

These words alone were enough to inflame the haughty Nawab. But Sucha Nand chose to pour oil over the fire. He said, 'So, such is their behaviour at this tender age. What will it be when they grow up? They will follow their father's example, and destroy imperial armies. What good can be expected from them? This offspring of a cobra should be crushed in time.'

The Nawab whispered to him, 'what you say is true and wise. But I should like to make them embrace Islam. They will be valuable additions to our community. There need be no hurry. They cannot run away. Let us give them time to think and consult with their aged grandmother. We shall try again tomorrow to make them yield.'

Then, turning to the two brothers, he said, 'I do not want to act in haste. I give you time to think over the matter. Be wise and decide in favour of accepting my offer. You will live in peace, happiness, and honour. If you refuse, you will be given such tortures that your cries will be heard far and wide. Then you will be cut into pieces like fodder.'

Then he ordered them to be taken back to the tower.

Meanwhile, in the tower, after sending her grandsons to the Nawab's court, Mata Gujri sat down to pray. She kept on praying all the time that they remained away from her. She prayed, 'O kind Almighty Father, Sustainer of the Helpless, Strength of the Weak, Champion of the Friendless, Protector of the Unprotected, Boundless Ocean of Mercy and Kindness, help and protect my little, innocent grandsons. Give them the strength to keep firm in their faith and resolve. Keep them from faltering and wavering. So help them, so inspire them that they may prove worthy sons of their father, worthy grandsons of their martyred grandfather. May they keep true to their family's traditions and practices! May they be brave and strong enough to withstand all threats and temptations! May they prefer parting with life to parting with their faith! And O my dear jewels, keep firm! Keep your minds fixed on God! May He help you ever!'

God answered her prayers. He gave her grandsons what she had prayed Him to give them. At the same time, the thought waves sent by her certainly gave strength to her grandsons. We have seen how bravely and fearlessly they behaved in the Nawab's court.

Wazir Khan's men then led the two princes back to the tower. Mata Gujri had been waiting for them eagerly. She was overjoyed to see them safe. A look at their faces convinced her that they had kept firm in their faith. She said a brief prayer of thanks to God. Then she rushed forth to receive her 'little priceless jewels'. She took them in her arms. She hugged them

lovingly to her bosom. She kissed them, again and again. Seating them on her lap, one on each side, she asked them to tell her what had happened at the court.

Baba Zorawar Singh narrated how he and his brother had behaved, what had been said to them, and what answer they had made:

Mata Gujri was immensely pleased to hear what her grandsons narrated to her. She pressed them again and again to her bosom. She blessed and patted them approvingly. 'Well done, my priceless, little jewels,' she said. 'I am proud of you. God be thanked! Let us offer our thanks to Him.'

Then the three stood up with folded hands. She said the prayer of thanks. Then they bowed and took their seats. Then she said, "You are sure to be called to the court again tomorrow. Behave there as you have done today. They will try again to make you give up your faith. They will threaten you. They will tempt you. Remember your grandfathers example and teachings. If they torture you, pray to God for strength, think of your grandfather, think of Guru Arjan. Call upon them to sustain you, to keep you from faltering and failing.'

During the night, while her dear ones slept on her lap, Mata Gujri remained absorbed in prayers for most of the time. When they woke up early in the morning, she washed their faces, combed their hair, and helped them to dress. Then they sat and said their morning prayers. She recited a number of hymns proper to the occasion. They listened attentively, with their minds fixed on the Guru and God.

In due course, the Nawab's men came to take the two *Sahibzadas* to his court. Mata

Gujri patted and blessed them. She gave them the same advice as she had done the previous day. They gave her the same assurance as they had given her the day before.

As on the previous day, on entering the court, the two brothers shouted aloud, '*Wahiguru Ji ka Khalsa, Sri Wahiguru Ji ki Fateh.*' The Nawab gave them the same threats and made them the same offers as the day before. They stood firm and gave the same answers as on the previous day. Finally, they said, 'Our choice is made. We have declared it again and again. We know what your orders are going to be. Announce them, and let this drama come to an end. Why waste time

Sucha Nand Brahman again pressed the Nawab to give immediate orders for their death. But the latter again decided to give them more time to think things over. He still had hopes that they would yield. So they were again sent back to the tower.

At the tower. Mata Gujri received them in the same way as on the previous day.

Next day, the two brave brothers were taken to the court for the third time. On entering the court, they shouted louder than before. '*Wahiguru Ji ka Khalsa, Sri Wahiguru Ji ki Fateh.*' In the court the same threats were given, and the same offers were made as on the two previous days. The bold brave sons of Guru Gobind Singh made the same reply as on the two previous days.

Then the Nawab pretended to be kind. He softened his voice. He said to them, 'O boys, I hesitate to give orders for your death. You are so handsome, so graceful in appearance, and so clever. Why are you bent upon being killed? I feel pity for you.

By the way, boys, what would you do if we were to give you your liberty.

The bold brave boys replied in one voice, 'Do? We would collect our Sikhs, supply them with weapons of war, fight against you, and put you to death. This is what we would do, if released.'

The Nawab said, 'If you were defeated in the fight, what would you do then?'

'To be sure,' replied they, 'we would collect our armies again, and either kill you or be killed.'

The brave boys' fearless and bold reply enraged the Nawab. His pretended kindness was gone. He said, 'Well, you will have what you deserve. I order you to be bricked alive and then beheaded.'

On hearing the Nawab's words, the qazis, Sucha Nand, and a few others said, 'That is as it should be.' But most of those present in the court sat with their heads bent low, and their eyes wet and fixed on the ground. Then Sher Muhammad, Nawab of Malerkotla, said, Nawab Sahib, your order is against the rules of Islam. The Muhammadan law forbids slaughter of tender-aged, innocent children. They have done no wrong. The rules of our religion clearly lay down that a son must not suffer for the wrongs done by his father; that everyone is responsible for his own actions. So, under the laws of our religion, these boys should be allowed to go unharmed. They should not be punished for what their father has done.

But the qazis said, "What do you know of the holy law? How can you claim to know more or better than we? We say firmly that the holy law bids them choose between Islam and death. They have

refused to accept Islam. They should die. The Nawab Sahib's orders are wholly in keeping with the holy law."

The Nawab expressed agreement with the qazis. Two Pathans were sitting near him. He said to them, 'You know your father was killed by the father of these two boys. You may avenge his death. I hand them over to you. Kill them in the manner ordered by me.'

But the Pathans shook their heads and said, 'Nawab Sahib, our father was killed on a field of battle. If these tender ones were grown-up men, armed with weapons of war, we would certainly have fought them and killed them. That would have been a proper revenge. We cannot strike these innocent, tender-aged children.'

The Nawab could make no reply. He turned to left and right, seeking someone ready to do the bloody act. But all hung down their heads as a sign of their unwillingness, as a sign of their pity for the children. At last, looking behind, he saw two Ghilzai Pathans. The Ghilzai tribe was notorious for its heartlessness and cruelty. The Pathans offered to do the bloody deed. The two *Sahibzadas* were delivered to the Pathans. They led them away for execution.

Under the Nawab's orders, a part of the outer wall of the fort was pulled down. The two children were made to stand in the gap thus created. The Ghilzai Pathans were standing nearby. They had drawn swords on their shoulders, tightly held in their right hands. Their faces were fierce, their eyes were red, and their lips were pressed together. An official from the Nawab's staff was also there. He had been sent there to see that the Nawab's orders were duly

carried out. A qazi, with a copy of the Quran in his hand, also stood nearby. Masons were ordered to erect a wall around the children. They were told, 'Take care that the bricks press well and tightly against their bodies.'

After each layer of the bricks, the qazi urged the two to save their lives by accepting Islam. But they stood calm and **quiet**. They were busy in reciting the *Japji* and other hymns of the Gurus. They were thinking of their martyred grandfather, Guru Tegh Bahadur. They hoped to be with him and in his arms in a few minutes.

When they were buried in the wall up to the shoulders, the Nawab himself came. He urged them to accept Islam and save their lives. They calmly shook their heads. By now, their faces were bright and glorious, expressing hope and joy. Then the Nawab made a sign to one of the Pathans. With a stroke of his heavy sword, the Pathan cut off Baba Zorawar Singh's head. It fell on the part of the wall that lay between the two brothers. Baba Fateh Singh bent his head and twisted his lips. It seemed that he was bowing to his martyred elder brother and kissing him.

The Nawab said to Baba Fateh Singh, 'You have seen what has happened to your brother. I advise you, for the last time, to accept Islam. Otherwise, your head, too, will be rolling on the ground.' He replied, 'Be quick, dispatch me after my dear brother, so that we may go together into the open arms of our grandfather, and into the presence of the Almighty Father.' At a nod from the Nawab, the other Pathan cut off Baba Fateh Singh's head. It fell on the wall near Baba Zorawar Singh's head. The lips of the two martyred brothers were parted a bit

as in a smile. The two brothers seemed to be smiling at each other.

In Sarhind there lived, at that time, a rich Sikh named Todar. He heard that Guru Gobind Singh's mother and two younger sons had been imprisoned by Nawab Wazir Khan. Taking a large bag of gold coins with him, he hastened to the Nawab's court. His intention was to free them by paying as much money as the Nawab would demand. But he arrived too late. The two brothers had already been put to death. He visited the site where they had been bricked alive and beheaded. After paying homage to the two martyrs, he proceeded to their grandmother. She had not yet heard of the murder of her grandsons. She sat waiting for them, praying for them, and now and then, looking out for them. Todar Mal tried to speak. But repeated sobs choked his voice. His eyes were melting into tears.

On seeing this, Mata Gujri became alarmed. She said, 'Tell me the truth. Why are you so broken down with sorrow? What has happened to my dear grandsons? Have they proved too weak? Have they given up their faith to save their lives? Have they turned their backs on their brave, noble family? If they have so fallen, tell me. I shall weep with you at their fall. But if they stood firm in their faith, if they preferred death to proving false to their faith and family, tell me that with cheer. We shall then rejoice together. Then I shall depart happily and speedily after them.'

With his eyes melting into tears and a voice choked with sobs, Todar Mal told her of her grandsons' martyrdom. On hearing this, she said, 'Well! Have my darlings already gone to meet their grandfather? O my dear ones, take me with you! I had

taken upon myself the duty of looking after you. But, my dears, now that you have gone what have I left to do? O my soul, fly after them to the bosom of the Merciful Father. Farewell, O my dear ones. We shall meet again in our True Home.'

Saying this, she closed her eyes and began to repeat *WAHIGURU*. Soon she was gone to meet her grandsons. Todar Mal touched her feet and sobbed in anguish.

Then Todar Mal went to the Nawab. He sought permission to cremate the three bodies. He was told, 'You may do so. But for their cremation you will need a piece of land. You will have to pay for it. You may have the requisite land by paying as many gold coins as, placed closely together, would completely cover it.'

Todar Mal chose the site. He spread out gold coins to cover the whole piece of land that he had selected. He took the two martyrs' bodies out of the wall. He took out Mata Gujri's body from the tower. He took the three bodies to the site selected and purchased. He cremated them and later buried their ashes there.

On the spot where the three bodies were cremated was later erected a gurdwara called *Joti Sarup*. At the place where the two *Sahibzadas* were bricked alive and beheaded stands the gurdwara called *Fatehgarh Sahib*. Nearby, at the site of the tower (*burj*) in which the three had been imprisoned, and where Mata Gujri had breathed her last, stands a gurdwara called *Mata Gujri's Burj* (Tower).

(Source: *Sikh History*)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,

Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818

Fax : 0044-1212002879

Voicemail : 0044-8701654402

Raj Mobile : 0044-7968734058

Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.

Phone & Fax :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525,

Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Aus.	70 Aus. \$	700 Aus.\$
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Bhai Gurinder Singh

Cell : 0061-469927233,